

۱۴۴۳ هـ ق کال
د ذوالحجۃ الحرام میاشت
۱۴۰۱ هـ ل کال
د سرطان او اسد میاشت

پیام حجت

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
محله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

خوبی خانگی مطالب

- پلارمینه کابل کی د ھیواد د علماء او منفذیتو ...
- دارشاد، حج او اوقافو وزیر په مکہ مکومه کې ...
- د حج په ورسنیو ورخو کې په مکہ مکومه کې ...
- احکام و آداب حج بیت الله شریف
- حج او حکمنونه بې
- احکام جنایات حج

مسجد الخیف - منی

د حج اړوند خینو فقهی مسائلو په اړه د علماء کرامو پربکړي

دغه پربکړي د سعودي عربستان د مکې مکرمې په بنیار کې د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو محترم وزیر دکتور مولوی نور محمد ثاقب تر مشری لاندی د هیواد د جيدو علماء کرامو په اتفاق سره توسره شوي دي:

لومړۍ مستنه

هغه حاجیان صاحبان چې مکې معظمې ته راغلې دي او مني ته له تګ وړاندې بې پنځلس (۱۵) ورخو موده پوره شوي وي هغه حاجیان صاحبان مقیمین دي، په مني او په عرفات کې، بیا په مزدلفه کې او وروسته بیا په مني کې به پوره لونځ اداء کوي او په دوی باندې د حج قران یا حج تمتع د دم شکر خخه علاوه د اختر قرباني هم وأجب ۵۵.

که چېږي مالک د نصاب وي او هغه حاجیان چې د مني له تګ نه وړاندې بې پنځلس (۱۵) اورخې نه وي پوره شوي هغوي مسافرين بلل کېږي. او په مذکوره مواضعو کې به قصر کوي. او په دوی باندې دقران او تمتع د دم دشکر شته خو د اختر قرباني ورباندې نشي.

دویمه مستنه

د افغانستان محترمو حاجیانو لپاره په عرفات کې د حنفي مذهب مطابق په مسجد نمره کې د جمع بین الصالین شرایط برابر نه دي.

لهذا دوی دي په خپلو خيمو کې د ماسپېښين لونځ په خپل وخت او د مازديگر لونځ په خپل وخت په جماعت سره اداء کړي او کوشش دې وکړي چې د مقیم امام په اقتدا کې لونځ وکړي.

دریمه مستنه

که امکان ولري هريو حاجي دي په خپله قرباني وکړي او با دي حاجیان یو یا دوه د اعتماد په کسان مقرر کړي
کله چې هغوي د قرباني د کيدلو خخه اطمینان ورکړي له هغې وروسته دي حل
يا قصر وکړي او له احرام خخه دي خانونه وباسې.

څلورمه مستنه

دا چې د سعودي حکومت لاندی حکمنې مطاف ته د احرام نه بغیر د ننوتلو ممانعت کوي، نو احرام اغوستل او
خان محرم بنودل، یووه حيله ده باید خان ترې وساتل شي.
په ډېر درنښت

د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

فهرست مطالب

سرمقاله/ د ذوالحجۃ الحرام میاشت	
۲	اداره مجله
۵-۳	په کابل کې د هبود د علمای کرامو لویې غونډي ... خبرنگار مجله
۹-۶	گزیده هایی از اخلاق و آداب سفر حج / قسمت دوم مولوی عبدالعظيم جهیر
۱۲-۱۰	خرنگه مطالعه دیره او د {اړرأ} امر... / دریمه برخه استاد محسن حنیف
۱۶-۱۳	احکام و آداب حج بیت الله شریف / قسمت دوم و آخر استاد محمد شریف ریاطی
۱۹-۱۷	د قریانی سپیخلی و جیبه په لوی اخترکی شاه محمود درویش
۲۳-۲۰	احکام جنایات حج / قسمت دوم و آخر شیخ فرید الله ازهري
۲۵-۲۴	د حج مفہوم، حکم او فلسفی عبدالواجد غرنی
۲۸-۲۶	روش پیامبر اسلام در مناسک حج / قسمت دوم و آخر استاد سید نصیر هاشمی
۳۲-۲۹	حسن معاشرت و زندگی سالم از دیدگاه / قسمت اول مولوی عنایت الله شریفی
۳۴-۳۳	حج او حکمتونه یې محمد ابراهیم منیب
۳۸-۳۵	رشوت ستانی و اضرار آن از دیدگاه... / قسمت چهارم استاد زین العابدین کوشان
۴۲-۳۹	د اسلامی تحيی (السلام علیکم...) پیژندنه ... ابو محمد ازهري
۴۷-۴۳	تعاون و همکاری با نیازمندان عبدالرحمن حازم
۵۲-۴۸	نشه یې توکی، دولونه او زیانونه یې محمد نور صدیقی
۵۶-۵۳	آثار و نتایج اخوت اسلامی در جامعه / قسمت اول استاد عبدالرازق هدفمند
۶۳-۵۷	کارکردها و ګزارش ها خبرنگار مجله

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائُكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
فُلِّ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يَتَسَعَ أَمْنٌ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾.

دينی، علمی، تحقیقی، اجتماعی او سیاسی
میاشتنی خپرونه

دارشاد، حج او اوقافو وزیر
شيخ الحديث دکتور نور محمد ثاقب
تر نظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

مدیر مسئول
مولوی عنایت الله شریفی

سکرتور مسئول
سید مسلم شاه اسدی

هیئت تحریر
۱- فضل محمد حسینی
۲- مولوی عبدالولی حقانی
۳- استاد محمد شریف ریاطی
۴- مولوی عبدالصبور فاروق
۵- سید نصیر هاشمی
۶- محمد نور صدیقی

د تأسیس کال ۱۳۷۲ هـ ق مطابق ۱۳۳۱ هـ

د مجلې دویمه دوره، شلم کال، خلورمه ګنه

د ۱۴۴۳ هـ کال د ذوالحجۃ الحرام میاشت

د ۱۴۰۱ هـ کال د سرطان او اسد میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰
وپیا ویشنل کیبری

د ذو الحجّة الحرام مياشت

سروچاله :

الحمد لله الذي قال: **الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَّتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيَتُ لَكُمُ الْإِسْلَامُ دِينًا وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ الدِّيْنَ حَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ عِرْفَةَ فَقَالَ: إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحْرُمَةً يَوْمَكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا.** وعلى الله وصحابته أجمعين. وبعد: ذوالحجى مياشت؛ حکه په دې نوم سره نومول شوي چې په دې مياشت کې د اسلام د مقدس دين ستر رکن حج اداء کېږي او دا هغه مياشت ده چې نبی کريم صلی الله عليه وسلم د یو لك خخه بره صحابه وو تولي ته د عرفات په میدان کې د حجه الوداع بنستېزه خطبه چې ګن شمېر لارښوونو، احکام او ارشاداتو ته شامله وه، واوروله. حج په حقیقت کې د اخلاقو بنوونځی او په اوچتو اخلاقو د نفس د تربیت میدان دی، حج د اسلامي امت د وحدت خرگندوی دی، د عرفات میدان د محشر (يوم الحشر) یوه نمونه ده، حج د الله جلاله فرمانونو ته مطلق تسلیمیدل دي، حج د الله جلاله د دین په وړاندې قرباني او فداکاري دی، حج د امام المخلصين حضرت ابراهيم عليه السلام د تاريخ یادونه ده او بالآخره حج لوی عبادت او د الله جلاله د قرب لامل دی. د ذوالحجى مياشتی لس لوړمنې هغه ورځې دی چې الله جلاله پري قسم یاد کړي او فرمایلي دي:

﴿وَالْفَغْرِ ﴿١﴾ وَلَيَلَ عَشَرَ ﴿٢﴾ وَأَشْفَعَ وَالْوَتْرَ ﴿٣﴾ الْفَجْرَ : ٣-١

يعني: قسم دی په فجر صبا باندي او په شپو لسو باندي او جفت او طاق باندي. د صبا نه مراد عام صبا دي او یا د لوی اختر د ورځې صبایي او د لسو شپو خخه مراد د ذوالحجى د مياشتی لس شپې او ورځې دي په دغو لسو شپو او ورځو کې د نیک اعمالو تر سره کول ډېر غوره دي، حضرت پېغمبر صلی الله عليه وسلم فرمایي:

«مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَقْلُ الصَّالِحُ فِيهِنَّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ». [سنن الترمذى، د حدیث شمېر: ۷۵۷]

يعني: د دغو لس ورځو خخه نوري داسي ورځې نشه چې نیک عمل پکي الله جلاله ته ډېر غوره وي پرته له دغو لس ورځو خخه، (صحابه وو) وویل يا رسول الله! او نه جهاد في سبیل الله هم؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: او نه جهاد في سبیل الله، مګر که کوم سړۍ چې د الله په لاره کې په خپل نفس او مال سره ووځي او بيرته له دې خخه هیڅ شی را نه وړي. دغه حدیث ته په کټلو سره باید مونږ په دې مبارکو ورځو کې لاندې اعمالو ته پوره پاملننه وکړو: د قرآن کريم تلاوت، ذکر، تهلیل، تحمید، تسبیح، تکبیر ویل، د صدقې ورکړه او د عرفې ورئ روژه نیول؛ حکه چې د یو کال وړاندې او د یو کال وروسته ګناهونو کفاره ګرځېږي، لکه چې حدیث دی:

«صِيَامٌ يَوْمَ عَرْفَةَ، أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةُ الَّتِي قَبْلَهُ، وَالسَّنَةُ الَّتِي بَعْدَهُ». [صحيح مسلم، د حدیث شمېر: ۱۱۶۲].

د عرفې ورځې يعني نهم ذوالحجى د سهار نه تر ديارلسم ذوالحجى د مازیګر لمانځه پوري به د هر لمانځه وروسته یو وار جهراً تکبیر: (الله أكبر الله أكبر الله الا الله والله أكبر الله أكبر ولله الحمد) ویل په هر بالغ مسلمان واجب دي. شتمن باید قرباني وکړي او نورو بي وسه او ګاونه یانو سره خواخوږي او مرسته وکړي.

حج موږ ته دا را بنیابي چې مونږ هم باید د اسماعیل عليه السلام په خیر په هر وخت کې سربنندنې ته چمتو اوسو، نو موږ باید د اسلامي امارت په بقا او پایبنت کې داسي ګوندي او قربانيوته تیار واوسو لکه خرنګه مو چې د اسلامي امارت په راوستلو کې سربنندنې او قرباني ورکړي دي.

په کابل کې د هېواد د علمای کرامو لوی غوندې ته

دارشاد، حج او اوقافو وزیر شيخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب عالمانه وينا!

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّلِحَاتِ يَسْتَخْلِفُنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا أَسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَلْبِهِمْ وَلَيَعْلَمَنَّهُمْ لَهُمْ دِينُهُمُ اللَّهُ أَعْلَمُ أَرْتَقَنِي لَهُمْ وَلَيَبْدِلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ حَقْرِهِمْ أَمَّا يَعْبُدُونَ فَلَا يُتَكَبَّرُونَ إِنَّمَا كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾^{۵۵} النور: درنو، قادرمنو، محترمو او معززو علمای کرامو، شیوخو عظامو، مفتیانو، د ملت او ولس استازو و قومي مشرانو متنفذینو تاسو ټولو ته السلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

قدرمنو عزتمندو تاسو ته ډېر هرکلی او بنه راغلاست وايو، چې په دغه محوطه کې په (د لوبي جرگي په خيمه او په تالار کې) مونږ او تاسود ملك او د وطن او د شريعت واقعي استازي دلته حضور لري. لکه مخکي وویلي شول، چې دا محل او د خاي ډېري خاطري لري په دي خاى کې به د اميرکائيانو په مشوره بلکي د اميرکائيانو په مستقيم حکم او قوماندې باندي د ملت په خلاف د شريعت او د اسلامي ورونو په خلاف خومره تصاميم نیول شوي دي، خومره د ظلم او د ستم فيصلې به شوي وي خونن لى الله الحمد علماء کرام، شیوخ عظامو، مجاهدين او زمونږ قهرمان ولس د وطن او ملت اصلي وارشان او د ملت اصلي بچيان دلته راغونه شوي دي او د خپل دين د شريعت د ملك او د ملت د خيرخواهي په هکله تصاميم نيسني مشوري کوي، پرپکري به کوي. محترمو ورونو، علمای کرامو دا کوم آيه چې ما ستاسو په حضور کې تلاوت کړ. د سورة النور ۵۵ آيت ده، په دي کې الله ﷺ د خپل مؤمنينو صالحونو سره درې وعدې کړي دي، یوه وعده بې دا کړي ده، صربچ په لفظ د وعدې ذکر شوي دي وعدې (وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّلِحَاتِ) یو وعده بې دا کړي ده، چې خوک مؤمنان وي او د نیکو اعمالو خاوندان وي الله ﷺ په تاکېد سره بلکه په قسم سره دا وعده کړي ده، چې زه به دوي ته درې غت غت نعمتوه ورکړم، یو نعمت دادې چې دوي به په حکمه کې خليفه کان و ګرځومه د حکمه خلافت، د حکمکي امارت، حکمکي سلطنت او د حکمکي سلطنه او قدرت به دوي ته وسپارم.

حکمه دا خو هر خه د الله ﷺ له لوری دی بل الله ﷺ وايي، زه به دوي ته او د دوي دين چې ده، هغه قوي کړمه ﷺ مظبوط به کرمه (وَلَيَمْكُنَنَ لَهُمْ دِينُهُمُ الَّذِي أرْتَقَنِي لَهُمْ) او خامخا به الله ﷺ دوي ته قوي به یې کړي او مستحکم به یې کړي، د دوي دين هغه دين چې الله ﷺ دوي ته غوره کړي ده (آيت) نو دين ته به یې قوت حاصل شي دين ته او درې نعمت داده (آيت)، چې یو وخت کې دوي دېښن نه په وپره او هراس کې وو. نو دغه وپره به یې ختمه شي په بدل کې به یې الله ﷺ دوي ته امن نصيب کړي. (آيت) بس په خلاص زړه اطمینان په ارام او په سکون سره به زما عبادت کوي او زما سره به د هیڅ یو شي شریک نه نبیسي.

او ګوري بیا الله ﷺ فرمایي تاسو علماء یاستي د آيتونو په مطالبونو او د هغوي په مرامونو باندي ډېر بنسه پوهېږي. الله ﷺ فرمایي (آيت) او خوک چې کفران د نعمت وکړي دلته د کفر تفسیر چې ده، مفسرینو په ناشکري او کفران د نعمت

سره کړي دي، چې دا درې غتې نعمتوونه چې دي چې دوي ته ورکړل شو بیا د هغې نه بعد دوي ددي نعمتوونو ناشکري کوي
کفران د نعمت کوي.

(آيت) بس همدغه خلک همدوی فاسقان دي، همدوی چې دي د الله ﷺ د اطاعت نه وتلي دي. فاسقان او بي دينان بلل کېږي
خدای ناخواسته نو مفسرينو د لیکلې دی چې د دغه آيت مصدقه چې ده، دا یو وار تطبیق شوي ده په دنيا کې چې په خلفاء
راشدينو اربعو باندي دا آيت دې برنه تطبیق کېږي، چې سیدنا ابوبکر صدیق (رض)، سیدنا عمر فاروق (رض)، سیدنا عثمان ابن
عفان (رض) او سیدنا علی ابن ابو طلب (رض) یقیناً چې دا هغه خلک وو، چې مؤمنان وو او د نیکو عملونو خاوندان وو او د رسول
اکرم سرور کاینات فخری موجودات ﷺ واقعي جانشاران وو نو دوي ته الله ﷺ دا درې واره نعمتوونه ورکړي وو او دا چې خلیفه
گان یې ګرځولي وو د ځمکې په سر باندي مونږ ورته خلفای اربعه راشدين وايو.

او دوي د دوي په وختونو کې الله ﷺ اسلام ته دين ته قوت او استحکام ورکړي وو دې لوی نشر او اشاعه د دين وشو په کنج
کنج د دنيا کې او یا خو هغه وخت وو چې کفارو نه به مؤمنان، صحابه کرام په دېره وبره کې به وه، پست به وه ورخنې بیا الله ﷺ
فتوات ورکړل او د خوف نه بعد چې ده الله ﷺ دوي ته امن نصیب کړنوبیا به یې د الله ﷺ عبادت کوو شرك به یې نه کوو د
شرك تصور هم پر هغې کې نه کېده او یقیناً چې ددي نعمتوونو شکريه یې هم اداکړي وه نو ګورې ورونو مفسرين حضرات ليکي،
چې دغه آيت چې ده دا خو په خلفای اربعو راشدينو باندي په منطبق ده ليکن خلفای اربعه راشدينو نه بعد هم داسي عمره د
اسلام او د مسلمانانو تپر شوي دي.

چې هغوي هم د دغې آيت مصدقه ګرځدلې وو او بیا یې خه فرمایلې دي او بیا یې ده فرمایلې دي، چې که چېږي الله ﷺ
اراده وکړي نو په مابعد زمانه کې هم دغه درې نعمتوونه الله ﷺ د مسلمانانو امراوو حاکمانو ته د مسلمانانو سلاطینو او خلفاوه
ته نصیب کوي نو زه او س داسي وايمه قطعه نظر ددي نه چې مونږ مبالغه وکړو بې له دی چې زه او س په دی نظام کې یوه عهده
يا وظیفه لرم که مونږ جاروکشي وکړو په دې نظام کې هم دغه موخره ده، چې ان شا الله تعالى په عصر حاضر کې د دغه درې
نعمتوونو لایق او مستحق او ددي درې واړو نعمتوونو مصدقه چې ده د افغانستان اسلامي امارت ده او الله ﷺ دی وګرځوي هم
داسي.

نو ورونو اسلامي امارت چې په ابتدا کې نوم اسلامي تحریک وو، د طالبانو اسلامي تحریک هېچا دا ګمان نشوکولې هېچا دا
باور نلره، چې یو طالب چې د یتمې په حالت کې یې ګزاره کړي ده او د ملا محمد عمر مجاهد رحمت الله په وجود کې دي دې
داسي یو قوت حاصل کړي داسي یو خواک دي ورخنې جور شي، چې په ټول افغانستان سلطه راولي او د افغانسان په سرزمين
باندي د الله ﷺ په ځمکه باندي د الله نظام نافذ او حاکم کړي ولې چې ظاهري حالت داسي وه، چې د چا په ګمان کې دا نه راتله
نو تاسو ولبدله اوله دوره د اسلامي امارت او بیا چې نړیوال کفر ټول په یو اتحاد باندي په افغانستان په دېر شور او په دېر زور او
په دېر خواک سره حمله ور شول افغانستان یې اشغال کړ بیا د چا دا ګمان وه، چې بیا به دا افغانستان اسلامي امارت ترعنوان
لاندي خلک رائحي قرباني، به ورکوي او بیا به د الله ﷺ په دغه پاکه ځمکه باندي د الله ﷺ نظام نافذ کېږي چې نه ده الحمد لله
مونږ او تاسو یې د سرپه ستړګو باندي شاهدان یو نو دا په زور او قوت نده، هکمه چې زمونږه نسبت او ددي تولې دنيا
نښت اتحاد خوتاسو ته درمعلوم وو دې ته به یې نړیوال اتحاد ویلې چې تمام بشري قوت د دوي سره موجود وو.

نظامي قوت ورسره موجود وو، پولې او مالي قوت ورسره موجود وو استخبارات د دوي په لاس کې وو پروپاګنډه او
تبليغات او ميليا د دوي په لاس کې وه، خو بیا هم الحمد الله مونږ وينو چې هغه ده نړدي یو کال کېږي، چې د
افغانستان اسلامي امارت په دې پاکه خاوره باندي مسلط ده اسلامي نظام حاکم ده، امن او امان برقرار ده.

ګورې ورونو خبرې رانه او ګدې نشي دا محضي د الله په نصرت او ددي ملت دا هغه ملت چې نن یې دا نماینده ګان په دې
لویه جرګې په تالار کې ناست دي د دوي په شهامت، د دوي په شجاعت، د دوي په مړانه د دوي په قربانيو باندي دا
فتحه دا کاميابي حاصله شو داسي فتحه راغله چې توله دنيا ورته حیرانه ده.

دشمن چې ده امریکا او ناتو سره ددي لوی قوت نه حیرانه دي چې دا مونږ باندي خه وشول په خپله مجاهدين حیران دی
تاسو باور وکړي چې تير کال دغه شپې او ورخنې او چې مونږ به ددي اسلامي امارت په غونډو کې شرکت کوو مجلس به

مو کول که به په دی شپو او روئو کې د چا په خیال کې او خاطر کې هم دا راتلله، چې داسې لوی قوتونه به الله ذليله کوي رسوء کوي او ناكامه کوي به بې او اوس هم حیران ده، چې داخنگه کار وشو خو دا مهذن د الله ﷺ په نصرت او د الله ﷺ او د ملت هغه قرباني، وي د ملت زرونه الله دې ته مايله کړل د ملت زرونه الله ﷺ قوي کړل، چې ددي دبمن مقابله کې ودرېږي مقابله يې وکړه جهاد يې د پیروزې سرحد ته ورسوو. يوه خبره به وکړه خنګه به بشکاره شمه دلته علماء ناست دي علماء به وايې چې ته اوس نو ډېر وړاندې لاري، وړاندې دی خبره بوتلله خو ګورې وبايې کړمه هغه داسې چې دا اوستې فتحي اوستې نصرتونه او کمکونه د الله دا بلکل خارق العاده دي او دا محيرالاقول دي او دا که چا نه وي لېدلې هغه يې خو چې بنه موئش په نصوصو سره وانوري هغه يې نه مني نو هغه خبره داده چې الله ﷺ چې سابقه امتونو ته کوم کمک ورکړي وو کوم قومونه چې الله ﷺ فاتحين ګرځولي وود هغو ذکر يې مونږ او تاسو په قران کريم کې کړي ده. فلانې قوم سره مې داسې مرسته او داسې کمک وکړ او داسې فتحي او داسې مې د دوې دشمن ڈليله کړل خوار شونمرود ڈليله شو، فرعون ڈليله شو او داسې نور... نو که چېږي د قران کريم نزول کېدلې او وحې نه وي قطعې شوي شايد چې اوستې د افغانستان اسلامي امارت ددې خوارو او بېچارو مجاهدينو طبلاوو، علماءو سره دغه نصرتونه دا فتوحات الله ﷺ د اينده نسل د پاره بیان کري وي په نصوصو کې او اوس وحې قطعه ده قران نور نه نازلېږي نېي اخیر الزمان ده بل پېغمبر نه رائي نوزه دا ويلي شم، چې دا ډېري بي ساري فتحي دې که وحې جاري وي ددې به ذکر راغلي وي په وحې کې نو لهذا ورونو مونږ تاسو بايد ددې نعمت او دا چې په دې د فتنې په دورکې مونږ او تاسو الله ﷺ ددې مستحق وګرځلو کنه يې د الله ﷺ ډېر بنده ګان شته دي او مونږ نه به ډېر الله ﷺ ته ورقريب وي خو دا یو عزت دي یو نعمت دي چې د الله ﷺ اراده وشي (آيت) نو دغه موجوده خلک الحمد الله ددې نظام ګټيونکې او ددې نظام ساتونکې دې.

يوه خبره باید بله عرض وکړم ورونو چې اسلامي امارت پسې پروپاګند ډېر روان دي ګورې دا خو به مني دا یو حقیقت چې د اسلامي امارت پسې ډېر پروپاګند ګېږي او ډېر تهمتونه ورباندي پوري ګېږي او د وری خبری نه چې ده نو د پاوونه خروار جور کړي او هغه بیا په میدېيا کې په ورئو ورئو باندې تکرار وي او شاريې او بنې خبرې نه یادوي نو ددې و مثال داسې ده دا خو شیطانان دی دا شیطان صفت انسانان دی ځکه حدیثو مبارکو چې راغلي دي چې شیطانان پورته لارې شي یوه خبره واوري بیا میعته کذبات ورسه یو ئای کړي او دا سل دروغ ترینه جوړ کړي نو د دیوو خبرو ته به غور نږدي په دې باندې به نه خطوا وحې. بل دا ټول فساق او فجاري دی (آيت) نو چې تاسو ته د اسلامي امارت په خلاف یو خبر را ورسپده چې اسلامي امارت کې داسې کارونه روان دی داسې کار شوي ده، نو تبیین کوي تحقق کوي په پیښې سترګو باندې خبر مه اوږي مې مني او دا هم ده چې ددې زمانی انسانان یو ګنھکاران یو یوه نیمه تخطی به پیښې خو هغه جزئۍ وي جزئۍ علماء په دې پوهېږي د جزئۍ نه به کلې نه جورپوي او د واحد نه به مجموع نه جورپوي چې یو ئای کې یو کار شوي ټول امارت داسې ده د ټول امارت مسوولین داسې دې نه او بیا که یوه نیمه خبره مو واوريده نو هغه به بیا ستاسو په ذهن کې دا راغله چې خه حقیقت شاهد ولري نو بیا یې دا میدېيا کې دغه شیطاني الات چې کوم دی دا فیسبوکونه او دا اینټرنیټ دی که مو پورته کوي او په عمومي مجالسو کې مه وياستي کوم چې مسوولین اشخاص دي هغو ته دنېږدي نه د خيرخواهي په نیت باندې وايې چې دغسي یوه خبره مو اوريدي لې تحقیق مو هم وکړي یو خه نه خه حقیقت لري ددې باید مخنيوي وشي او داسې مسایل باید آیندې کې تکرار نشي.

نو ورونو لکه خنګه چې مخکې علماء وویلي، چې ددې نظام ساتنه په مونږ او تاسو لازمه او ضروري ده دا یو لوی نعمت ده د الله ﷺ یو لوی رحمت ده نورحمتونه او نعمتونه په شکر سره زیاتېږي (آيت) نو زیادت د نعمت او د رحمت هغه په اعتبار د کم سره هم رائخي په اعتبار د کيف سره رائخي او په اعتبار د بقا سره هم رائخي چې د نعمت شکر اداکري نعمت به زيات شي کما کیف او نعمت به بقا هم پیدا کړي او (آيت) او که تاسو ناشکري وکړه دلته هم د کفر نه کفران د نعمت مراد ده نو بیا زما عذاب سخت ده نو عذاب هغه په دی سره رائخي چې دا نعمت به ضايله شي ددې نعمت په ساتنه کې به ناكام شي د رسوائي خجالت سره به مخ شي خدای ناخواسته او په ورڅ د اختر کې به هم د لوی عذاب مخامنځ شي الله ﷺ دې ستاسو دا راتګ ډېر مبارک کړي، الله ﷺ تاسو د ټولو کړي خدمتونه که علمي خدمتونه موکړي وي او که ديني خدمتونه موکړي جهادي خدمتونه الله ﷺ په خپل دربار کې قبول او منظور وګرځوي او الله ﷺ دی ايندې کې هم مونږ تاسو ټولو ته د سترو قبول شوو نعمتونه او د سترو قبول شوو اعمالونو توفيق رانصیب کړي.

کریمه‌های از اخلاق و آداب سفر حج

مولوی عبدالعظیم جیر

همدیگر حین ملاقات جبین گشاده و بشاش داشته و با نشاط، سخنان نیکو و سازنده بگویند. «عن ابی ذر^{ره} قال قاتل لی النبی^{علیه السلام} لا تخرقن من المعمور شیئاً، ولوان تلقی اخاک بوجه طلیق» ^{۲۱}

ترجمه: از ابوذر^{ره} روایت است که رسول اللہ^{علیه السلام} برایم فرمود: هیچ کار نیکورا اندک مشمار هرچند اینکه با برادرخویش با چهره گشاده روبرو شوی. «والکلمة الطيبة صدقة» ^{۲۲}

ترجمه: سخن نیکو صدقه است. همه مردم مسلمان این گزینه ارزشمند را در نظرداشته باشند و بالاخص حجاج محترم که در سرزمین وحی و حرم اقامت می ورزند عظمت و تقدس مکان را جدا لاحظ داشته و ارشادات قرآنی و نبوی را در تعاملات خویش رعایت بدارند.

سفر هر چند که با هواییما هم باشد و در بهترین هوتل ها اسکان داده شوی باز هم خالی از رنج و مشقت نیست؛ چون در سفر تو مجبور هستی خویشتن را با شرایط جدیدی منطبق سازی و برنامه هایت را از قبیل خواییدن، غذا خوردن، بیرون رفتن ... با دیگران همانگ سازی. بعضاً پیش می آید که غذا مطابق میل تو نیست اطاق خواب به دلخواه تو نیست... اینجا است که شیطان جرقه ای را در وجود تو میزند و سعی می کند تا آتش را در وجودت شعله ور سازد، سیل و سواس و بدینی

دل بودی از پیرامون تو پراگنده می شدند. «عن عائشة رضی الله عنها عن النبي قال: إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ» ^{۱۷}

ترجمه: از حضرت عایشہ می شوند است که پیامبر^{علیه السلام} فرمودند: خداوند مهریان است نرمخوی و مهریانی را در تمام کارها دوست دارد.

«فِإِنَّ الرِّفْقَ لَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ وَلَا نُرُغْ مِنْ شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ» ^{۱۸}

ترجمه: پس یقیناً نرم رفتاری در هیچ چیزی نمی باشد، جز اینکه آن را زینت می دهد و از هیچ چیزی به دورنمی شود، مگر اینکه آنرا زشت می سازد.

«إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيَعْطِي عَيْنَهِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ» ^{۱۹}

ترجمه: خداوند مهریان است و نرمخوی و مهریانی را دوست دارد و در برابر نرم رفتاری ثوابی می دهد که به سخت رفتاری و دیگر کارها نمی دهد.

«عن جریر^{ره} قال قال رسول الله^{علیه السلام} مَنْ يُحِرِّمُ الرِّفْقَ يُحِرِّمُ الْحَيْرَ كُلَّهُ» ^{۲۰}

ترجمه: از جریر^{ره} روایت شده است که فرمود: از پیامبر^{علیه السلام} شنیدم که می فرمودند: هر کس از نرمخوی و مدارا محروم گردد، از تمام نیکی ها محروم می شود.

با توجه به مکانت و ارزشی که رفق و ملایمت و عفو و بخشش دارد بایست همه مسلمانان این ظرفیت عالی و تعامل زیبا را همواره و به ویژه در سفر حج بامسئولین و سایر برادران و خواهان درنظر داشته باشند و مسلمانان را سزاوار است تا در برابر نمودی. و اگر در شتخدی و سنگ

آداب برخورد با حاج

حجاج محترم زمانی که در حرمین شریفین می رسند و در عماره ها و جاهای مربوط اسکان داده می شوند مدتی در اطاقها و عماره ها و همچنان در حین ادای مراسم و مناسک با همدیگر و با مسئولین افغانی و کارمندان محلی تماس می داشته باشند و روند کاری و ترحیل و تسکین و تغذیه و انتقالات و سایر برنامه ها رابطه و تعامل را با آنها ایجاب می نماید بناءً حجاج محترم در همه اوقات و احوال زندگی و على الخصوص در مدت اقامت در حرمین شریفین حین برخورد با همدیگر اخلاق اسلامی را رعایت نمایند.

رفق و نرمش

رفق و نرمش و مدارا یکی از مکونات تأثیرگزار و سرنوشت ساز در همه شئون و ابعاد حیات می باشد، ملایمت، گذشت نرمش و عفو و بخشش باعث جمع شدن مردم و شدد و غلظت باعث پراگدگی است. قرآن کریم فرموده است.

﴿فَإِنَّمَا رَحْمَةُ مِنَ اللَّهِ لِتَهْمَمُ وَلَوْ كُنْتَ فَنَطَّا غَلَيْطَ الْقَلْبِ لَا تَفَضُّلُ مِنْ حَوْلَكَ...﴾ آل عمران: ۱۵۹

ترجمه: از پرتو رحمت الهی است که تو با آنان (که سر از خط فرمان کشیده بودند) نرمش

کنند). مسلمانان در معاشرت با همی و زندگی روزمره خویش در هر ساحه و محیط و اداره و محل کار خویش سلیقه و روشهای را اختیار نمایند که استهزاء و عیبجوئی و تمسخر را در مورد دیگران در ضمیمه و در اضمamar خویش نداشته باشد زیرا به همان قسمی که ما نمی خواهیم بالای ما تمسخر و استهزاء شود باید آنرا در قسمت سایر برادران خویش نیز لازم نبینیم.

یک مسلمان علیه مسلمان دیگر تحت هیچ عنوانی از قبیل رنگ، سمت، لهجه، زبان، قوم، شیوه های نشست و برخاست و برخورد و معیوبیت فیزیکی استهزاء ننماید.

بناءً هر مسلمان مبتنى بر عقاید و باورمندیهای خود و رعایت اصول و موازین اخلاق اسلامی از تمسخر و استهزاء در میان جامعه اسلامی خود داری ورزیده و همچنان اگر تمسخر در حسه دیگران در حضور وی دیده شود آنرا منحیث منکر شناخته و مانع شود و بخصوص عازمین بیت الله شریف که در حرمین شریفین مدتی اقامت دارند از تمسخر و اشباء و نظایر آن نیز خود را دور نگهدازند تا عبادت و مراسم عبادی شان به درجات عالی رسیده بتوانند

پرهیز از دشمن

دشنام گفتن و استعمال الفاظ ریک و زشت با روحیه و فضای جامعه اسلامی ناموزون و نامناسب می باشد و از جمله گناهانی است که تا شخص مورد دشنام آنرا بخشنی پیش اش باقی خواهد ماند. «عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال لَمْ يُكُنْ النَّبِيُّ فَاحِشاً وَ لَا مُتَفَحِّشاً وَ كَانَ يَقُولُ إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا»^{۲۴}

ترجمه: از عبد الله بن عمرو رض روایت شده است که

وادیهای تشدید و غلظت و غصب و ناشایستگی ها و ناهنجاریها سقوط شان ندهد.

نهی از تمسخر

کرامت و مرتبت و شرافت مسلمانان به اعتبار تقوا است که درجه تقوا و پرهیزگاری هر کس صرف به خداوند متعال معلوم می باشد و به هراندازه که شخص، تقوا و ترسیدن از خدا را در روند اجرایی و برنامه های روزمره خود بیاورد اصول و قاعده اش در امور حیات فقط ترسیدن از خدا باشد هر آن به خداوند کریم قرب بیشتر پیدا می نماید پس به این اساس هیچگاه یک مسلمان راجع به مسلمان دیگر تمسخر و استهزاء را که به شخصیت و موقعیت اجتماعی او جداً صدمه وارد می کند روایید نداشته و در همه حال از آن اجتناب ورزد. خداوند کریم می فرماید: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَ لَا يَسْأَلُوا أَنْفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابِرُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَ لَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابِرُوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ يَقْرَءُونَ الْأَنْتَشُرُ الشَّوْقُ بَعْدَ الْأَيْمَنِ وَ مَنْ لَمْ يَتَبَّعْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ الحج: ۱۱

ترجمه: ای کسانی که ایمان اورده اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگری را استهزاء کنند، شاید آنان بهتر از اینان باشند، و نباید زنانی زنان دیگری را استهزاء کنند، زیرا چه بسا آنان از اینان خوبیت باشند، و هم دیگر را طعنه نزنید و مورد عیبجوئی قرار ندهید، و یکدیگر را با القاب زشت و ناپسند مخوانید و منامید. (برای مسلمان) چه بد است، بعد از ایمان آوردن، سخنان ناگوار و گناه‌الود (دال بر تمسخر و طعنه زدن و عیبجوئی کردن، و به القاب بد خواندن) گفتن و بر زبان راندن! کسانی که (از چنین اعمالی و اقوالی) دست برندارند و توبه نکنند، ایشان ستمگر اند (و با سخنان نیشدار، و با خردگیریها، و ملقب گرداندن مردم به القاب زشت و توهین آمیز، به دیگران ظلم می

ها را بسوی افکارت سازیز می نماید، حق تو را خورده اند؟ برتو ظلم شده است؟ چرا بقیه در طبقه ای اول اند و تو در طبقه ای سوم؟ چرا؟ چرا؟ کم کم وجودت پر از خشم می شود و دیری نمی گذرد جنگ و دعوا را راه می اندازی غافل از اینکه خداوند همیشه ترا از این کار نهی کرده است بویژه در این سفر او خود اعلام داشته است:

﴿الْحَجَّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا حِدَالًا فِي الْحَجَّ...﴾ الفرقہ: ۱۹۷

ترجمه: کسی که در ماه های حج قصد حج نمود پس باید از آمیزش با همسر درحال احرام و ارتکاب گناه و جدال جدا دوری گزیند که در حج نباید از این چیزها وجود داشته باشد.

پس زائر عزیز صبور باش و بردبار، توکل بر خداوند کن و شیطان را از خود بран، و به یقین بدان که او در هر لحظه ای منتظر فرصت است تا تورا بار دیگر شکار کند و برگناهانت بیفزاید حجت را باطل سازد. حج که پس از سال ها امید و انتظار نصیبت شده اینک با اندک مشکلی با جنگ و جدال آنرا از دست مده کسی چه می داند که آیا بار دیگر این توفیق نصیب تو شود که به زیارت حرمین شریفین بیایی یا خیر؟

در بیابان گربه شوق کعبه خواهی زد قدم سرزنش ها گر کند خار مغیلان فم خور ملول از هر هان بودن طریق کار دانی نیست بکش دشواری منزل بیاد عهد آسانی^{۳۳} ضیوف الرحمن که در حرمین مبارک قبل از مراسم و یا بعد از مناسک حج اقامت می داشته باشند و خواه مخواه با سایر حجاج و مسئولین مربوط تماس می گیرند از وجایب آنهاست تا در حین مواجهه ضوابط اخلاقی را مراعات و از عفو و گذشت و لینت و استفاده نمایند و متوجه باشند تا نفس های رفیع حلم و بخشش و تمکین به

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از بسیاری از گمانها پیرهیزید، که برخی از گمانها گناه است، و یکی از دیگری غیبت ننماید؛ آیا هیچ یک از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌ی خود را بخورد؟ به یقین همه شما از مرده خواری بد تان می‌آید (و از آن بیزارید، غیبت نیز چنین است و از آن پیرهیزید و) از خدا پروا کنید، بی گمان خداوند بس تویه پذیر و مهربان است.

«عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
لَمَّا عَرَجَ بِي مَرْأَتُ بَقْرَمُ لَهُمْ أَظْفَارٌ
مِّنْ نُحَاسٍ يَخْمِشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ
فَقُلْتُ مَنْ هُؤْلَاءِ يَا جِبْرِيلُ قَالَ هُؤْلَاءِ
الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقْعُونَ فِي
أَعْرَاضِهِمْ» ^{۲۷}

ترجمه: از انس ^{ره} روایت شده است که پیامبر ^{ره} فرمودند: وقتی مرا به معراج بردن از کنار طایفه‌ای گذشتم که ناخن‌هایی از مس داشتند و با آن صورت و سینه خود را می‌خراسیدند از جبرئیل پرسیدم این‌ها کیستند؟ جواب داد این‌ها کسانی هستند که گوشت مردم را می‌خورند (غیبت می‌کنند) و به دنبال عیوب مردم و بی‌آبروکردن آنها می‌افتدند.

«عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ
الْغَيْبَةُ أَشَدُ مِنَ الْتَّنَاجِيِّ...» ^{۲۸}

ترجمه: از حضرت انس بن مالک روایت است که رسول اکرم ^{ره} فرموده‌اند: غیبت کردن از زنا بدتر است.

غیبت کردن از کودک و مجنون و کافر ذمی هم حرام است زیرا نوعی ایدا است و ایدا رساندن به آنان نیز منوع است اذیت کافر حربی اگرچه حرام نیست ولی غیبیتش چون موجب تضییع اوقات است بازهم مکروه می‌باشد. ^{۲۹}

قرآن کریم برای این که قباحت و زشتی این عمل را کاملاً مجسم کند آن را در ضمن یک مثال گویا ریخته می‌گوید (ایا هیچ یک از شما دوست دارد گوشت

اختلف واذا حاصَمَ فَجَرَ» ^{۲۶}

ترجمه: عبدالله بن عمرو روایت می‌کند که نبی کریم ^{ره} فرمودند: چار چیز است در هر کسی که باشد او منافق خالص است و کسی که یک خصلت ازین‌ها در او باشد خاصیتی از نفاق در وی می‌باشد تا زمانی که آنرا ترک نماید، هرگاه سخن بگوید دروغ می‌گوید و وقتی که عهد بندد جفا می‌کند و زمانی که وعده نماید مخالفت می‌نماید و زمانی که مخاصمه نماید بدگویی می‌نماید.

برادران و خواهران مسلمان مراقب باشند تا رویه مذموم و ناشایسته دشnam دادن و ناسزا گفتن که پیامد آن افلات در روز قیامت می‌باشد در آنها نفوذ ننماید و ضیوف الرحمن که در ایام شکوهمند و فرخدۀ مراسم حج به سر می‌برند نهايت دقیق و محتاط باشند تا هیچ‌گاهی الفاظ ناشایسته و جملاتی که دشnam و توهین آمیزی باشد از زیان شان صادر نشود.

دوری از برخی گمانها و مذمت غیبت
گمان سوء و غیبت یک پدیده زیانبار و ناهنجاری است که محسن و خوبیها را از میان اجتماع نا بود نموده و تعرض به آبرو و شخصیت یک مسلمان و حمله بر پیکر وجهات اشخاص محسوب می‌شود.

غیبت، شفافیت و آئینه اعتماد را در جامعه مکدر و هریکی را نسبت به دیگری بی‌باور و متعدد می‌سازد و همین است که روحیه عمومی در جامعه به اضطراب آمده و ارزشهای واقعی میان مردم به بازی گرفته می‌شود فلهذا این رویه منفی و زننده در رویکرد های مسلمین جای نداشته و دین مبین اسلام که از کیان شخصیت و عزت و وقار انسان مسلمان دفاع و از تحقیر مسلمانان جلوگیری می‌نماید گمان و غیبت را نیز با عبارات صریح و قاطع من نوع قرارداده است. **(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ مَأْمُنُوا أَرْبِعُ مَنْ كُنَّ فِيهِ، كَانَ مُنَافِقاً
أَجْتَمَعُوا كَيْفَيَا بَنَ الْظَّنِّ إِنَّكَ بَعْضَ الظَّنِّ إِنَّمَا
بَعْضَهُمْ وَلَا يَعْتَبِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُّهُ أَحَدُكُمْ
أَنْ يَأْكُلَ لَعْمَ أَغْيِهِ مَيْتَانَ كَرْهَتُمُوهُ وَأَنْقُوا اللَّهُ إِنَّ**

جبار

۳

۴

۵

۶

۷

۸

۹

۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۰

۲۱

۲۲

۲۳

۲۴

۲۵

۲۶

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۲

۳۳

۳۴

۳۵

۳۶

۳۷

۳۸

۳۹

۴۰

۴۱

۴۲

۴۳

۴۴

۴۵

۴۶

۴۷

۴۸

۴۹

۵۰

۵۱

۵۲

۵۳

۵۴

۵۵

۵۶

۵۷

۵۸

۵۹

۶۰

۶۱

۶۲

۶۳

۶۴

۶۵

۶۶

۶۷

۶۸

۶۹

۷۰

۷۱

۷۲

۷۳

۷۴

۷۵

۷۶

۷۷

۷۸

۷۹

۸۰

۸۱

۸۲

۸۳

۸۴

۸۵

۸۶

۸۷

۸۸

۸۹

۹۰

۹۱

۹۲

۹۳

۹۴

۹۵

۹۶

۹۷

۹۸

۹۹

۱۰۰

۱۰۱

۱۰۲

۱۰۳

۱۰۴

۱۰۵

۱۰۶

۱۰۷

۱۰۸

۱۰۹

۱۱۰

۱۱۱

۱۱۲

۱۱۳

۱۱۴

۱۱۵

۱۱۶

۱۱۷

۱۱۸

۱۱۹

۱۲۰

۱۲۱

۱۲۲

۱۲۳

۱۲۴

۱۲۵

۱۲۶

۱۲۷

۱۲۸

۱۲۹

۱۳۰

۱۳۱

۱۳۲

۱۳۳

۱۳۴

۱۳۵

۱۳۶

۱۳۷

۱۳۸

۱۳۹

۱۴۰

۱۴۱

۱۴۲

۱۴۳

۱۴۴

۱۴۵

۱۴۶

۱۴۷

۱۴۸

۱۴۹

۱۵۰

۱۵۱

۱۵۲

۱۵۳

۱۵۴

۱۵۵

۱۵۶

۱۵۷

۱۵۸

۱۵۹

۱۶۰

۱۶۱

۱۶۲

۱۶۳

۱۶۴

۱۶۵

۱۶۶

۱۶۷

۱۶۸

۱۶۹

۱۷۰

۱۷۱

۱۷۲

۱۷۳

۱۷۴

۱۷۵

۱۷۶

۱۷۷

۱۷۸

۱۷۹

۱۸۰

۱۸۱

۱۸۲

۱۸۳

۱۸۴

۱۸۵

۱۸۶

۱۸۷

۱۸۸

۱۸۹

۱۹۰

۱۹۱

۱۹۲

۱۹۳

۱۹۴

۱۹۵

۱۹۶

۱۹۷

۱۹۸

۱۹۹

۲۰۰

۲۰۱

۲۰۲

۲۰۳

۲۰۴

۲۰۵

۲۰۶

۲۰۷

۲۰۸

۲۰۹

۲۱۰

۲۱۱

۲۱۲

۲۱۳

۲۱۴

۲۱۵

۲۱۶

۲۱۷

۲۱۸

۲۱۹

۲۲۰

۲۲۱

امحمد ﷺ پرسیده شد آیا گناه بیش از
یکی در نامه‌ی اعمال آدمی ثبت می‌
شود؟ فرمود: خیر. مگر در مکه مکرمه
و آن بخاطر عظمت آن سر زمین مقدس
است. «۳۳»

ادامه دارد

ماخذ:

- ١٧- سنن ابن ماجه، حديث شماره - ٣٦٨٩ كتاب الادب، باب: الرفق

١٨- سنن ابو داؤد، حديث شماره - ٤٨٠٨ كتاب الادب، باب: في الرفق

١٩- سنن ابو داؤد، حديث شماره - ٤٨٠٧ كتاب الادب، باب: في الرفق وسنن ابن ماجه، حديث شماره - ٣٦٨٨ كتاب الادب، باب: الرفق

٢٠- سنن ابو داؤد، حديث شماره - ٤٨٠٩ كتاب الادب، باب: في الرفق وسنن ابن ماجه، حديث شماره - ٣٦٨٧ كتاب الادب، باب: الرفق

٢١- صحيح المسلم حديث شماره ٢٢٦٦ كتاب البر والصلة والأداب باب: استحباب طلاقة الوجه عند اللقاء

٢٢- صحيح البخاري حديث شماره ٢٩٨٩ كتاب الجهاد والسيير باب: من اخذ بالركاب ونحوه

٢٣- آموزش مناسك حج به زبان ساده، صفحه ٢٤٣

٢٤- متفق عليه، صحيح البخاري حديث شماره - ٣٥٥٩ كتاب المناقب، باب: صفة النبي صلى الله عليه وسلم وصحيح المسلم، حديث شماره - ٢٣٢١ كتاب الفضائل، باب: كثرة حيائه صلى الله عليه وسلم

٢٥- صحيح المسلم حديث شماره - ٢٥٨١ كتاب البر والصلة والأداب، باب: تحريم الظلم

٢٦- شعب الایمان حديث شماره - ٤٣٢٥

٢٧- سنن ابو داؤد حديث شماره - ٤٨٧٨ كتاب الادب باب: في الغيبة

٢٨- شعب الایمان حديث شماره - ٧٤١

٢٩- معارف القرآن صفحه ١٦٣ جلد ١٣ مفتی محمد شفیع عثمانی، مترجم، محمد يوسف حسين پور، چاپ هفت تابستان ١٣٩٢ ناشر: شیخ الاسلام احمد جام

٣٠- صحيح المسلم، حديث شماره - ٢٥٦٤ كتاب البر والصلة والأداب، باب: تحريم ظلم المسلم وخذله واحتقاره ودمه وعرضه وماله

٣١- تفسیر انوار القرآن جلد ٥ صفحه ٦٣٣

٣٢- تفسیر نور صفحه ای ١٠٩٦

٣٣- آموزش مناسك حج به زبان ساده صفحه ٤٤ مؤلف عبد الرحیش.

دین اسلام و ایمان به خدای عزوجل سنت.

بناءً چون مسلمانان برادران و دوستان
همدیگراند طعنه زدن و عیب جستن که
لیک عمل قبیح بوده هرگز باید در میان
نهاد دیده نشود. زیرا دوستان و برادران،
همدیگر را تحقیر و توهین نمی نمایند.

ترجمه: و هم دیگر را طعن نزنید و مورد عیبجوئی قرار ندھید.

خداوند متعال طعنه زدن و عیب جویی
یک مسلمان نسبت به مسلمان دیگری را
طعنه زدن به خود وی معرفی کرده است
چرا که مسلمانان همانند یک تن واحد
هستند پس هرگاه مؤمن برادر مؤمنش را
عیب جویی کند گویی خودش را عیب
جویی نموده است. «۳۱»

در آیه دیگر قرآن عظیم الشأن فرموده
ست ﴿ وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لَمَنْزَهٌ ﴾ الهمزة: ۱

نفرجهمه: وای به حال هر که عیبجو و طعنه
زن باشد! **وَلَا يَقْسِمُوا...** الحجات: ١٢

نفرجهمه: و جاسوسی و پرده دری نکنید.

(لَا تَجْسِسُوا) عیبجوئی نکنید. در پی کشف اسرار و معاایب مردم نباشید. «۳۲» رائے عزیز! نیک میدانی که غیبت و عیبجویی هر دو حرام هستند و خداوند برای مرتکبین آنها عذاب های سختی را ماده کرده است:

(وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لِعَزَّةٍ) الهمزة: ١

ین را نیاک بدان که در حرم یعنی در سرزمین وحی، مکه ای مکرمه قصد گناه هم جرم است همین که به دل، نیت گناهی بکنی به سختی مجازات میشود شاید تو این مجازات را ندانی و زود آنرا حساس نکنی ولی به یقین بدان که رتکاب گناه در حرم جای خود را دارد حتی قصد گناه، نیز از گناهان بزرگ است. اللہ تعالیٰ و معاشر می باشد:

وَمَنْ يُرِدُ فِيهِ بِالْحَكَمِ يُظْلَمُ وَنُذَقَهُ مِنْ
عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ الحج: عذاب أليم

برادر مرده خود را بخورد به یقین همه
شما از اب: ام ک اهت دادید

آری آبروی برادر مسلمان همچون گوشت
تن او است و ریختن این آبرو به وسیله
غیبت و افشاء اسرار پنهانی همچون
خوردن گوشت بدن اوست و تعبیر
به (مرد) به خاطر آن است که در غیاب
افراد صورت می‌گیرد و همچون
مردگان قادر بر دفاع از خویشتن
نیستند و این ناجوان مردانه ترین ستمی
است که ممکن انسان در باره برادر خود
روید.

همه برادران و خواهران مسلمان با
در نظرداشت مزایای اخلاقی اسلام، از
غیبت کردن و غیبت شنیدن که یک
شیوه نکوهيده و مذموم می باشد
در همه حال و بالاخص در ایام نورانی
حج و حرمین شریفین این محظورات را
بیشتر از پیش محظور بدارند و از
اوقات قیمتدار و ارجحدار خویش درین
فرصت پر جلال استفاده مثبت نموده
و خود را به عبادت و نیایش با پروردگار
خویش مصروف بدارند.

نهی از عیجوانی

دین انسان ساز اسلام افراد اجتماعی
اسلامی را بر محور عقیده و مکتب
واحد برادران و دوستان همدیگر معرفی
نموده است.

ترجمه: فقط مؤمنان برادران هم دیگر
الحجات: ۱۰

«وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا مُسْلِمًا
أَخْوَالُ مُسْلِمٍ...» «٣٠»

ترجمه: و ای بندگان خدا برادران هم باشید، مسلمان باد، مسلمان است.

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أُولَئِكَ^{٧١}
﴿التوبه﴾
بعض ...
ترجمه: مردان و زنان مؤمن، برخى
دوستان و یاوران برخى دیگر اند.
يعنى دلهای شان در محبت و عطوفت
متقابل، متحداست و عاملی که ایشان
را با هم یکجا، یکتن و هم آوا ساخته،

خُرَنْگَه مُطَالَعَه دِبَرَه

او د {اُقرأً} امر بشپړ عملی کړو؟

استاد محسن حنیف

دریمه بدخه

۵۷۵ ه کال جوړ او په ډېرو کتابونو یې
بډا یه کر. (۲۳)

یا لکه: «خزانه سابور»، دغه خزانه یا
کتابتون سابور بن اردشیر د ۱۶ هـ کال
شاوخوا د گرخ په سيمه کې جوره کړه،
بل نوم يې «دارالعلم» ورکړ او په هغه
وخت کې يې له مختلفو علومو خڅه تر
لس زره زييات كتابونه په کې ئهای پر
خای کړي وو. ^{۲۴}

ربنستیا چې کتابتون هم خزانه ده او هم د پوهنې کور دی. دا په مشاهده ثابته خبره ده چې پر مختللي خلک کتابونو ته پاملنه کوي او پر مختللي ولسونه عاممه کتابتونونه آبادوی.

په دې خاطر پوهان د یو ھیواد د
پرمختګ کچه د هغه د عامه کتابتونونو
څخه معلوموي، چې په کومه کچه د یو
ھیواد کتابتونونه پر مختللي او آباد
ويني همغوره یې پرمختللي گني.

په همدي ترتیب چې زموږ د جګړه
څلې افغانستان په ولایتونو کې
وګوري، کوم ولایت چې عامه کتابتونونه
يې په نسبې ډول بدایه وي، وضعیت يې
تر هغو ولایتونو بهه دی چې د کتابتون په
لحاظ تر دوی فقیر وي. دغه ډول په

البقرة: ٢٨٢ كي چي دغه خبره ياده شوي .٥٥

د کتاب د ارزښت په اړه د انسانې تجربې د لایل هم بېخې ډېر دي، له هغه جملې یو دا دی چې د تپرو انسانانو تجربې او معلومات موره ته یوازې له هغه دور خخه را نقل شوي چې انسان په یېکلو بیل کړي دي.

کوم وخت چی انسان خپل کرہ ورہ په
کتاب کپ نه دی لیکلی، هغہ وروستنیو
انسانانو ته په علمی ڈول هیخ نه دی
رسپدلي، سره له دې چي په هغه دور کې
بې هم هرومرو ڈبرې مهمي پېښې را منځ
ته شوې وي. په اوستني ژوند کې هم خلکو
ته شفاهي خبره داسې ارزښت نه لري، لکه
لیکل شوې خبره چې پوخ سند بلل کېږي.
کتابتون او د ولسوونه در مختګ:

کتابتون د پوهنې زېرمه، گتیوره پانګه او شتون یې د ولسونو د پرمختګ نښه ده؛ په دې وجه په اسلامي تاریخ کي دې خله کتابتون ته خزانه ویل شوې یا د خزانة الکتب په نوم یاد شوې؛ لکه په بغداد کي د زیدي مسجد خنګ ته د خزانة کتب الوقف په نامه کتابتون چې أبوالحسن علی بن احمد زیدي په

د کتاب او کتابتون ارزښت:

د کتاب ارزښت په عقل او نقل، په تجربه او په قرآن ثابت دی. د کتاب د ارزښت په اړه له قرآنه نقلی دلایل بېخې زیات دی، یو عام دلیل یې دا دی چې الله تعالى خپل احکام هم د کتاب په نامه یاد کړي او هم یې خپلو پېغمبرانو ته د کتابونویه بنې لبولي دي؛ الله تعالى ويلی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا إِلَيْكُمْ بِإِنْذِنِنَا وَأَنَّزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ الحیدی: ۲۵

لپاره: ما یقیناً خپل پیغمبران له
روبنانه دلایلو سره لپاره اود هغوي
سره مې کتاب او د حق پېژندنې
تله نازله کړي د دې لپاره چې
خڅلک په عدل او انصاف عمل
وکري

کتاب په عربی کې لیکلو ته
هم ویل کېږي او د لیکل شوي
مضمون په معنۍ هم ډېر
کارپېږي. د کتاب له ارزښتونو
بو دا هم دی چې لیکل شوي
شى د هېرا او شکمن کېدو
مخنیوی کوي؛ لکه په سورۃ

د كتاب د ارزشت په اړه د
انسانی تجربې دلائل هم بېخې
هېږدې، له هغه جملې یو دا دی
چې د تېرو انسانانو تجربې او
معلومات موږ ته یوازې له هغه
دور خخه را نقل شوي چې انسان
په لیکلو پیل کړي دی.

کوم وخت چې انسان خپل کړه
وره په كتاب کې نه دي لیکلې،
هغه وروستنيو انسانانو ته په علمي
دول هیڅ نه دي رسپدلي، سره
له دي چې په هغه دور کې به
هم هرومرو دېږي مهمي پېښې را
منځ ته شوې وي.

په دغه خای کې هم یاد شوي كتابونه
تر هغه وخته پاتې وو چې د مسؤولو
خلکو په لاس کې وو، کله چې د فاسدو
او غیر مسؤولو خلکو لاسونه ور
رسپدل، نور ختم شول، یوازې لېږه برخه
یې پاتې شوه.^{۲۹}

اوسله دې خخه علاوه نور كتابونونه
هم شته لکه: په مصرکي دارالكتب
المصرية بالقاهرة.

مكتبة الأزهر چې د اسلامي نړۍ تر
ټولو مشهور كتابون دی هم دې
كتابونه لري او هم نادرې
مخظوطه نسخې لري.

المكتبة العامة لبلدية
الإسكندرية.

په سعودي کې مكتبة عارف
حکمت بالمدينة المنورة.
خرانة كتب الحرم المكي. دار
الكتب الوطنية بالرياض.
په سوریة کې المكتبة الظاهرية.

كتابونونه شاوخوا اویا ته رسپدل. خو
په دغه تېلوكې ستر او نومیالی
كتابتون مكتبة قرطبة و چې د «خرانة
خلفاء بنی أمیة بالأندلس» په نامه هم
بادېږي. دغه كتابتون د المستنصر
- ۳۶۶ هـ په دور کې دې بدایه
شو، چې په ډپرو اسلامي سیمو کې یې
استازی ورته تاکلې ولو د دې لپاره چې
نوی لیکل شوي كتابونه به یې ورته را
غونډول. په همدي نوښت سره
المستنصر یاد كتابتون دې بدایه کړ. د
یاد كتابتون په هکله نقل شوي، چې
هغه وخت خلور لکه كتابونه په کې جمع
شوي ولو.^{۳۰}

خو دغه كتابتون هم په اندلس کې د بني
اميه د حکومت تر وخته دوام درلود.
د دوى د حکومت په ختمې دوام یې

كتابونه هم له منځه لار.^{۳۱}

۳- «دارالعلم»: د دي ترڅنګ
عېيدین چې فاطميون هم ورته ويل
کېدل هغوي هم كتابونونو ته خدمت
کړي، لکه د «دار العلم» په نامه ستر
كتابون چې یې په مصر کې د بغداد او
قرطبي د كتابتون په طرز جور کړي وو.
په یاد كتابتون کې یې د هغه وخت د هر
فن دې ګټور كتابونه جمع کړي وو،
مسئوليین یې هم ورته تاکلې وو او د
چېړونکو د اړتیا توکي یې هم په کې
چمتو کړي وو، لکه قلمونه، مشوانۍ.
(رنګ بوتل) کاغذ.

خوکله چې په ۵۶۷ هـ کال د فاطميونو
دولت ختم شو، یاد كتابتون هم له منځه
لار.^{۳۲}

د یاد كتابتون خينې كتابونه یوه
قاضي چې د قاضي فاضل په نامه
یادېده را ونیول او په قاهره کې یې خپل
فاضليه مدرسي ته وقف کړل.

عمومي دول په اسلامي نړۍ کې چې کوم
زرين دور دی هلته چې گورو كتاب او
كتابتون ته وده ورکول شوي ده.

د هر لوی جومات سره یو عام كتابتون
په خنګ کې وو چې د تېولني په
پرمختګ کې دغه یوه جومات د یو ستر
پوهنتون په کچه اغېزه درلوده.

د اسلام تر تېلوكې صاف او بنايسته دور
د رسول اکرم ﷺ دور دی، حکم له یوې
خوا هغه وخت په امت کې نوی لیک او
لوست پیل شوي وو او له بلې خوا اسلام
په نړيواله کچه زيات نه وو غورېدلې.

اسلام په نړيواله کچه په علمي دې ګړ کې
د عباسيانو په دور کې غورېدلې دی. له
دغه دور خخه په رسمي دول د عام
كتابتون دود پیل شوي، بېلګې یې دا
دي:

۱- «دارالحكمة»: په دغه دور کې
د «بیت الحکمة» یا «دار الحکمة» په
نامه عمومي كتابتون رامنځ ته شو.
تاريچوهانو دا خبره غوره کړي چې
لومړۍ دغه كتابتون هارون رشید جور
کړ، وروسته بیا د هغه زوی مأمون
عباسي هغه په ډپرو كتابونو بدایه کړ،
ان تر دي چې په عباسی دور کې د
كتابونو تر تېلوكې ستره خزانه یا كتابتون
شو.

دغه كتابتون همداسي پاته وو تر هغه
چې په ۶۵۶ کال چنګيزی لبکر پر
بغداد یړغل وکړ، نو دغه كتابتون یې هم
له منځه یووړ.^{۳۳}

۲- «مكتبة قرطبة»: د عباسيانو حکومت
په ختیخ کې وو، د دوى ترڅنګ په
لوډیخ کې امويانو هم كتابتونونه جور
کړي ولو؛ بنه مثال یې «مكتبة قرطبة»
ده. په اندلس کې كتابتونونه دې ولو. پر
شخصي كتابتونونه علاوه یوازې عامه

المكتبة الحيدرية د عراق په نجف کې.
له عربي هیوادونو علاوه په نوره
اسلامي نړۍ کې هم پخوانی غټت
کتابتونونه شته؛ لکه په ترکیه او هند
کې خو یو تاريخ حقیقت باید واایو چې
اوسم نه زمود او سني خلک هغنسې
مطالعه کوي چې خرنګه په کارده او نه
هم د اسلامي نړۍ حکومتونه د نن عصر
له غونښتونه سره سه کتابتون ته بشپړه
پاملنډه په داسې ډول کوي چې غیر
اسلامي نړۍ سره د پرتلي وړ وي؛ په دغه
اوسمیو وړخو کې د عابد مومند په نامه
یوه ملګري د یو حیرانونکي کتابتون له
انځور سره لیکلی:
دا د امریکا Yale په نوم د یو مشهور
پوهنتون کتابتون دی. دلته تقريباً یو نیم
سل میلیونه کتابونه شته.

ددې کتابونو د ساتني لپاره یو ئانګړۍ
ساتندويه سیستم هم شته چې د اور
لګډو پر مهال د اکسیجن کچه دومره
تیتیو چې اور خپله ورسه مری او نورو
ځایونو ته نه منتقل کېږي.

کتابونه چې زاره شي نو بیا یې پانې
رژېږي، خود Yale پوهنتون په کتابتون
کې د دی کارمخه هم نیول شوې ده، هغه
داسې چې زرو کتابونو ته یې په منفي
درجه کې حرارت برابر کړي دی او په دې
توكه یې زړگونه پخوانی کتابونه
خوندي کړي، خوب عکس که د
اسلامي نړۍ د ټولو هیوادونو
کتابتونونه سره جمع شي، بیا یې
هم شمبر د امریکا یو کتابتون ته
نه رسېږي. هر قوم چې د پوهنې،
پوهانو او کتابونو (د پوهنې د
زېرمو) قدر کړي، هغوي پر مخ
تللي او نوره نړۍ یې شاته پړې
ایښې ۵.

شاكردانو د ليکلولپاره هغه بندی
شخص بیان کړې چې د جماعت او
جمعي له لمانځه خخه هم بند وو.

دا رنګه شيخ الاسلام ابن تيميه حَفَظَ اللَّهُ عَنْهُ هم
په بندخونه کې وو، خپله فتواګانی او
مسایل یې ليکل او خپلو شاكردانو ته
یې لېږل. چې کله حاکم امر وکړ چې
کتاب، قلم او پانې مه ورسه پرېږدۍ،
خپله فتواګانی او رسائل یې د بندخونې پر
د پوالونو په سکرو ليکل.^{۳۳}

د دغه ډول ستونزو سره سره بیا هم د
امام سرخسي د نورو تصانیفو ترڅنګ
یوازي المبسوط یې دېرش جلد او د
شيخ الاسلام د نورو تصانیفو ترڅنګ
یوازي مجموع الفتاوى په شپردېرش
جلده کې چاپ شوې ده. لنډه دا چې
انسان دي همت کوي، حوصله او روخيه
دې له لاسه نه ورکوي، په هر حالت کې
دې له خپلو په لاس کې شته وسايلو
خخه په سمه توګه کار اخلي.
د بشپړ سه حالت په تمدې شته فرصلت
له لاسه نه ورکوي، بلکې په اوسمی
حالت کې دې هم ترڅله وسه کتاب
کتنه د خپل ژوند یوه برخه جوړه کړي.

اځځیکونه:

- ۲۲ - لمحات في المكتبة والبحث والمصادر لمحمد عجاج ص.^{۴۲}
- ۲۴ - مخکینی سرجینه.
- ۲۵ - لمحات في المكتبة ص.^{۳۹} وصبح الأعشى في صناعة الإنشاء لأحمد بن علي القاهري ج.^۱ ص.^{۵۷}
- ۲۶ - لمحات في المكتبة ص.^{۴۰}
- ۲۷ - صبح الأعشى ج.^۱ ص.^{۵۳۷}
- ۲۸ - لمحات في المكتبة ص.^{۴۰}
- ۲۹ - صبح الأعشى ص.^{۵۳۷}
- ۳۰ - سورة يوسف: ۳۹ - ۴۰ وکوره.
- ۳۱ - تاج التراجم في طبقات الحنفية لقاسم بن قططليوغا ج.^۲ ص.^{۴۵} والجواهر المضية في طبقات الحنفية لعبد القادر القرشي ج.^۲ ص.^{۲۸}
- ۳۲ - المبسوط للسرخسي: ۴۲ ص.^{۱۹۲}.
- ۳۳ - علو الهمة: ۳۶۳.

أحكام و اداب حجت الله شریف

اساد محمد شریف رباطی

قسمت دوم و آخر

- عرفات.
- ۲- کشتن دعا و طلب حل مشکلات و حوایج در وقوف عرفات.
- ۳- ایستادن در حالت دعا در پشت سر امام اگر جای میسر باشد.
- ۴- ادای نماز صبح در مشعر الحرام.
- ۵- بعد از طلوع آفتاب علی الفور جمره عقبه را زدن.
- ۶- ادای طواف زیارت در اول روز دهم ذی الحجه (روز عید).

۷- پای بندی بر اعمال و اذکار.^(۳۳)

- ۸- مستحب است که بعد از نوشیدن آب زمزم به باب کعبه آمده و عتبته آستانه آنرا بوسه زده باز به ملتزم که آن در میان حجرالاسود و دروازه موقعیت دارد آمده، سینه و روی خود را گذاشته و به پرده کعبه ساعتی عاجزی، تضرع و دعا نموده و چنین بگوید: (اللهم إن هذا بيتك التي جعلته مباركا بهم و هدى للعالمين. اللهم كما هديتني له فتقبل مني لا تجعل هذا اخرالعهد من بيتك و ارزقني العود إليك حتى ترضى عنى برحمتك يا أرحم الراحمين).^(۳۴)

مکروهات حج

- ۱- بعد از جمع بین دو نماز ظهر

ساقط می گردد.^(۳۹)

سنن های حج

سنن های حج قرار ذیل است:

- ۱- طواف قدوم برای فردی که از خارج میقات می آید و هم برای حاجی قارن.
- ۲- رمل (پهلوان گردی) و اضطیاع انداختن چادر احرام بالای شانه چپ و زیر شانه راست) در طوافی که بعد از آن اراده سعی میان صفا و مروه داشته باشد.^(۴۰)

- ۳- رفتن بسوی منی در روز هشتم ذی الحجه که آنرا "یوم ترویه" گویند.
- ۴- سپری نمودن شب آینده (شب نهم ذی الحجه) در منی.

- ۵- بیرون شدن از منی و حرکت بسوی عرفات بعد از بلند شدن خورشید روز عرفه.
- ۶- غسل نمودن در عرفات (در صورت امکان).

- ۷- سپری کردن شب عید یا شب نحر در مزدلفه.
- ۸- سپری کردن شب های ایام نحر (روزهای عید) در منی.^(۴۱)

۹- ترتیب بین هر سه جمره.^(۴۲)

مستحبات حج

- مستحبات در حج بسیار است از جمله:
- ۱- پائین شدن نزدیک جبل رحمت در

ترک واجب در افعال حج

کسی که واجبی از واجبات را ترک می کند جزايش بشرح ذیل است:

- ۱- کسی که وقوف مزدلفه را بعد از طلوع صبح (روز اول عید) ترک نماید، دم بر او لازم می شود.
- ۲- کسی که سعی در میان صفا و مروه را ترک نماید، بالایش دم است.

- ۳- کسی که رمی جمره ها را در تمامی روز ها ترک کند، یا رمی جمره عقبه را در روز اول عید ترک نماید، یا در یکی از این روز ها (روزهای رمی) رمی اکثر سنگریزه ها را ترک نماید در تمامی این صورت ها بر او دم واجب می شود. اگر در یک روز رمی یکی از جمره های سه گانه را ترک کرد بر او صدقه است.

- ۴- کسی که پیش از غروب خورشید، عرفات را ترک گفته و بیرون گردد، اگر تا غروب آفتاب بر نگشت، بر او دم واجب می شود.

- ۵- کسی که طواف وداع و یا چهار دور (شوط) آنرا ترک نماید، بر او دم است. اگر سه دور طواف را ترک کرد، بر او صدقه است و اگر دو باره به مکه مکرمه برگشته و طواف نمود جزايش

یک دست و یک پای خود را گرفت، برایش یک دم است و اما در مجلس متعدد یعنی در یک مجلس ناخنها دست ها و در مجلس دیگر ناخنها پا را گرفت بالایش دودم است. و اگر کمتر از پنج ناخنها متفرقه از دستها را گرفت در نزد امام صاحب و امام ابو یوسف (رحمهما الله) صدقه است.

دوم: جنایاتی که به ارتکاب آن یک دم واجب می‌گردد: (بدنه) شتر و یا گاو و گوشت آن بالای فقرا توزیع می‌گردد قرار ذیل می‌باشد:

الف: جماع در اثنای احرام قبل از تحلل اول و بعد از وقوف عرفه، حج را در نزد جمهور فاسد می‌سازد، ولی در نزد امام ابو حنیفه علیه السلام فاسد نمی‌گردد. ولی اگر محرم قبل از وقوف عرفه با خانم خود جماع نمود حجش فاسد و یک دم بالایش واجب می‌گردد، مزید بر آن در سال آینده قضائی آنرا نیز بجا بیاورد.

ب: اگر محرم لباس دوخته شده را یک روز کامل پوشید و یا سرخود را پوشانید، بالایش ذبح یک رأس گوسفند و یا بز واجب می‌گردد.

ج: اگر عضو کامل را مانند سر، دهن، دست، پا، و زیادتر آنرا و یا جسم خود را خوشبو نمود، بالایش یک دم است.

د: اگر لباس خود را خوشبوی زده و یک روز کامل پوشید بالایش یک دم است. ه: اگر، سر، دست، و یا ریش خود را خینه کرد، بالایش یک دم است.

و: اگر بدن خود را با روغن زیتون و یا نباتی چرب نمود، بالایش یک دم است.^(۴۰)

سوم: جنایاتی که به ارتکاب آن صدقه واجب می‌گردد.

۱- اگر محرم لباس دوخته شده را کمتر از یک روز پوشید و یا سرخود را

اول: اگر جماع در فرج صورت بگیرد به اتفاق جمیع ائمه حج فاسد می‌گردد، و اگر در غیر فرج مانند لمس کردن به شهوت، بغل کردن، بوسه گرفتن و یا میاشره صورت گرفت حجش فاسد نمی‌گردد، بلکه در مذهب حنفی کفاره لازم است، فرقی ندارد که انزال شود و یا نه.^(۳۷)

دوم: در مذهب احناف اگر جماع قبل از وقوف به عرفه صورت گرفت حجش فاسد می‌گردد، و اگر بعد از وقوف عرفه صورت گرفت حجش فاسد نمی‌گردد، بلکه ذبح یک بدنه^(شتر یا گاو) بالایش لازم است. کسی که احرام حج را بسته و اگر قبل از وقوف به عرفات، در یکی از دواه جماع نمود، حج او فاسد گردیده و ذبح یک گوسفند بر او واجب است و مناسک حج را مانند دیگران ادامه بدهد و در سال آینده آمده و قضاى حج را بجا آورد.^(۳۸)

هکذا اگر عمره کننده قبل از طواف جماع نمود احرام وی فاسد می‌گردد. اگر بالغ با دختر خورد سن و یا دیوانه جماع کنده حجش فاسد می‌شود، فرقی ندارد که انزال شود یا نه، زیرا انزال شرط نیست بلکه بمجرد پت شدن حشفه در یکی از دو مخرج حج را فاسد می‌سازد.^(۳۹)

جنایات و جزای آن

در بعضی جنایات دو دم و در برخی یک دم و در بعضی ها صرف صدقه واجب می‌گردد:

اول: جنایاتی که به ارتکاب آن دو دم واجب می‌گردد:

الف: در نزد (احناف) عبارت از مسائل مربوطه حج قران بوده است.

ب: اگر در یک مجلس ناخن های هر دو دست و پای را یکبار گرفت و یا صرف ناخن های هر دو دست را گرفت و یا از

و عصر بعرفه، تأخیر در وقوف.

۲- قبل از امام از عرفات برگشتن.

۳- رمی جموه به سنگریزه هائی که قبل زده شده اند زیرا بنابر بعضی روایات غیر مقبولند.

۴- رمی به سنگریزه های مسجد.

۵- رمی به سنگ بزرگ و کلان.

۷- سپری کردن شب عرفه و شباهی ایام نحر در غیر منی.

۸- ترک واجبی از واجبات حج یا سنتی از سنتهای آن. ترک واجب عبارت است از مکروه تحریمی، و ترک سنت عبارت از مکروه تنزيهی می‌باشد.^(۳۵)

ممنوعات حج

ممنوعات حج قرار ذیل میباشد :

۱- جماع و اسبابی که جماع را فراهم می‌سازد مانند: بوسه و لمس به شهوت.

۲- جنگ و جدال کردن.

۳- پوشیدن لباس های دوخته شده.

۴- پوشانیدن سر برای مردان که در حالت احرام قرار دارد، نه کلا به سر کند و نه هم دستار (لنگی): (و عن امام محمد رحمه الله قال: لا يعطي وجهه ولا رأسه)

فتح القدير ج ۲ ص ۳۴۶.

۵- پوشانیدن روی برای مردان و زنان.

۶- قطع و یا تراشیدن موها.

۷- قطع و گرفتن ناخن ها.

۸- استعمال عطر و خوشبوی.

۹- شکار صید و یا اشاره و رهنمائی

حق بسوی آن: (ولا يقتل صیدا) لقوله

حق تعالی: {لا تقتلوا الصید و أنتم حرم }

المائدة: ۹:

حق (و لا يشير إليه و لا يدل عليه)

فتح القدير ج ۲ ص ۳۴۵.

۱۰- چرب نمودن بدن.

مفاسدات حج

در مذهب حنفی و دیگر مذاهب،

حج بواسطه جماع فاسد می‌گردد، مشروط بر دو شرط:

عنی حج هر دو عبادت جمع است مالی و در بدنی، تقاضای مالی این است که در حج نیابت جایز شود و تقاضای بدنی این است که نیابت جایز نشود، اگر خود انسان به ادا کردن حج قدرت داشته باشد پس نیابت جایز نیست، زیرا که حج من وجه عبادت بدنی است و در عبادت بدنی اتعاب نفس و تحمل تکلیف است و این امر به نیابت حاصل نمی شود، و اگر خود انسان توان و قدرت ادائی حج را نداشت پس چونکه حج عبادت مالی هم است پس به نیابت دیگر شخص هم جایز می گردد، زیرا در عبادت مالی نیابت درست می شود.

بالغ و واجد تمام شرایط حج شدند، باید جهت ادائی حج فرضی عازم بیت الله الحرام شده و حج نماید. چنانکه در حدیث است: (أَئِمَّا صَبَّيْ حَجَّ ثُمَّ بَلَغَ الْحُنْثَ فَعَلَيْهِ أَنْ يَحْجُّ حَجَّةً أُخْرَى) ^(٤٤)

يعني: "هر کوکی که حج کرد، بعد از آن به سن بلوغ رسید، بر وی واجب است تا حج دیگری (فرضی) نماید".

(عن السائب بن یزید قال: حج بی ابی مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی حجۃ الوداع و أنا این سبع سنین) ^(٤٥)

يعني: "السائل بن یزید می گوید: پدرم مرا همراه با رسول اکرم در حجۃ الوداع با خود به حج برد و من در آن دوران کوکی هفت ساله بودم". علماء

اتفاق نظر دارند که هرگاه کوکی

قبل از سن بلوغ حج بگزارد؛ هرگاه به سن تکلیف برسد (و

دارای شرایط حج باشد) حج

بر عهده اش فرض است و حج دوران کوکی به عنوان حج فرض برای وی به شمار نمی رود. ^(٤٦)

طريقه اداء حج کوک

اگر پسر یا دختر بسیار کوک و

۱- برای زنان موجودیت محرم شرعی لازم و ضروریست کما يقول الإمام کمال الدین محمد بن عبد الواحد مؤلف کتاب فتح القدير شرح الهداية:

(ويعتبر في المرأة أن يكون لها محرم تحج به أو زوج ولا يجوز لها إن تحج لغيرهما) ^(٤٧) ص ٣٣

۲- لباس دوخته شده را پوشیده میتوانند.

۳- سر خود را هرگز بر هنه نسازند.

۴- تلبیه و اذکار راخفیه بگویند. علماء اتفاق نظر دارند که کسی دیگر به نیابت از زن تلبیه نگوید بلکه او خودش تلبیه بگوید البته بلند کردن صدا هنگام تلبیه گفتن برای زنان مکروه است.

ترجمه و تعلیق بر سنن الترمذی، از محمد رضا رخشانی ج ۱ ص ۷۴۵

۵- در طواف رمل و اضطباب نکنند، بلکه آهسته بروند.

۶- در بین میلین اخضرین (دو چراغ سبز رنگ) به سرعت حرکت نکنند، بلکه بطور عادی راه بروند. ^(٤٨)

حكم زن حایضه و نفاسه

زن حایضه و نفاسه انتظار انقطاع حیض را نکند بلکه اگر جای غسل بیابد جهت نظافت غسل نموده و سرش را شانه نماید، سپس احرام بسته و بدون ادائی دو رکعت نماز احرام، نیت حج و عمره را نموده و تلبیه بگوید هرگاه نیت نمود و تلبیه گفت محرم می گردد، هنگامی که به مکه داخل شد انتظار می برد تا حیض به پایان برسد وقتی که حیض بپایان رسید و پاک گردید، غسل نموده و طواف را شروع نماید. ^(٤٩)

حكم حج پسر نبالغ

حج بالای پسر و دختر نابالغ فرض نیست، اگر احیاناً حج نمودند، حج ایشان درست، مگر حج فرضی که یکی از ارکان دین مقدس اسلام بوده از ذمه ایشان ساقط نمی گردد، هنگامی که

پوشانید بالایش صدقه است.

۲- اگر محرم موهای موضع حجامت را تراشید در نزد امام صاحب یک دم لازم می گردد، ولی نزد صاحبان صدقه است. زیرا آن کار در غیر مقصود فی ذاته صورت گرفته است.

۳- اگر موها ربی الرأس و یا ریش و یا زیادتر از آنرا تراشید بالایش یک دم است و اگر کمتر از ربی را تراشید صدقه است.

۴- اگر نظر به عذر شرعی خوشبوی زد یا حلق کرد یا لباس دوخته را پوشیده باز مختار است که ذبح یک رأس گوسفند را می کند و یا به شش مسکین طعام می دهد سه روز روزه می گیرد، زیرا خداوند ﷺ می فرماید: ﴿قَنَ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ يَهُهَ أَدَى مِنْ زَأْسِيهِ فَقِدَّهُ أَمْنَ صَدَقَةً أَوْ شُكُرًا﴾ ^{القرآن: ١٩٦}

فاعدۀ عمومی

باید دانست که در تمام مواضع مراد از دم مطلق بز و گوسفند بوده، و صرف در دو مکان بدنی بوده که آن عبارت است از آنکه حاجی چهار دور طواف زیارت را در حالت جنابت انجام دهد.

دوم اینکه: بعد از وقوف عرفات و قبل از طواف زیارت با خانم خود جماع نماید. ^(٤١)

حكم حج طبقه انانث

حج چنان که بر مرد فرض است همان گونه بالای طبقه انانث و زنان در صورتی که واجد شرایط بوده باشند، فرض است. مزید بر آن بودن محرم شرعی نیز همراه ایشان واجب و لازم می باشد. زنان تمام امور مناسک حج را عیناً مانند مردان ادا می نمایند مگر در چند مورد اختلاف وجود دارد که قرار ذیل است:

پس به نیابت دیگر شخص هم جایز می گردد، زیرا در عبادت مالی نیابت درست می شود.

صاحب الهدایه می نگارد: "در حج برای نیابت این شرط است که عجز تا هنگام موت قایم باشد یعنی عجز طوری باشد که تا مرگ ختم نمی شود پس در این صورت نیابت در حج جایز است زیرا که حج عبادتی است که تمام عمر وقت دارد اگر در اخیر عمر آن را انجام دهد باز هم ادا است نه قضاء.^(۴۹)

منابع:

۲۹. شرح قدری صفحه ۱۳۵.
۳۰. کتاب بداع الصنائع صفحه ۱۳۵.
۳۱. ارشاد الساری إلى منسك الملاعى قاري ص ۵۱ وفتح القدير طبعاً با اندک تغیرج ۲ ص.
۳۲. الفتاوى العالمگریه بها مشة فتاوى قاضی خان والفتاوی البازیه ص ۲۱۹.
۳۳. با اندک تصرف از کتاب لباب المناسک بحواله خلاصه المناسک ص.
۳۴. نور الايضاح تأليف علامه أبو الإخلاص حسن بن عمار بن على مصرى شرونبالى ص ۱۸۰.
۳۵. با اندک تصرف از کتاب لباب المناسک.
۳۶. فقه السنة ج ۱ ص ۵۲۹ وشرح قدری ص ۱۶۰ وهدیه ج ۱ ص ۲۵۱.
۳۷. هدایه ج ۱ ص ۲۵۲ (۲) هدایه ص ۱۵۳ والفقه الاسلامی (۳) فتاوى قاضی خان ص ۱۳۷.
۳۸. فتح القدير ج ۲ ص.
۳۹. الفقه على مذاهب الاربعة ج ۱ ص ۳۹۰ تأليف عبدالرحمٰن بن محمد بن عوض الجزيري، تحقيق أحمد ابراهيم زهوة أحمد عناية- دارالكتاب العربي.
۴۰. هدایه ص ۲۴۷.
۴۱. البناء في شرح الهدایه ج ۴ ص ۴۴۴.
۴۲. هدایه الاولین ص ۲۱۵ وص ۲۳۶.
۴۳. شرح قدری ص ۱۴۱.
۴۴. جمع الجوامع أو الجامع الكبير للسيوطى - (۱) ۱۰۲۸۶.
۴۵. سنن الترمذی و قال أبو عيسى هذا حديث حسن وصحیح.
۴۶. سنن الترمذی ترجمه و تعلیق بر از محمد رضا رخشانی.
۴۷. تسهیل الهدایه ج ۲ ص ۴۰۷.
۴۸. من حديث عائشة رضي الله عنها آخرجه ابن أبي شيبة في سننه في الأضاحي باب ۱ رقم ۳۱۲۲.
۴۹. تسهیل الهدایه ج ۲ ص ۶۷۸.

حجۃ الإسلام جاز.^(۴۷)

ایصال ثواب برای شخص دیگر

صاحب الهدایه می نگارد:

(الأصل في هذا الباب أن الإنسان له أن يجعل ثواب عمله لغيره صلةً أو صومًا أو صدقةً أو غيرها عند أهل السنة والجماعة). یعنی: "اصل در این باب این است که انسان مختار است که ثواب عمل خود را برای شخص دیگر ببخشد، برابر است که این عمل نماز باشد، یا روزه، صدقه و امثال اینها در نزد اهل سنت و

جماعت". بنابر حديث نبی مکرم اسلام ﷺ (إِنَّهُ ضَحَّىٌ بِكَشْفِنِ أَمْلَحِنِ أَحَدَهُمَا عَنْ نَفْسِهِ وَالْآخَرُ عَنْ أَنْفُسِهِ مِمَّنْ أَقْرَأَ يَوْمَ الْحِجَّةِ

اللَّهُ تَعَالَى وَشَهَدَ لَهُ بِالْبَلَاغِ)^(۴۸)

يعني: "آنحضرت ﷺ دو گوسفند سفید رنگ و سیاه را یک از جانب خود و دیگری از جانب امت خود که به وحدانیت الهی و به رسالت محمدی گواهی داده باشند قربانی کرد".

صاحب هدایه برای تفصیل این مسئله می فرماید: عبادت سه قسم است:

۱- تنها مالی مانند زکات.

۲- تنها بدنی مانند نماز.

۳- مرکب از هر دو مانند حج که در این مال هم مصرف می شود و جسم نیز مشقت را تحمل می کند.

در قسم سوم یعنی حج هر دو عبادت جمع است مالی و بدنی، تقاضای مالی این است که در حج نیابت جایز شود و تقاضای بدنی این است که نیابت جایز نشود، اگر خود انسان به ادا کردن حج قدرت داشته باشد پس نیابت جایز نیست، زیرا که حج من وجه عبادت بدنی است و در عبادت بدنی اتعاب نفس و تحمل تکلیف است و این امر به نیابت حاصل نمی شود، و اگر خود انسان توان و قدرت ادای حج را نداشت پس چونکه حج عبادت مالی هم است

کوچک بودند ادای مناسک حج را انجام داده نمی توانستند، باید ولی آنها، از طرف ایشان سایر مناسک حج را ادا نماید یعنی تلبیه گوید، و اگر پسر به سن تمیز رسیده بود، باید احرامش را خودش ببندد و مناسک حج را ادا سازد، والا پس ولی اش احرام او را بسته و از طرف آن تلبیه بگوید و آنرا با خود گرفته" طواف، سعی و وقوف به عرفات نماید، و از طرف آن رمی جمار بکند. و اگر قبل از وقوف به عرفات بالغ شد، همین حج در حج فرضی اش محسوب می گردد. چنانکه حضرت جابر رض میفرماید:

(ما همراه نبی کریم ﷺ حج نمودیم، در حالیکه با ما دختران و پسران "نا بالغ" نیز حضور داشتند، پس ما از طرف ایشان تلبیه گفتمی ورمی جمار نمودیم. اما در مذهب ما (احناف)، اگر طفل نابالغ بعد از بستن احرام بالغ شد و یا غلام بعد از بستن احرام آزاد شد، پس این هر دو ارکان حج را تکمیل کردند؛ باز هم حج فرضی شان اداء نمی شود بنابر قول صاحب الهدایة: (و إذا بلغ الصبي بعد ما أحزم أو عتق العبد فمضيا لم يجزهما عن حجۃ الإسلام لأن احرامهما انعقد لأداء الفعل فلا ينقلب لأداء الفرض).

يعني: "و اگر بعد از بستن احرام طفل بالغ شد و یا غلام آزاد کرده شد، پس هر چنین دو حج خویش را ادامه دادند، چنان حج فرضی شان ساقط نمی گردد، زیرا احرام ایشان برای حج نفلی بسته شده بود، و این منقلب به حج فرضی نمی گردد".

اگر طفل احرام را بست و باز بالغ شد و قبل از وقوف عرفه احرام را شکست و برای حج فرضی احرام بست، پس جایز است: (و لو جدد الصبي الإحرام قبل الوقوف و نوى

د قریبی سیشلی وجیله له لوی الختنکی

شاه محمود درویش

(زیورات) د تجارت مال یا د کورنی له اصلی اپتیا خخه زیات سامان وي، پري قرباني واجب ده، د قرباني په مال باندي د کال تیریدل شرط دي، د صغیر ماشوم له خواه ده پر پلار (ولي) (په ظاهر الرويه) قرباني واجب ده.

البته قرباني په دغه سلسنه د حضرت ابراهيم خليل الله او د هغه په زوي حضرت اسماعيل ذبيح الله پوري تپاولري يعني چي حضرت ابراهيم خليل الله د پاک خدای په امر غوبنتل خپل زوي قرباني کري چي په نوموري باندي دا د پاک الله یو امتحان او آزمایښت وچې ده هم د پاک خدای په دغه امر بي له خنده خپل زوي قرباني ته چمتو کړ او د پاک خدای دغه امر يي خپل زوي حضرت اسماعيل ذبيح الله ته و رواهه چې د دغه مبارک زوي هم دې قرباني ته په ورين تندی او بشپړ اخلاق خپله خوبني او رضایت خرکنډ کړ.

البته په دې اړوند د حئینور واياتو او لیکو الانو په لیکنو کې هم د لوی اختر قرباني او د یزدانې آزمونې معجزې ته دا سې اشاره شویده: «بې له شکه د لوی خدای آزمونه دیره ګرانه ده، عادي انسان خه چې پیغمبران او د خدای

او په داسې مبارکه میاشت کې د هر مومن مسلمان د روژې او عبادت بدله پاک الله یو ورکوی، بې له شکه چې دا په خپله د نوموري میاشتې غوره فضیلت خرگندوي، چې بیا وروسته له یوې میاشتې روژې نیولو په هر مومن مسلمان باندي صدقه فطر يعني سراسا یه لازميږي او هر مومن مسلمان مکلف دې چې د خپلې کورنی د هر غږي د فطر صدقه د کوچنې اختر په لومړي ورڅا د اختر له لمانځه خخه مخکي د خپلې سیمې یوې مسکينې او بیوزلې کورنی ته ورکوی چې مسکينې او بیوزلې کورنی هم د هوساينې احساس وکړي او د اختر د خوبني ورځې د تولنې د نورو وګړو په خير دوئ هم په خوبني تيرې کري، خوله کوچنې اختر خخه دوه میاشتې او لس ورځې وروسته بیا نیکمرغه لوی اختر د خوبني ورځې دې، په لوی اختر کې د تولنې په هر وکړي او کورنی چې ژوند یې په بشپړي هوساينې پرمخ روان وي او د خپل او پانګه هم ولري نو په داسې کورنۍ دوئ یوځه پانګه هم ولري نو په داسې کورنۍ او وګړو (قرباني واجب) ده. همدا شاند علماني کرامو په وینا هر مومن مسلمان که هغه نارينه وي یا بنځينه په دې شرط چې د هغوي په ملکيت کې (دوه سوه درهمه) یا د هغوشريعي قيمت پر اصلی اپتیا سرپرې موجود وي دغه خیز که طلا، نقره، ګانه

په اسلام کې د مسلمانو له پاره په کال کې دوه اخترونه يعني یوې کوچنې اختر او بلې لوی اختر د دوئ د لاخونې له پاره ځانګړې شویدي چې تول مومن مسلمانان چې دغه اخترونو کې له هر ډول کينې او ټکدوړتونو پرته په دیره مینه او اخلاق غیرې پرانېږي او د بشپړي خوبني په فضاكې په ورين تندی د اختر مبارکي ورکوی، همدا شان د اختر په دريو ورڅو کې د خلکو راشه درشه او د هغوي ترمنځ ليدنه کتنه هم د اختر د مراسمو یوه برخه ده چې تول نارينه، بنځې، ځوانان، ماشومان او مشران په دیري خوشحالی او د زړه له کومي په کې برخه اخلي، د خواشينيو، کينو او ټکدوړتونو په هيرولو او د مينې په خرگندولو د دوستانو او خپلوا نو کورونو ته ورځې او هر خوک هڅه کوي مخکي له مخکي د اختر د خوبني او خوشحالی وسائل د خپل وس او توان په اندازه برابر کري او د ډول ډول ميوو دستړخوان په خپل کورکې وغوروي او په دې توګه د دوستانو، عزيزانو او خپلوا نو ليدل کتل په ځانګړو احساساتو او دیري خوشحالی ترسره کړي او بنې راغلاست ورته وايې له بله پلوه د یو البته کوچنې اختر چې له یوې میاشتې عبادت او روزې نیولو خخه وروسته راخي

حضرت ابراهیم خلیل الله د پاک
خدای ﷺ په امر غوبستل خپل زوی
قریانی کری چې په نوموری باندی
دا د پاک الله ﷺ یو امتحان او
آزماینست و چې ده هم د پاک
خدای ﷺ په دغه امر بی له خنده
خپل زوی قریانی ته چمتو کړ او د
پاک خدای ﷺ دغه امری ی خپل
زوی حضرت اسماعیل ذبیح الله
ته وا وراوه چې ددغه مبارک زوی
هم قریانی ته په ورین تندی او
 بشپړ اخلاص خپله خوبی او
رضایت خرگند کړ.

کړی، د پیغمبرانو خوب لیدل د وحی حکم
لري، سهار بی له بی بی سارا خخه رخصت
واخیست او بی بی هاجری او اسماعیل ته
ورغی دا مهال اسماعیل ﷺ نهه کلن او
د ځینو په قول (۱۳) کلن و او دیو شمیر
نورو په وینا (۷) کلن و په دې وخت کې
حضرت ابراهیم ﷺ بی بی هاجری ته وویل
چې د خپل زوی مخ او لاسونه پریمنځی،
پاکې جامې ورواغوندي، سترګی ورته
تورې کړي، مشک او عنبر پرې ووھي او
وینسته ورته پر منځ کړي، داځکه چې له خان
سره بی میلمسنیا ته بیا، په اخترونو کې
دغسې تمیزول د دغه سنت له مخې دی بی
بی هاجری همداسې وکړل، حضرت
ابراهیم ﷺ یوه تیره چاره ترلسنونې لاندې
پته را واخیستله دی مخکې او اسماعیل
ورپسې روان و په دې ترڅ کې لعین شیطان
هاجری ته ورغی او ورته ویسي ویل: ابراهیم
دې زوی وژني هغې ورته وویل پلار هیڅکله
خپل زوی نه وژني، بیا په ورته وویل چې
خدای ورته د غسې امر کړي دی، هغې ورته
وویل، د خدای رضایې قبوله ده، کله چې
شیطان ولیدل چې بی بی هاجره یې

دا ویو دیدا کولو په مقصد اووه خله د صفا
نېدې غره ته پورته شوه خو اویه یې ونه موندلې
اویس حاجیان هلته اووه خله د صفا طواف کوي
اسماعیل ﷺ یوازې پاتې وو او حمکه یې په
پوندہ و هله هلته چینه را پیدا شوه او اویه یې
جاري شوی د زمزم اویه یې بی هاجری په ډیرې
خوشحالی پر ډبرو او ریگ او بیو د بهیدو
مخه بنده کړه که نه دا اویه بهیدلې او یا لبنتی
ترې جورې دل، په دې وخت کې یوه قافله را
ورسیدله او له بی بی هاجری خخه یې اویه
وغوبنستې او د سرنوشت پونستنې یې ورڅخه
وکړه بی بی هاجری ورته ټول تیر حال بیان کړد
قافلې خلکو بی بی هاجری ته وویل که یې په
دې او بیو کې شریک کړي نو هغويه بې یې په
شیدو کې شریک کړي او په یویل قول په کال
کې به د خارو یو لسمه برخه دې ته ورکړي
هغې ورسره ومنله خه موده وروسته
ابراهیم ﷺ له بی بی سارا خخه په دې شرط د
خپل زوی او بنځۍ د لیدلو اجازه واخیستله
چې له آس خخه به نه کوزبې، خوکله چې
ابراهیم ﷺ هغويه ته راغي په داسې چم چې
پښه یې په حمکه ونه لګېږي له آس خخه
ورکوز شو او د هغويه په بنه حالت خوشحاله
شو، او س دغه محل د حاجیانو مصلی ده،
ابراهیم ﷺ دوه خلی د دوئ د لیدلو لپاره
راغي او په پخوانی چم له آس خخه وربنکته
شو، روایات دی چې خه موده وروسته به
ابراهیم ﷺ له شام خخه را وoot او نیماي
ورخ به یې په کعبه معظمه کې تیروله یوه شپه
بې خوب ولید چې د خدای ﷺ له خوا ورته
وویل شول ابراهیمه! پاڅېره قریانی وکړه کله
چې ابراهیم ﷺ سهار له خوبه راوین شود
اویسانو قریانی بې وکړه، درې شپې سر په سر
یې همدغسې خوبونه ولیدل ترڅو چې په
څلورمه شپه یې بیا هم همدغسې خوب ولید
او د جبرئیل امین په واسطه ورته د خدای ﷺ
امر وشو چې خپل زوی اسماعیل قریانی

نازولي کسان هم ترزياتو آزمونيو لاندې
راغلي او لکه چې ثابته شوی ده دا آزمونې
کله کله هم په وروستي درجې قرباني
ترسره کېږي لکه چې پر حضرت ابراهیم
خلیل الله او د هغه پر زوی اسماعیل ذبیح
الله هم دلوی خدای ﷺ له خوا داسې
آزمونې راغله او دا د یوې داسې بیسارې
قریانی آزمونې ده چې په معجزه تمامه شوه
دا ډول قرباني په عالم کې هیچانه ده
ورکړي، د دې بربالي او قرباني آزمونې
په نتیجه کې هغه د خدای ﷺ د کور بیت
الله شریف د جورولو افتخار او مرتبه هم
ورکړو شوه او زیات شمیر مسلمانان د ده په
ملت شول او د حج د فريضې اساسات د ده
د ځینو اعمالو پربنا رامنځته شول چې لنډه
کسيه یې داسې بیان شویده: «ابراهیم
خلیل الله دوې بنځۍ درلودې یوه یې بې
بې سارا او بله یې بې بې هاجره نومیده،
دواړو بنځو هیڅ او لاد نه درلود، خو هاجره
اميده دواره شوه په داسې حال کې چې
حضرت ابراهیم ﷺ (۹۳) کلن و،
خدای ﷺ له بې بې هاجری خخه یو زوی
ورکړ او د اسماعیل نوم یې پرې کینسود،
بې بې سارا د بنولې د رخې له مخې نه
غوبنستل چې د خپلې بنې زوی وګوري، نو
یې ابراهیم ﷺ ته وویل چې سور او زوی
یوې داسې لري سيمې ته بوزي چې نه
آبادي وی، نه اویه او نه میوه په دې
وخت کې ابراهیم ﷺ ته د جبرئیل
امین په خوله د خدای ﷺ وحې
وشه چې د سارا خبره عملی کړي،
دا، چې زوی او مورې د اوښني
کعبې معظمی د محل په دښته کې
یوازې پرینسودل او ورته وې ویل
چې بیرته ورته راځې او په سرو
سترګو خپل کور شام ته لار په دې
دښته کې بې بې هاجره تې شوه او

نازولی هم په دی آزمونینه کې بريالي شو
 نو واقعاً د هغه وخت خخه ترنه پوري د
 خارو بيو قرباني کول پرهغو مومنانو چې
 مالي توان ولري واجب شول د اختر له
 لومړي ورځي خخه تر دريمې ورځي پوري
 قرباني واجب ده، البته په معمول ډول هر
 هغه څوک چې زمونږپه ټولنه کې قرباني
 کوي نو کومه اندازه غونه چې دوي یې له
 قرباني شوي خارو ي خخه ترلاسه کوي
 هغه په دريو برحويشي، یوه برخه یې
 خپله، دويمه برحه یې د اقاريو او دريمه
 برحه یې په ګاوندي کې پرمسينانو او
 یوزلو کورنيو ويشل کېږي، په دې ډول
 ترنه پوري مسلمانان د حضرت
 ابراهيم ﷺ پرنفس قدم پرمخ روان دي،
 البته هغه حضرت خود خپل زوي د قرباني
 په آزمونينه کې بريالي شو، چې د ډول
 آزمونې س، توان او طاقت په هیڅ بل
 انسان کې نه شولي، نو پاک خدai ﷺ
 دې د تولو مسلمانانو قرباني چې په بشپړ
 اخلاص او صداقت ېې ترسره کوي په خپل
 دريار کې قبوله کوي او د اختر د نیکمرغه
 ورځو په خير د دوي د ژوند تولي
 ورځي په خوبني او خوشحالي پرمخ لاري
 شي او هم دې رب العالمين په خيل قدرت
 كامله سره زمونږ، ګران هيواود سرلوري
 افغانستان کې نیکمرغه سوله او سراسري
 دا همن امنيت تلپاتې لري ترخو
 جګړه خپلې افغانان نورد
 نیکمرغه سولي په فضا کې په
 خوبني او خوشحالي درب
 العزت د ربتياني عبادت
 ترڅنگ د خپل خوب ژوند چاري
 هم پرمخ بوزي او خوند ترينه
 واخلي.

وويشتله په دې ترڅ کې چاره په خبرو راغله او
 وې ويلى اى ابراهيمه خدai ﷺ تاته یوخل امر
 وکړي چې حالل ېې کړه او ماته ېې اويا کرته امر
 کړي چې غوڅ ېې نه کړي، روایت دې چې په
 دې وخت کې د الله تعالی په امر د اسماعيل
 په مرۍ کې یوه کلکه کړي پيدا شوه چې د
 چړي د غوڅولو مخه ونisi په دې منځ کې
 یې آواز او ورید الله اکبر لالا الله الله
 اکبر لله الحمد يا ابراهيمه خپل خوب دې
 عملی کړ، روایت دې چې د اسماعيل د
 حلاللو په جريان کې جبريل امين وویل: الله
 اکبر الله اکبر وروسته اسماعيل ورسې
 غږګه کړه لالا الله الله والله اکبر او بیا
 ابراهيم ﷺ ورزیاته کړه والله اکبر والله
 الحمد او دا تکبیرونه د قرباني د فضیلت
 پیوست پاتې شو په دې شیبې کې لوی
 خدai ﷺ له جنته یو وری (پسه) راولېره چې
 تور او سپین رنګ ېې درلود او په بل روایت
 دا وری (۲۰) کاله په جنت کې خريدلی و،
 روایت دې چې دا د هابیل د قرباني پسه و،
 چې په جنت فردوس کې یې روزلی و او د
 اسماعيل په عوض ېې قرباني کړ، له دې
 معجزه ناکې قرباني وروسته ېې اسماعيل
 بې بې هاجرې ته وسپاره، بیا لوی خدai ﷺ
 حضرت ابراهيم ﷺ ته امر وکړي چې بیت الله
 جور کړي، همدا و چې پلار او زوی او په بل
 روایت چې جبريل دلته د سینا زينا او لینا له
 غرونو هبرې را پلې ترڅوله یو خمه مودې
 وروسته د خدai ﷺ کور تکمیل شو او د
 حضرت ابراهيم ﷺ په واسطه د نړۍ مسلمان
 خلک د خدai ﷺ کور ته را بیل شول، له دې
 بريالي، آزمونينه وروسته لوې اختر، د قرباني
 اختر او قرباني واجب شوه.
 مومنو مسلمانانو ورونو او د رب العزت
 ربتيينو بندګانو! وکورئ پر حضرت
 ابراهيم ﷺ باندي د پاک خدai ﷺ له لوري د
 اولاد د قرباني آزمونينه چې دغه د الله تعالی
 شيطانت نه مني نوبيا اسماعيل ته ورغى او
 هغه ته ېې وویل پلار دې تا وژني، هغه ورته
 وویل: پلار خپل زوي نه وژني، شيطان ورته بیا
 وویل خدai ورته امر کړیدي، هغه ورته وویل
 زر کرته دې زماخان له خدايه قربان شي،
 هغه «ابراهيم ﷺ» ورته وویل خدai راته په
 خوب کې امر کړي دې چې تا قرباني کرم،
 اسماعيل پلارتنه وویل، نورخنله مه کوه، چې
 شيطان درته وسوسه وانه چوي او په شيطان
 پسې ېې په منا کې کاني وویشتله، او س هلتنه
 حاجيان جمه وهي او قرباني کوي په دې محل
 کې حضرت ابراهيم ﷺ له اسماعيل خخه د
 هغه د قرباني اجازه واحيسنه، اسماعيل
 پلارتنه وویل: زر کرته د خدai ﷺ په نوم قرباني
 ته حاضر یم، خو له پلار خخه ېې غونښنه وکړه
 چې درې وصیتونه ېې ومنی:
لومړي: پښې او لاسونه مې کلک وتره، خکه
 چې خان و بیوروم صبر او تحمل ونه کراي
 شم او د عاصيانو په ډله کې رانه شم او یا
 داچې په هلو خللو کې ستا مبارکې جامې په
 وینو کړې نه کرم او ستا په مقابل کې بې
 آدبی ته منسوب نه شم.
دوم: مخ مې د ځمکې خواته کړه چې زه
 تاونه ګورم او ته ماونه ګوري، خکه چې د
 پلارني او زوبولی عاطفه راباندي غلبه وکړي
 او د خدai ﷺ په امر کې هنډ راشي.
دریم: کله چې کورتنه ستون شوې زما سلام
 او دعا مې مورته ورسوه او زما په وینو کړې
 جامي هغې ته وسپاره دا خکه هغه بل زوي نه
 لري او دا به زما یادګار پاتې شي. حضرت
 ابراهيم ﷺ ورسه دا درې واره خبرې ومنلي،
 کله چې بې را خملواه او په مرۍ ېې ورته چاره
 را کش کړه، چې هیڅ کار ونه کړ، اسماعيل
 پلارتنه وویل چې چاره بنه تیره کړه او چې بیا ېې
 په دير قوت په مرۍ چاره را کش کړه بیا ېې هم
 هیڅ غوڅه نه کړه، په دې وخت کې حضرت
 ابراهيم ﷺ په قهر شو، چاره ېې پر حمکه

احکام جنایات حج

شیخ فرید اللہ ازھری

توانست و مبلغ خرید آن را هم نداشت باز در این حالت تبان را پوشیده میتواند در حالی که صرف به قدر ضرورت ستر عورت بپوشد.^(۲)

اگر کفش را پیدا کرده نتوانست و یا مبلغ خرید آن را نداشت، در این حالت موزه را پوشیده میتواند به شرطی که پایین از جملک های آن را قطع نماید، چنانچه از حدیث حضرت پیامبر ﷺ هویدا است: {من لم یجد نعلین فلیلبس خفین، و من لم یجد إزارا فلیلبس سراویل}.^(۳)

توجه: «کسی که کفش را پیدا کرده نمی تواند پس موزه را بپوشد و اگر لنگ را پیدا کرده نمی تواند تبان را بپوشد». در این صورت که حالت عذر است به نزد حضرت امام اعظم ابوحنیفه و امام مالک (رحمهما الله) فدیه هم بالایش لازم است و به نزد حضرت امام شافعی و امام احمد (رحمهما الله) فدیه بالایش لازم نیست.^(۴)

بر محرم حرام است که بلا ضرورت اعضای بدن خود را بدون از چادر و لنگ احرام بپوشاند و نیز بالایش حرام است که چپن، پیراهن، تبان، موزه و کفش دوخته را بپوشد.

نیست و همچنین نمی تواند که بنداز طبی بدون عذر به سر خود بسته نماید، و همچنان لباس دوخته شده برایش حرام می باشد و جائز نیست.

رسول اکرم ﷺ در باره محرومی که از بالای شتر اش بر زمین افتاده و فوت کرده بود، فرمود: {اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسَدْرٍ، وَ كَفِّنُوهُ فِي ثُوبَيْهِ، وَ لَا تَمْسُوْهُ بِطِيبٍ، وَ لَا تُحَمِّرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّهُ يُعْثُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَيَّباً}.^(۱) ترجمه: «او را به آب مخلوط سدر غسل دهید، در همان دو پارچه احرام دفن کنید، اورا خوشبوی تزئید و سرش را نپوشانید؛ زیرا که روز قیامت به حالت احرام و لبیک گویان حشر می شود».

هر آن لباسی که در عادت پوشیدن حساب نمی شود، در استعمال آن گناه نیست، طور مثال: سرماندن به بالش و یا غوطه نمودن در آب و یا استفاده کردن از سایه به ذریعه چتری، اطاق، موتر، درخت، خیمه و مانند آن. در دو صورت ذیل هم کدام جزایی لازم نمی گردد: ماندن دست بر سر خود و لوبرای وقت زیاد. بسته کردن محرم سر خود را توسط تار از علت سرد دردی. اگر کسی لنگ احرام را پیدا کرده نمی

قال الله جل ثناء ﷺ وَلَلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مِنْ أَسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي عَنِ الْمُنَاهَبِينَ آل عمران: ۹۷

حج یکی از اركان مهم اسلام بوده که بالای شخص مسلمان، بالغ، آزاد و توانمند در عمر یک بار فرض می باشد. **تعريف حج:** حج در لغت قصر رامی گویند. **و در اصطلاح:** عبارت است از انجام افعال اعمال مخصوصه در ایام مخصوصه با لباس مخصوصه می باشد، ابتداء قصد ادائی حج با لباس مخصوصه احرامی آغاز می گردد که در صورت ترک و یا عدم رعایت بعضی از افعال مناسک حج حاجی مرتكب جنایت می گردد که به تفصیل آن می پردازیم:

لباس احرامی:

لباس احرامی محرم مرد و زن در ایام حج و عمره متفاوت می باشد که ذیلاً تشریح می گردد:

اول: لباس مردان

مرد محرم، وقتی که احرام بسته کرد، به مجرد احرام بسته کردن پوشاندن سر که به سر خود دستار، لنگی، کلاه، چادر و یا کدام قطعه رخت اگر چه باریک و رقیق هم باشد، بماند جائز

{ ولا تتنقب المرأة ولا تلبس القفازين}.^{۷۷}
ترجمه: «زن (در حالت احرام) نقاب نزند و دستکش نپوشد».

براین هم علماء اتفاق نموده اند که برای زن جایز است که از مردان (نامحرم) روی خویش را بپوشاند اگر خوف فتنه باشد و یا گمان آن باشد، پس پوشیدن روی بالایش واجب می باشد، به دلیل حدیث عائشه^{رض} که در فوق ذکر گردیده است اگرچه این حدیث ضعیف است لکن به این حدیث دیگر قوی، قابل استدلال می گردد و آن این است: { کنا نخمر وجوهنا و نحن محرامات و نحن مع اسماء بنت أبي بكر الصديق}.^{۷۸}

ترجمه: ((مادر حال احرام بودیم و روهای خویش را ستر می کردیم در حالیکه با اسماء بنت ابی بکر صدیق^{رض} بودیم)). بناء امام ابوحنیفه و امام شافعی و همچنان حنبله (رحمهما الله) شرط نموده اند که چیزی ستر کننده باید به روی محلمه اصابت نکند و یا به عبارت دیگر ساتر باید به روی محلمه تماس نکند بلکه از رویش باید دور باشد.^{۷۹}

مناسب می بینم که در اینجا از فتوای علمای معاصر حرمین شریفین نقل قول نمایم: اصل این است که زن روی خویش را در حالت احرام در وقت حضور مردم بپوشاند خصوصاً در حال طواف که طواف کننده های مرد زیاد می باشند.

بناءً درین حالت روی خویش را^{۸۰}
ولو که محلمه هم می باشد
بپوشاند و جایز نیست برایش^{۸۱}
که در حضور وجود مردم روی خود را آشکار کند.^{۸۲}

این فتوای علمای معاصر است.
اما کشف صورت زنان در حال احرام در عصر فعلی، دلیل بر

کنند (یعنی یک پارچه رخت به روی های خویش آویزان کنند) که از نظر مردان به امن شوند چنانچه از حضرت عائشه^{رض} روایت است:

و کان الرکبان یمرون بنا و نحن محرامات مع رسول الله صلی الله عليه وسلم فإذا حاذونا سدلت إحدانا جلبها من رأسها على وجهها فإذا جاوزونا كشفنا).^{۸۳}

ترجمه: وقتی که سواران از پیش ما عبر می کردند و ما همراه رسول اکرم^{صلی الله علیه وسلم} در احرام بودیم؛ هرگاه آنان به ما روبرو می شدند؛ هر یک از ما نقابش را از بالای سر به روی (صورت) خود می انداخت و هر وقتی که از مقابل ما می گذشتند و دور می شدند، ما نقاب خود را پس می کردیم. رأى مالكية ان این است که برای زن جایز است که در وقت خوف از فتنه روی خود را ستر کند (نقاب را از بالای سر به روی و صورت خویش بیندازد).

رأى حنفیان و شافعیان این است که برای زن ها جایز است که روی خود را ستر کند به شرطی که فاصله میان روی و پرده وجود داشته باشد به چیزی مانند چوبک و یا سیم و غیره تا برای این که پرده به روی اش تماس نکند خواه ضرورت باشد مانند: گرمی و یا سردی یا خوف فتنه و غیره و اگر حاجز (پرده) دور شد و پرده برویش وصل شد بغیر اختیارش باید آن را فوراً دور کند در این صورت کدام فدیه

بالایش لازم نمی گردد و اگر عمداً این عمل رامرتکب شود و آن را ادامه داد، در این صورت فدیه بالایش لازم می گردد.

در اینجا برای توضیح بیشتر ستر نمودن روی زن محلمه عبارت ذیل را از (الموسوعة الفقهية الكويتية) نقل نمایم:

هر آن لباسی که در عادت پوشیدن حساب نمی شود، در استعمال آن گناه نیست، طور مثال: سرماندن به بالش و یا غوطه نمودن در آب و یا استفاده کردن از سایه به ذریعه چتری، اطاق، موتر، درخت، خیمه و مانند آن. در دو صورت ذیل هم کدام جزایی لازم نمی گردد:
ماندن دست بر سرخود و لو برای وقت زیاد.
بسته کردن محرم سر خود را توسط تار از علت سردردی.

دوم: لباس خانم ها

زن محلمه، وقتی که احرام حج و یا عمره را بسته نمود، به مثل حالت عادی لباس دوخته شده را می تواند بپوشد و لازم است که همه بدن خود را به جز روی و هر دو پستانش بپوشاند، روی زن محلمه در عدم پوشاندن به منزله سر مرد محرم است. اما زن در وقت خوف فتنه روی خود را ستر کند، ولی در حال عدم فتنه از ستر کردن روی در حال احرام شرعاً ممنوع شده است چنانچه بر مرد در حالت احرام پوشاندن سر ممنوع می باشد، دلیل منع ستر روی زن این حدیث شریف است:

{ ولا تتنقب المرأة و لا تلبس القفازين}.^۵
ترجمه: «زن (در حالت احرام) نقاب نزند و دستکش نپوشد».

آرای مذاهب اربعه و حکم پوشاندن روی زن در حالت احرام
رأى حنبله این است که زن ها می توانند در وقت حاجت (خوف فتنه) صورت های خویش را بپوشاند و به روی های خویش از طرف سر (سدل)

(خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكُمْ)

يعنى: از ما مناسک حج تان را بگيريد. بحث احکام جنایات حج بسيار مهم است؛ زира که جزئيات اين بحث زياد است و در وقت ارتکاب جنایت در مناسک حج و عمره باید شخص مرتکب طبق علم فقه جزا آن را بپردازد، تاکه اعمال و مناسک حج شان را به طور كامل و درست انجام گردد و در نتيجه حج شان مورد صحت و قبول گردد و آن اجر و پاداش که عبارت است از بهشت، چنانچه در حدیث صحیح وارد است، برای حاجی عطا گردد.

جواز آن نیست، چنانچه برخی از زنان در حرمین شریفین دیده می شود که در حال طواف و یا در حالت ادائی مناسک حج و عمره با سربرهنه مصروف به گرفتن عکس ها و ثبت ویدوهای گوناگون می باشند که این هرگز دلیل بر جواز نمی باشد.

احکام جنایات راجع به لباس حرم

طوری که قبلًا تذکر گردیده، محرم شخصی است که برای انجام افعال حج و یا عمره و یا هردوی آن در میقات و یا قبل از میقات نیت کرده و احرام می بندند.

مسئله اول: اگر محرم لباس دوخته شده را به مدت یک روز کامل و یا یک شب کامل پوشید، دم بالایش لازم می گردد.

مسئله دوم: اگر محرم لباس دوخته شده را به مدت کم از یک روز(نصف روز) و یا کم از یک شب(نصف شب) پوشیده باشد، بالایش دم لازم نمی گردد، ولی صدقه(نصف صاع) گندم و یا قیمت آن بالایش لازم می گردد.

مسئله سوم: اگر محرم لباس دوخته شده به مدت چند ساعتی پوشید، بالایش نصف صاع از گندم لازم می گردد.

مسئله چهارم: محرم در صورتی که کم از یک ساعت لباس دوخته شده را پوشیده باشد، یک مشت از گندم و یا دو مشت از جو، بالایش لازم می گردد و یا معادل آن مبلغ نقد بدهد.

مسئله پنجم: در صورتی که محرم لباس دوخته شده را یک روز و یا چند روز پی در پی قصدآ و یا بنا بر ضرورت و عذر پوشیده باشد باز هم بالایش یک «دم»، لازم می گردد.

مسئله ششم: اگر محرم چند روز متعدد صبح آن را پوشید و یا در وقت شب لباس را برای سردی هوا پوشید و در وقت روز به اثر گرمی هوا دوباره لباس را دور نمود به شرطی که نیت ترک آن را در وقت کشیدن نکرده بود، در همه این صورت ها بالایش یک «دم» لازم می گردد و اگر نیت ترک آن را کرده باشد و باز دوباره آن را بپوشد بالاتفاق بالایش دو «دم» لازم می گردد بشرطی که قبل از کفاره اول را داده باشد و اگر کفاره اول را نداده باشد به نزد شیخین دو «دم» لازم می گردد و به نزد امام محمد علیه السلام یک «دم» لازم می گردد.^{۱۱۱}

مسئله دهم: اگر محرم به خاطر تب (حرارت) که در بدن داشت یک روز لباس را پوشید و در روز دیگر آن را کشید که در آن روز ضرورت به پوشیدن آن را نداشت؛ زира که تب نداشت تا وقتی که تب بالایش می باشد آن لباس را می پوشد در تمام این صورتها کفاره واحد (یک دم) لازم می گردد؛ زیرا که سبب آن واحد است که وجود تب است، فلهذا جزا هم یکی می باشد که آن یک «دم» است.

مسئله یازدهم: در مسئله مذکور اگر حرارت (تب) ختم شده باشد و تب دیگر جدیداً بالایش عارض گردید، به نزد صاحبین (رحمه‌ما الله) به آن دو کفاره

مناسک حج شان به طور کامل و درست انجام گردد و در نتیجه حج شان مورد صحت و قبول گردد و آن اجر و پاداش که عبارت از بهشت است، چنانچه در حدیث صحیح وارد است، برای حاجی عطاگردد.

وصلی الله تعالیٰ علی خیر خلقه محمد و علی آله و أصحابه أجمعین.

مأخذ:

۱. صحيح البخاری، سنته المحرم إذامات، ج۱، ص۲۷، حدیث شماره: ۱۸۵۱. صحيح مسلم، باب ما یافع بالمحرم إذامات، ج۲، ص۸۶۵. حدیث شماره: ۱۲۰۶.

۲. الفقه الإسلامي وأدلته، ج۳، ص۲۲۹۲.

۳. متفق عليه واللفظ للإمام مسلم.

۴. الفقه الإسلامي وأدلته، ج۲، ص۲۲۹۲.

۵. صحيح البخاری، باب ما یائمه من الطیب للمحرم والمحرمة، ج۱، ص۲۲، حدیث شماره: ۱۸۲۸.

۶. سنن أبي داود، باب فی المحرمة تقطعى وجهها، ج۲، ص۱۰۴، شماره حدیث: ۱۸۲۸. بعضی علماء براین حدیث، حکم ضعف کرده اند.

۷. صحيح البخاری، باب ما یائمه من الطیب للمحرم والمحرمة، ج۱، ص۲۲، شماره حدیث: ۱۸۲۸.

۸. موطا الإمام مالك بن أنس بن مالك بن عامر الأصحابي المدنی (المتوفی: ۱۷۹هـ)، باب تحریم المحرم وجهه، ج۱، ص۴۱۵، شماره حدیث: ۱۰۵. واسناده صحیح، تحقیق شعیب الارتوسط علی مسند الاتمام، احمد بن حنبل.

۹. الموسوعة الفقهية الكويتية، ج۱، ص۱۵۶، المکتبة الشاملة.

۱۰. شرح عدمة الأحكام لابن جبرین باب مالا يجوز للمحرمة لبسه، ج۴، ص۱۲۵، وكذا شرح عدمة الفقه لعبد العزیز بن عبد الله بن عبد الرحمن الراجحی، ج۷، ص۷. المکتبة الشاملة.

۱۱. ارشاد الساری، ص۴۲۷-۴۲۸.

۱۲. ارشاد الساری، ص۴۳۰.

۱۳. ارشاد الساری، ص۱۷۵ و ص۱۷۶.

انجام ندهد، زیرا مخالف ظاهر سنت نبوی می باشد.^{۱۳}

مسئله هفدهم: اگر محرم سر خود را به گل پوشاند جزا لازم می گردد، به این تفصیل: اگر مدت آن به یک روز و یا یک شب رسید «دم» لازم می گردد، اگر از مدت مذکور کم باشد باز درین صورت صدقه لازم است.

مسئله هجدهم: اگر زن محرم نه نقاب پوشید و روی خود را برای یک روز پوشاند «دم» بالایش لازم می گردد، اگر کم تراز یک روز بود باز صدقه بالایش لازم می گردد و در حالت خوف فتنه یک پارچه از چادر وغیره بالای روی خود آویزان کند که به رویش اصابت نکند،

برای این که از نظر مردم به امان باشد.^{۱۴}

مسئله نوزدهم: اگر محرم سر خود را تاحدی خینه کرد که به مثل نمد مویهایش سخت شد که توسط آن پت شد و همین خینه خوشبوئی هم داشت، درین صورت بالای آن دو «دم» لازم می گردد،

یکی از پوشاندن سر و دوم از استعمال خوشبویی و این حکم در وقتی است که یک روز و یا یک شب بالای آن گذشت و

شرط در لزوم «دم» به استعمال خوشبویی این است که محل خینه شده و خوشبو شده خینه زیاد باشد یعنی به اندازه یک عضو کامل برسد.

نتیجه گیری

حج رکن پنجم اسلام است باید به طریقه آن حضرت ﷺ ادا گردد، چنانچه می فرماید: (خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكُكُمْ).^{۱۵}

يعنى: «از ما مناسک حج تان را بگیرید» بحث احکام جنایات حج بسیار مهم است؛ زیرا که جزئیات این بحث زیاد است و در وقت ارتکاب جنایت در مناسک حج و عمره باید شخص مرتکب طبق علم فقه جزا آن را بپردازد، تاکه اعمال و

لازم می گردد، برابر است که از پوشیدن قبلی کفاره داده باشد یا خیر؛

زیرا که سبب متعدد شد که آن دو تب است، به نزد حضرت امام صاحب اگر از جنایت قبلی کفاره داده باشد در این صورت دو «دم» یکی «دم» قبلی و یکی دیگر که جمله دو «دم» می شود بالای وی لازم است و اگر از جنایت قبلی کفاره داده نباشد باز صرف یک «دم» لازم است.^{۱۶}

مسئله دوازدهم: اگر محرم در هر دو کف دست خویش جبیره (بنداز) گذاشته باشد، کدام کفاره بالایش لازم نمی گردد، اگرچه بدون عذر این عملکرد مکروه است.

مسئله سیزدهم: اگر محرم سر و یا پای و یا روی و یا ربع (حصه چهارم) یکی از آن را برای یک روز یا یک شب پوشانده باشد، بالای وی یک (دم) لازم می گردد.

مسئله چهاردهم: اگر محرم کم تراز ربع سر خود و یا کم تراز ربع روی خویش را جبیره (بنداز) به مدت یک روز و یا یک شب بسته باشد، بالایش صدقه لازم است.

مسئله پانزدهم: اگر محرم به سر خود چیزی بماند که در عادت مردم به آن سر پوشیده می شود جزا (صدقه) بالایش لازم می گردد، اگر تا یک روز و یا یک شب آن را ادامه داد «دم» بالایش لازم می گردد.

مسئله شانزدهم: اگر محرم بالای سر خود چیزی ماند که در عادت مردم آن چیز برای پوشیدن استعمال نمی شود مثل: طشت، لگن، جوال، چوب، شیشه، پارچه کاغذ، کارتون و امثال این ها و قصدش برآن پوشاندن سر نبود، چیزی بالای او لازم نمی گردد.

لیکن افضل این است که این عمل را

د حج مفهوم، حکم او فلسفی

عبدالواجد غرفی

ده چې الله تعالى مسلمانانو ته وايي: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ كُلُّاً مِّمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَّا كَلِيلًا وَلَا تَنْعِوْا حُطُولَتِ الشَّيْطَنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ البقرة: ١٦٨

ای خلکو د حمکې په سر کوم حلال او پاکیزه خیزونه موجود دي هغه خورئ او د شیطان په جوړه کړې لارې پسې مه ځئ.

د دی مبارک آیت مفهوم دی چې دی مسلمان دی کوشش وکړي چې خپل خان خڅه کامل مسلمان جوړ کړي، او کامل مسلمان هغه خوک دی چې تبول الهي احکام په کامل ډول سره درک کړي په هغه عقیده وکړي او عمل ته بې هڅه او کوبښن وکړي.

د اسلام مقدس دین درې مهم اساسات لري

عقیدوي برخه، عملی برخه او اخلاقی برخه:

د اسلام اخلاقی برخه د خالق او مخلوق رابطي د ادب، حیا، د خبرو کولو صحیح طریقه، او نورو سره د متقابل احترام مراعات کول دي.

دغوا اسلامی اخلاقو اکثریت غیر

په پنځو ستنو بنا شوی دي د لاله الله محمد رسول الله شهادت، د لمانځه اقامه کول، د زکات و رکوں، حج او د رمضان د میاشتی روزه.

له اجماع خخه دلیل
د تبول اسلامی امت اجماع په دې د چې حج فرض دي.

د حج فلسفه

حج تبول راز او فلسفه دی چې د الهي احکامو په وړاندې د مسلمان بشپړ

تسليمول انځوروی.
نو هيڅوک به د کمۍ او یا د برتریت احساس ونکړي، او همدارنګه سپین رنګ د محشر د ورځې د یاد لپاره چې تبول سپین لباس اغوندي، او قبر

ته له سپین لباس سره ځې، چې د غه د قبر او محشر یادونه په حقیقت کې د انسان معنوی روح له مادیاتو خڅه راباسي او د معنویت خواته یې روانوي، او په دې ډول تبول مسلمانان له یوه لباس سره د یو هدف حقیقتونو ته خان نږدې کوي.

د حج اخلاقی فلسفه

يو هغه مهم قرآنی حکم چې په مسلمان باندې یې پوهېدل لازم دي دا

د حج مفهوم
حج په لغت کې د قصد په معنی دي.
حج په اصطلاح کې
په مخصوص وخت او مخصوصو ځایونو کې د مخصوصو عباداتو د اداء کولو قصد دي.

د حج حکم
حج د قرآن، سنتو او د اسلامی امت د اجماع په اساس فرض دي.

د قرآن خڅه دلیل:
﴿وَلَهُ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ أَسْتَطَعَ إِلَيْهِ سَيَلِّا﴾^{۹۷} آل عمران: ۹۷
او د الله تعالى لپاره په خلکو باندې حج دی هغه خوک چې د هغه د لاري وس ولري.

د سنتو خڅه دلیل
د نبی کریم ﷺ حديث:
(عَنْ أَبْنَى عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَبِيُّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَحَجَّ الْبَيْتِ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ).
مسند احمد جلد دوم صفحه ۱۲۰

رسول اکرم ﷺ فرمایي: اسلام

په آیت شریف کې د اسمعیل عليه السلام
فضیلت ذکر شوی.

هغه خپل پلار ته داسې نه وايی چې
خه غواپې هغه وکړه، بلکې ورته
وايی چې خه درته امر شوی هغه
وکړه.

څکه هغه د یو الله حکم ته تسلیم
دی او پوهیری چې پلار یې داسې
کار نکوی چې هغه کې ظلم وي،
بلکې د هغه هر امر د الله تعالی د
اوامر و عملی تطبیق دی، زوی ته
وايی ماته امر شوی تر خوتا قربانی
کرم، او زوی هم دغه قربانی ته تیار
دی.

پلار ته وايی چې هر خه درته امر
شوی دی هغه وکړه، او ما به صابر
ووینې او په دی ډول سره پلار او زوی
دواړه له الهی امتحان خخه ووئې او
یو پسه ورته له جنت خخه د قربانی
لپاره استول کېږي.

او ګله چې مسلمانان قربانی کوي
تصمیم نیسي چې ګله هم د الله ﷺ
لاره کې د دوی د زامنوا قربانی
مطلوب وي دوی به د هغې خخه
دریغ ونکړي.

مراجعة:

۱. قرآن کریم:
۲. حدیث رسول الله (صلی الله علیہ وسلم)

راغلی: ﴿لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمُنَّىٰ وَالْأَذَّى﴾ البقرة: ۲۶۴

حج کې چې اخلاق مراعات نشي
حج نه قبلېږي، څکه چې الله تعالی
فرمایي: ﴿فَلَا رَفَثٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا چَدَالٌ فِي الْحَجَّ﴾ البقرة: ۱۹۷

د قربانی فلسفه: قربانی د بیت الله د حاجیانو وجیبه ډه، قربانی ډیرې فلسفې لري چې مسلمان هره یوه فلسفه په دقت سره په پام کې ونیسي او خاروی د قربانی خای ته یوسی یو سلسه رابطې او احساسات له خان سره وری چې هره یوه یې د انسان جورونې، د انسان خپل خانی رابطې، خلکو سره او دالله سره د رابطې جورولو یو درس دی. ګله چې حاجیان د قربانی خای ته خی او یو خاروی د الله تعالی د رضایت لپاره وراندې کوي په حقیقت کې هماغه ابراهیمي سنت په یاد راولی چې حاضر شو تر خو خپل زوی د الله تعالی د امر په اساس قربانی کړي.

هغه د الله پیژندنې درس داسې عاشقانه په عملی ډول سره تطبیقوی چې د الله تعالی محبت ته د زوی پر محبت باندې ترجیح ورکوي آماده کېږي هغه راوري او د الله تعالی لاره کې یې قربانوي او همدارنګه اسماعیل ﷺ د شیطاني وسوسو له وجود سره بیا هم تیارېږي چې خپله وینه د الله په لارکې توی کړي او خپل ژوند له یو ذات خخه قربانی کړي.

خپل پلار ته وايی: (یا أَبْتَ افْعَلَ مَا تُؤْمِرُ سَتَجْدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ) اې پلاره چې خه درته امر کېږي همغسي وکړه ان شا الله ما به له صبر کوونکو خخه ومومي.

ای مسلمانانو د اسلام مقدس دین کې کامل داخل شی او د شیطان د قدمنو پیروی مه کوئ، بې شکه هغه ستاسي بنکاره دینمن دی.

د دې مبارک آیت مفهوم دی چې مسلمان دې کوشش وکړي چې خپل خان خخه کامل مسلمان جوړ کړي، او کامل مسلمان هغه خوک دی چې ټول الهی احکام په کامل ډول سره درک کېږي په هغو عقیده وکړي او عمل ته یې هڅه او کوبښن وکړي.

مسلمانان د اسلام مقدس دین ته و هڅول، پیغمبر ﷺ او صحابه کرامو داسې اسلامي اخلاق رعایت کول چې خلک به ورته حیرانپدل د دوی د غوره اخلاقو په نتیجه کې ډېږي غیر مسلمانانو اسلام مبارک دین قبول کړ.

که خوک د الله تعالی د کور په لور خی لازمه ده چې د سفر له پیل سره اسلامي ادب او اخلاق مراعات کړي، او په دی اساس له شهوت پاروونکو خبرو او یا له هغو خبرو چې فاسقان یې په خپلو مجلسونو کې یوبل ته وايی ډډ وکړي، څکه هر اسلامي عمل کې چې اخلاق نه وي بې ګتې او باطل وي.

د مثال په ډول: لمونځ کې چې اخلاق مراعات نشي نه قبلېږي [څکه لمانځه کې د عورت پتیول چې د اخلاقو اساسی جز دی، فرض دی. زکات کې چې اخلاق نه وي، نه قبلېږي څکه چې قرآن کریم کې

دروش پایه‌پروردگار ملک حج

استاد سید نصیر هاشمی

الشَّاهِدُ الْعَابِدُ! أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللَّهَ فَدْ قَسْمَ
لِكُلِّ وَارِثٍ نَصِيبَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ وَ لَا يَجُوزُ
لِمُورِثٍ وَصِيهَةً أَكْثَرَ مِنَ الْثُلُثَةِ. وَأَوْلَدُ الْفَرَاشِ
وَلِلْعَاهِرِ الْخَجْرُ، مَنْ ادْعَى إِلَى غَيْرِ أَيِّهِ وَ مَنْ
تَوَلََّ غَيْرَ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا وَ لَا
عَدْلًا. وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. ^(۱)

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَا نَبِي بَعْدِي، وَ لَا أَمَةٌ بَعْدِكُمْ.
أَلَا فَاعْبُدُوا رِبَّكُمْ وَ صَلُّوا خَمْسَكُمْ وَ صُومُوا
شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاتَ أَمْوَالِكُمْ طَيْبَةً بَهَا أَنْفُسَكُمْ، وَ
تَحْجُونَ بَيْتَ رَبِّكُمْ، وَاطِّيعُوا لَهُ أَمْرَكُمْ، تَدْخُلُوا
جَنَّةَ رَبِّكُمْ وَ أَنْتُمْ تَسْأَلُونَ عَنِّي؛ فَمَا أَنْتُمْ
قَاتِلُونَ؟... ^(۲)

(اللَّهُمَّ اشْهُدْ، اللَّهُمَّ اشْهُدْ، اللَّهُمَّ اشْهُدْ) ^(۳)
از اینکه متن عربی خطبه طولانی بوده
به ترجمه کامل آن اکتفا شده است.

ترجمه خطبه «حجۃ الوداع»

ستایش خدای راست که او را می سنتائیم و از او یاری می جوئیم و از او آمرزش می خواهیم و به سوی او بر می گردیم و بد و پناه می برمی از بدیهای نفوس خویش و از زشتیهای کارهای خود. کسی که خدا او را هدایت کند هیچ کس او را نتواند گمراحت کند و کسی که خدا او را گمراحت کند هیچ کس هدای و راهنمای او نتواند شد و گواهی می دهم که هیچ معبد و سزاوار

میان (۰۰۱۴۰۰) یا (۰۰۱۲۴۰) مسلمان که در اطراف آن جناب جمع شده بودند، ایستادند، و خطبه جامعی را ایراد فرمودند. ابو الحسن ندوی این خطبه گرانبهای حجۃ الوداع را در کتابش (فروغ جاویدان) تحت عنوان «منشور عدالت» نام برده است که واقعاً منشور بی نظیر و ماندگار، در سطح بین المللی می باشد.

متن عربی حجۃ الوداع
الحمد لله نحمدَهُ، و نستعينُهُ و نستغفِرُهُ، و نتوبُ إِلَيْهِ، و نعوذُ بِهِ مِنْ شرُورِ أَنفُسِنَا وَ مِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا. مَنْ يَهِدُ اللَّهُ فَلَا مُضَلٌّ لَهُ، وَ مَنْ يُضْلِلُ فَلَا هَادِيٌ لَهُ، وَ أَشْهُدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ: أُوصِيكُمْ عِبَادُ اللَّهِ بِتَقْوِيَةِ اللَّهِ وَ أَحْتَكُمْ عَلَى طَاعَتِهِ، وَ أَسْتَفْسِحُ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ، أَمَّا بَعْدُ: أَيُّهَا النَّاسُ! اسْمَعُوهَا مِنِّي أُبَيِّنُ لَكُمْ؛ فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلَيِّ لَا لِقَاتُكُمْ بَعْدَ عَامِي هَذَا بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَبْدِأُ وَ فِي رَوَايَةِ «فِي مَوْقِفِي هَذَا» أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَ أَمْوَالَكُمْ وَ أَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ إِلَيَّ أَنْ تَلْقَوْهُ رَيْتُكُمْ كَحُرْمَةً يَوْمَكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا. أَلَا هَلْ بَلَغْتُ؟ اللَّهُمَّ فَاشْهُدْ! وَ ...

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَ إِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ، كُلُّكُمْ لَآدَمَ وَ آدَمُ مِنْ تُرَابٍ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْقَاصَكُمْ وَ لَيْسَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَزِيٍّ فَضْلٌ إِلَّا بِالْتَّقْوَى. أَلَا هَلْ بَلَغْتُ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: فَلِيَبْلُغَ

خطبه گرانبهای و ماندگار حجۃ الوداع
خطبه گرانبهای (حجۃ الوداع)، بخش مهم صفت حجۃ النبی را احتواء می کند، که ماجرای آن در آثار محدثین، مؤرخین و سیرت نگاران به صورت متفرقه، بیان شده است.

ابن اسحاق خطبه حجۃ الوداع را به طور مسلسل نقل کرده است که چند قسمت آن، در سنن ابن ماجه، ترمذی و مسند احمد، با نام ذکر روز و تاریخ ایراد آن، نقل شده است. خداوند منان را سپاسگذارم که برایم توفیق عنایت فرمود که متن عربی آنرا بطور کامل از منابع معتمد آن مرتباً جمع آوری نمایم.

رسول اکرم ﷺ و همراهانش به روز نهم ذی الحجه سال دهم هجری، بعد از ادای نماز صبح در منی، بدون توقف در مشعر الحرام به وادی عرفه رسیدند، در «نمره» قبه ای که برای شان نصب شده بود؛ ساکن شدند، هنگامی که آفتاب از نیم روز گذشت، برای اصحابش دستور دادند که شتر (قصواء) را آماده کنند.

آنحضرت ﷺ بر آن سوار شده؛ به بطن الوداع در وسط بیان عرفات فرود آمدند، سپس در

سفراش خیر کنید آیا به شما رسانیدم؟
خدایا پس تو گواه باش.

ای مردم! همانا مسلمانان با هم برادرند؛ پس به هیچکس مال برادرش، حلال و روا نیست؛ به جز به طیب و رضای او. آیا بشما ابلاغ کردم؟ خدایا پس تو گواه باش. هرگز بعد از من از اسلام برنگشته و کافر مشوید که گردن یکدیگر را زده بجان همدیگر بیفتید، همانا من در میان شما چیزی به جای گذاشته ام که اگر به آن چنگ زنید، از آن پیروی کنید. هرگز گمراه نخواهد شد، و آن کتاب خدا (قرآن) است. (و در روایتی: سنت و روش پیامبرش آمده است. و در روایتی دیگر واهل بیت من) آیا بشما رسانیدم؟ پس خدایا تو گواه باش.

ای مردم! هرآینه، پرودگار شما یکی است و پدر شما یکی است، شما همه از آدم هستید و آدم از خاک است؛ همانا، گرامی ترین شما در نزد خداوند، پرهیز گارترين و خدا ترس ترین شما است. لذا، هیچ عربی را بر غیرعرب (عجمی) فضل و برتری نیست جز به پرهیزکاری. آیا رسانیدم؟ گفتند آری. فرمود: پس کسی که حاضر است باید به غایب برساند.

ای مردم! به تحقیق، خداوند (جلت عظمته) برای هر وارثی سهمیه و نصیب اش را، از میراث تقسیم و مشخص فرموده است و برای صاحب میراث و صیّتی در بیشتر از سه یک جائز نیست. و فرزند برای رختخواب است (یعنی فرزندی که از زن در خانه شوهر بدنیا می‌آید گرچه نامشروع برای زناکار سنگ (حج) است (یعنی باید رجم شود).

کسی که خود را بغیر پدر خود نسبت دهد یا (عبد آزاد شده ای) خود را بغیر مولی و آزاد کننده خود منسوب کند؛ بر او لعنت خدا و فرشتگان و همه مردم باد. و خدا از همچو شخص، هیچ

می باشد پس کسی که بر این بیفزاید، پس او از اهل جاهلیّت است. ای مردم! شیطان از اینکه در زمین شما پرستش و عبادت شود؛ دیگر نا امید شده است؛ ولیکن او باین خشنود و راضی است که در مواردی جز این و آنچه شما از کارهای خود حقیر و غیر مهم می پنداشد اطاعت کرده شود.

ای مردم! تغییر و تبدیل ماه ها افزونی در کفر است که کافران به سبب آن گمراه می شوند یکسال آنرا حلال و سال دیگر آنرا حرام می کنند تا در شماره ماه های که خدا آنرا حرام کرده است موافقت و سازش داشته باشند. و همانا زمان مانند روزی که خدا آسمانها و زمین را آفریده است؛ در گردش است. و همانا شماره ماه ها در نزد خداوند، دوازده ماه است در کتاب خدا روزی که خدا آسمانها و زمین را آفرید که از آنجلمه: چهار ماه از آن حرام است، سه ماه پسی در پسی و یکماه تنها و جدا: ذوالقعده و ذوالحجّه و محرم و ماه رجب که در میان جمادی و شعبان می باشد آیا بشما ابلاغ کردم؟ خدایا پس تو گواه باش.

ای مردم! همانا زنان شما بر شما حقی و شما بر ایشان حقی دارید؛ حق شما بر آنان این است که کسانی را که دوست ندارید؛ بر رخت خوابهای تان راه ندهند، و کسی را که شما بد می بینید، جزا اجازه شما؛ به خانه شما وارد نکنند. به کار زشت (زنا) مرتکب نشوند؛ و اگر به این کار مرتکب شدند؛ همانا اللہ ﷺ برای شما اجازه داده است که از همبترشدن در خوابگاه با آنها، دوری گزینید. وایشان را بزنید ولی نه آنچنان که مولم و دردناک باشد. آنگاه اگر ازین کار خود، دست کشیدند و از شما اطاعت کردند؛ (درین حالات) بر شما نیز

واجب است که روزی و خوراک و پوشاش شان را به نیکی و معروف فراهم کنید؛ شما ایشان را بطور امانت از خداوند متعال در یافت نمودید و عورات ایشان را بكلمة خدا (عقد) برای خود حلال کرده اید؛ پس، در باره زنان از خدا بترسید و برای ایشان

پرستشی جز خدا نیست خدائی است یگانه که شریک ندارد و گواهی می دهم که محمد بنده او و فرستاده اوست. وصیّت و سفارش می کنم شما بندگان خدا را بترس و تقوای خدا و شما را بر طاعت او تحریض می نمایم و با آنچه بهتر است گشايش می طلبم یا به چیزی که بهتر است سخن خود را آغاز می کنم ... اما بعد:

ای مردم! از من بشنوید تا برای شما بیان کنم زیرا من نمی دانم شاید شما را پس از امسال در اینجا ملاقات نکنم و در روایت دیگر: در اینجا که ایستاده ام ملاقات نکنم!»

ای مردم! همانا خونهای شما و اموال شما و نوامیس شما، همه بر شما حرام است تا اینکه مرگ را در یافته به پروردگار خود برسید؛ مانند حرمت این روز، این ماه، و این شهرستان.

آیا تبلیغ کردم و امر الهی را به شما رسانیدم؟ خدایا پس تو گواه باش. پس هر که در نزد او امانتی باشد؛ آنرا به کسی که او را بر آن، امین شمرده است بازگردداند.

همانا سود خوری (ربا)، جاهلیّت لغو و باطل است و نخستین ربائی که من آنرا لغو می نمایم ربای کاکای من، عباس پسر عبدالمطلب می باشد. و همانا، خون های جاهلیّت نیز هدر و باطل است (کسی حق طلب خونی را که در جاهلیّت ریخته شده ندارد) و نخستین خونی که من به آن آغاز کرده آنرا باطل و لغو می نمایم خون عامر پسر ریعه پسر حارث پسر عبدالمطلب است. و همانا مفاخر و آثار زمان جاهلیّت همه باطل است و باید از میان برود به جز خدمت کعبه و آب دادن حجّاج. و قتل عمدی قصاص دارد و شبیه به قتل عمدی آنست که به وسیله عصا و سنگ قتل واقع شود؛ دیه و خونبهای این نوع قتل صد شتر

هنگامی که چشمان مبارک شان به مدینه متوجه افتید؛ سه بار تکبیر گفتند، سپس فرمودند: و این کلمات بر زبان جاری فرمودند: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آئِيُونَ تَائِيُونَ عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرِبِّهِ حَادِمُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَرَمُ الْأَخْزَابَ وَحْدَهُ) ^{۱۶}

نتیجه بحث:

پیامبر گرامی اسلام در این حج «که اولین و آخرین حج ایشان بود، سخنرانی جامعی به مسلمانان ایجاد کرد؛ که در آن به تمام اصول و فروع دین اسلام، اشاره نمود. احکام ضروری، و مسائل مهم و سرنوشت سازی را در عرصه های مختلف زندگی فردی و اجتماعی، بیان فرمود. «رسول اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام در سخنرانی خود با برادران مسلمان و یاران با وفای خویش تلویحاً خدا حافظی نمود، ازین جهت این حج به حجه الوداع شهرت پیدا کرد.

این خطه جامع و ماندگار از گران بهترین سخنان گوهر بار رسول اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام می باشد. علامه ابوالحسن ندوی این خطبه گرانبهای حجه الوداع را در کتابش فروغ جاویدان «منشور عدالت» عنوان داده است که واقعاً منشور بی همتای عدالت، در سطح بین المللی است.

مأخذ:

۱- محمد بن عفیفی الخضري، مؤلف «نور اليقين في سيرة سيد المرسلين» يقول: (وتعظلونه) في الخطبه ۲- بدیع الزمان کردستانی کلیدفهم قرآن، ص: ۲۲۸-۲۲۵

۳- صحیح مسلم، ج ۱، ص ۲۹۷، ۶۰۵.

۴- سیرة ابن هشام، ج ۲، ص ۲۷۷.

۵- تفاصیل موضوع حج پیامبر: صحیح البخاری، کتاب المناسک، ج ۱، نیزج ۲، ص ۶۳۱؛ صحیح مسلم، «باب حجه النبي»؛ فتح الباری، ج ۲، شرح کتاب المناسک، ج ۸، ص ۱۰۳.

۶- سنن ابو داود، تحقیق شعیب الارنوتوط، باب فی الیاذن فی القبول. حدیث ۲۷۷. مستند امام احمد، عن ابن عمر (رض)، تحقیق احمد محمد شاکر و شعیب الارنوتوط، حدیث ۴۴۹۶، إسناده صحیح علی شرط الشیخین.

۷- صحیح البخاری، کتاب الحج، باب الحطبة، ایام منی، ح ۱۶۵۵، وهمچنین ح ۴۱۴۱ و ۵۶۹۶.

گریه من اینست که تاکنون همواره دینمان رو به ازدیاد بود، اما، اینک که کامل شد، هرگز هیچ چیز کامل نگردد مگر آنکه رو به نقصان گذارد!

فرمودند: (صدقت) راست می گویی! ^{۱۷}

بلال اولاً اذان، سپس اقامه گفت، و رسول اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام نماز ظهر را با آن جماعت انبوه گزارند. بلایا فاصله، بلال نماز عصر را اقامه گفت و آنحضرت نماز عصر را گزارند و بین دونماز نافله نخواندند. آنگاه سواره بسوی موقف آمدند، و شکم ناقه قصوای را به صخره های دامنه جبل الرحمة چسبانیدند، و حیوانات قربانی را پیش روی خویش قرار دادند، و روی به قبله نموده، همچنان سراپا ایستادند تا آنوقت که خورشید غروب کرد، و زردی آفتاب تا حدودی از میان رفت و قرص خورشید پنهان شد.

پیامبر اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام سوار کردند، و شتابان به مُدلْفه رهسپار شدند. تا سایر مناسک حج را اداء نمایند، که جریان آن مفصلًا در کتب سیرت، بیان شده است.

نبی اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام روز سیزدهم ذی الحجه (روز دوم النحر) بعد از زوال آفتاب از منی کوچ کردند و به «وادی محصب/ خیف بنی کنانه، وادی آبطح» تشریف بردن و شب را در آنجا ماندند. و بقیه آن روز و آن شب را در آنجا اقامت کردند، و نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء را، در آنجا گزارند. آنگاه اندکی خوابیدند، سپس بر مرکب خویش سوار، و به سوی خانه خدا رهسپار شده، به مکه معظمه رسیدند و آخرین طواف خانه کعبه (طواف وداع) را انجام دادند و به مردم نیز دستور دادند که طواف وداع را به جای بیاورند». به این ترتیب مراسم حج به اتمام رسید؛ کاروان های حجاج به سوی شهرهای خود روانه شدند و پیامبر گرامی اسلام، همراه با مهاجران و انصار به سوی مدینه متوجه شتافتند، تا پیکار و مبارزه را در راه الله صلوات الله عليه و آله و سلام از سر بگیرند» ^{۱۸}

امری که عذاب را از او رد کند و هیچ عدلی و فدائی نمی پذیرید، و سلام خدا و رحمت او و برکات او بر شما باد.

«هان، ای مردمان! پس از من پیامبری دیگر نخواهد بود، و پس از شما امتنی دیگر نخواهد بود. هشدار، که پروردگار تازنا، عبادت و پرستش کنید، و پنج وقت نمازتان را بگارید، و روزه یک ماه تان را بگیرید، و زکات اموالتان را با میل و رغبت خود، اداء کنید، و حج خانه خدایتان را اداء کنید، و زمامدار انتزا، اطاعت و فرمابنبرداری کنید؛ (تا) به بهشت خدایتان وارد شوید!»

و شما راجع به من پرسیده می شوید؛ و شما چه خواهید گفت؟» (مردم جواب دادند: شهادت می دهیم که شما تبلیغ دین و ادای رسالت و خیرخواهی نسبت به ما را به نحو احسن انجام داده اید.

آنگاه با انگشت سبابه خویش در حالی که به سمت آسمان اشاره می کردند، توجه مردم را به خویشن جلب نموده، سه مرتبه گفتند: (اللهم اشهد): «خداؤندا! شاهد باش، خداوندا شاهد باش، خداوندا شاهد باش».

در بیابان عرفات، آنکس که سخنان رسول اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام را با صدای بلند به مردم می رساند، ربیعه بن امیه بن خلف بود.

الله صلوات الله عليه و آله و سلام پس از فراغت نبی اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام از ایراد خطبه، این آیه شریفه را بر وی نازل فرمود: (آتیوْمَ أَكْلَمْ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَأَتَمَّتْ عَلَيْكُمْ فَعَمَّتْ وَرَضِيَتْ لَكُمُ الْإِسْلَامَ وَبَنَا) (المائدۃ: ۲)

ترجمه: «امروز دینتان را برایتان کامل گردانیدم، و نعمت را بر شما تمام کردم، و اسلام را به عنوان دین برای شما پسندیدم». وقتی این آیه نازل شد، عمر گریست. نبی اکرم صلوات الله عليه و آله و سلام به او گفتند: (ما بیکیک؟) چی

شما را می گریاند؟! گفت: سبب

حسن معاشر

مولوی عنایت اللہ شریفی

قسمت اول

و می فرماید:

وَوَصَّيْنَا الْأَنْسَنَ بِوَلْدِيهِ حَلَّتْهُ أَمْهَدْ
وَهُنَّا عَلَى وَهْنٍ وَفَصَلَهُ، فِي عَامِينَ أَنْ
أَشْكَنْتَ لِي، وَلَمْ يَلِيكَ لِقْمَانَ ۖ ۱٤

ترجمه: «انسان را در باره رعایت حقوق) پدر و مادرش توصیه کرده ایم، مادر در انبو ناتوانی ها او را حمل کرده است، در شکم گرفته است و به مدت دو سال او را از پستان خود شیر می دهد، (به تو امر می شود) که از من و از پدر و مادر تشکر و سپاسگزاری کن». چنانچه حضرت ابو هریره رض از رسول اکرم علیه السلام روایت می کند: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلًا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِخُسْنِ صَحَّاتِي؟ قَالَ: أَمْلَكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَمْلَكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَمْلَكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَنْهُكَ متفق عليه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَفِي رَوَايَةِ (يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ حَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ؟ قَالَ: أُمْكٌ ثُمَّ أُمْكٌ، ثُمَّ أُمْكٌ، ثُمَّ أَبَاكَ، ثُمَّ أَدَنَاكَ أَدَنَاكَ).

وَالصَّحَاةِ» بِمَعْنَى الصَّحِّيْةِ وَ
نُولَهُ: «ثُمَّ أَبَاكَ» هَكُذا هُوَ مَنْصُوبٌ
فَعَلِ مَحْدُوفٍ، أَيْ ثُمَّ بْرَأَبَاكَ وَفِي
وَايَةٍ: «ثُمَّ أَبُوكَ» وَهَذَا وَاضْعَفَ.

ترجمه: از ابوهریره روایت

اینکه والدین در گذشته برای فرزندانشان نیکی و احسان کردند و به خاطر فرزندان زحمات را متحمل شده‌اند و اکنون برای جبران آنهمه احسان و نیکی‌ها بر فرزندان لازم است که معامله بالمثل کنند، بلکه به دلیل اینکه خداوند اطاعت آنان را واجب گردانیده است و هرگونه نیکی و احسان را بر فرزندان فرض قرار داده و احسان نسبت به والدین را در کنار عبادت و توحید خود ذکر کرده است. خداوند ﷺ در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿وَقَضَيْنَا رِبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَإِلَّا الْوَالِدَيْنِ إِنْ حَسِنَتَا إِمَّا يَتَّغْنَى عِنْدَكَ الْأَكِيرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كَلَّاهُمَا فَلَا تَنْهَلْهُمَا أَقْبَلْ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قُوْلًا كَرِيمًا ﴾ (٢٣) وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الْأَذْلَلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ آتَنَا هُمَا كَمَا تَسَافَرَ صَغِيرًا ﴿الإِسْرَاءٌ: ٢٤﴾

ترجمه: «پروردگار تو فیصله کرده است که خودش را عبادت کنید و اینکه در حق والدین احسان و نیکی کنید، هرگاه یکی از والدین یا هر دو به سن پیری رسیدند، هیچگونه سخن ناصواب و تهدید آمیز برای آنان نگوئید بلکه بسیار با ادب برای آنان سخن بگوئید، همواره در حق آنان مطیع و مهربان باشید و بگوئید: پروردگارا! آنطور که آنان در کودکی مرا تربیت کرده‌اند تو نیز آنان را مورد مرحمت قرار بده.»

حسن معاشرت و زندگی سالم از خواستهای فطری انسان سليم و با دیانت بوده و از قضایای مهم سجایای سالم بشری به شمار می رود، نخستین و اولین گام عرصه عملی آن در حیات، آزمون مثبت آن از کانون گرم خانواده تحت چتر حیات بخش، پر محبت والدین که یگانه بنیان و مسکن پرورش و تربیت سالم انسان در ابتداء و طول عمر، زندگی به حساب می آید از آنجا آغاز می گردد، شناخت جایگاه معاشرت و برخورد سالم با همنوعان خاستاً پدر و مادر در تدوین زندگی، معنوی و شخصیتی انسان رول به سزاپی دارد، لازم انگاشته می شود که بحث آداب معاشرت و همیستی را در قید رشته تحریر در آوریم و آغاز نخستین آن را از معاشرت با والدین بیاغازیم که یکی از وجایب حقوق انسانی و دینی ما می باشد و آنرا در سر لوحه بحث قرار داده تا حق مطلب را با یاری الله متعال به جای آوریم و هو المستعان

الف) حسن معاشرت باوالدين:
اگاهی از حقوق والدین(پدر و مادر) و
وجوب اطاعت از آنان و نیکی و احسان
نسبت به آنان از جمله واجبات ایمانی هر
مسلمان است، نه به خاطر اینکه والدین
سبب وجود فرزندان هستند و نه بخاطر

رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَبَا يُعْلَكَ عَلَى الْهِجْرَةِ وَالْجِهَادِ أَبْتَغَى الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى. قَالَ: «فَهُلْ مِنْ وَالدِّيَكَ أَحَدٌ خَيْرٌ؟» قَالَ: نَعَمْ بِلَ كَلَّا هُمَا قَالَ: «فَبَتَّغَى الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى؟» قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «فَأَرْجِعْ إِلَى وَالدِّيَكَ، فَأَخْسِنْ صُحْبَتَهُمَا». رواه مسلم.

و في رواية: جاءَ رَجُلٌ فَاسْتَأْذَنَهُ فِي الْجِهَادِ فَقَالَ: «أَحَدٌ وَالِدَادُ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَفِيهِمَا فَجَاهِدُ». (متفق عليه)

« از عبد الله بن عمرو بن العاص روايت شده است که گفت: مردي نزد پیامبر ﷺ آمد و گفت: بر هجرت و جهاد با تو تبعیت می کنم و (برای این کار) اجر خود را از خداوند متعال می طلبم، پیامبر ﷺ فرمودند: « آیا از پدر یا مادرت یکیشان زنده است؟» گفت: بله، هر دو زنده‌اند، پیامبر ﷺ فرمودند: « و از خدا اجر می طلبی؟» گفت: بله، فرمودند: « پس برگرد پیش پدر و مادرت و با آنها به نیکی مصاحبت و معاشرت کن ». در روايت دیگر از بخاري و مسلم آمده است: مردي نزد پیامبر ﷺ آمد و از ايشان اجازه‌ی جهاد خواست، پیامبر ﷺ فرمودند: « آیا پدر و مادرت زنده هستند؟ » گفت: بله، پیامبر ﷺ فرمودند: « پس (در خدمت به) ايشان بکوش و جهاد کن ». فرمود: جهاد تو همين است که در خدمت آنان باشی.

شخصی نزد رسول اکرم ﷺ آمد و پرسید، بعد از اينکه پدر و مادر من فوت کردن، راهی وجود دارد که بتوانم در حق آنان احسان و نیکی کنم، (و عن أبي أَسِيدِ مالِكٍ بْنِ رَبِيعَةِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ قَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بَرِّ أَبْوَيِ شَيْءٍ أَبْرُهُمَا بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا؟ فَقَالَ: نَعَمْ، الصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا، وَالاَسْتِغْفَارُ لَهُمَا،

می کند ايشان فرمودند: هیچ فرزندی نمی تواند خدمات پدرش را جبران کند، مگر اينکه پدرش غلام کسی باشد و او پدرش را در برابر بذل مال خرید کرده آزادش کند. خداوند نافرمانی مادران، و زنده در گور کردن دختران را برای شما حرام قرار داده است، و جدال و زياد سوال کردن و ضایع کردن مال را نيز نمی سندند. در حدیث دیگر آمده است: عن عبد الله بن عمرو عن رسول الله ﷺ أن أكبر الكباير الشرك بالله عز وجل ثم عقوق الوالدين ثم شهادة زور .

از عبد الله ابن عمرو روايت است: رسول ﷺ بزرگترین گناهان را برای ياران خود بيان فرمودند: شريك گرفتن برای خداوند، نافرمانی از والدين و شهادت دروغين، از جمله گناهان بزرگ هستند و بر اين مطلب که گواهی دروغين از جمله گناهان بزرگ است، بسيار تاكيد فرمود.

(وعن أبي بكره ثقيـعـ بنـ الحارـثـ رضـيـ اللـهـ عـنـهـ قالـ: قالـ رسولـ اللـهـ صـلـّىـ اللـهـ عـلـيـهـ وـسـلـّمـ: (أـلـا أـنـبـئـكـمـ بـأـكـبـرـ الـكـبـائـرـ؟ـ)ـ ثـلـاثـاـ قـلـنـاـ:

بـلـىـ يـاـ رـسـوـلـ اللـهـ:ـ قـالـ:ـ (إـلـاـ شـرـاكـ بـالـلـهـ،ـ وـ عـقـوقـ الـوـالـدـيـنـ)ـ وـ كـانـ مـنـكـاـ فـجـلـسـ،ـ فـقـالـ:ـ (أـلـاـ وـقـوـلـ الزـرـ وـشـهـادـةـ الزـرـ)ـ فـمـاـ زـالـ يـكـرـهـاـ حـتـىـ قـلـنـاـ:ـ لـيـتـهـ سـكـتـ).ـ (متفق عليه)

از «ابو بكره ثقيـعـ بنـ حارـثـ» روايت شده است که پیامبر ﷺ سه بار فرمودند:

« آیا شما را از بزرگترین گناه کبیره آگاه کنم؟ » گفتيم: بله، ای رسول خدا! فرموند: « شرك به خدا و نافرمانی و آزار پدر و مادر »، پیامبر ﷺ (وقتي اين را فرمودند) تکيه زده بودند، آن گاه نشست و فرمودند: « آگاه باشيد!

(دیگري) سخن دروغ و شهادت باطل است، و ايin جمله را همچنان تكرار می فرمود تا اين که با خود گفتيم: کاش سکوت می فرمود. (و عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: أقبل

شده است که گفت: مردي پيش پيامبر ﷺ آمد و گفت: ای رسول خدا! چه کسی برای همنشيني خوب(من با او) صاحب حق ترين و سزاوارترین مردم است؟ فرمودند: « مادرت »، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: « مادرت »، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: « مادرت »، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: « مادرت ». در روایتی دیگر آمده است که (مرد گفت): ای رسول خدا! چه کسی محققر و لائقتر به معاشرت و مصاحبته نيك من با اوست؟ فرمودند: « مادرت »، سپس مادرت، سپس مادرت، پدرت، آن گاه(کسان) نزديكتر و نزديكتر « در حدیث دیگر آمده است: (و عن أبي عيسى المغيرة بن شعبه رضي الله عنه عن النبي صلی الله علیه وسلم قال: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَمَنْعَهَا وَهَاتِ، وَوَأْدَ الْبَنَاتِ، وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلُ وَقِيلُ، وَكَثُرَةُ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةُ الْمَالِ»). (متفق عليه)

(قوله: «منع» معناه: منع ما وجبه عليه و «هات»: طلب ما ليس له).

« از ابو عيسى مغيرة بن شعبه » روايت شده است که پیامبر ﷺ فرموند: « خداوند متعال، رنجانيدن مادر، منع واجبات، طلب مال دیگران و دفن دختران زنده را بر شما حرام کرده و باز گفتند: هر سخني که شنیده شده و زياد حق سؤال کردن (در چيزی که پيدا ندارد)، ضایع کردن مال و صرف آن در مصارف غير مشروع را از شما مکروه و ناپسند دانسته است ». (پيغمبر ﷺ) عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال: لا يجزي ولد والده إلا أن يجده مملوكاً فيشتريه فيعتقه) الأدب المفرد.

ابوهريه ﷺ از نبی ﷺ روايت

دارند، مستحکم نماید و در حق آنان طلب آمرزش کند، وعده آنان را جامه عمل پوشاند، و از دوستان و آشنایان آنان احترام بعمل آورد.

ب) معاشرت سالم با فرزندان:

مسلمان می‌پذیرد که فرزندان بر پدرانشان حقی دارند که اداء آن بر پدران واجب است و پدران ملزم به رعایت آنها می‌باشند، این حقوق و آداب در مقوله‌های زیر تحقق پیدا می‌کنند: نخست اختیار کردن مادر خوب برای فرزندان، گذاشتن نام نیک بر فرزندان، عقیقه کردن در روز هفتم ولادت، ختنه کردن، ترحم و عطوفت نسبت به فرزند، اتفاق بر فرزند، تعلیم و تربیت صحیح فرزند، یاد دادن احکام و مسائل اسلامی، آموختن قرآن، آماده کردن فرزند نسبت به اداء فرایض و سنن و مستحبات، ازدواج دادن بعد از وارد شدن به سن بلوغ، اختیار دادن به فرزند در باره اینکه با پدر زندگی کند یا مستقل باشد و امور زندگی را خودش اداره کند. هر مسلمان بنابر دلائلی که ذیلاً ذکر می‌گردد، خود را در حق فرزندان ملزم به رعایت نکات فوق می‌داند. از دیدگاه قرآن کریم خداوند می‌فرماید: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوَّلَيْنَ كَامِلَيْنَ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُمْكِنَ الْرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْأَنْوَارِ لَهُ رِزْقٌ وَسَوْءَهُنَّ إِلَمْعُورِفُ﴾ (الفرقان: ۲۲۳).

ترجمه: «مادرانی که مایل هستند مدت شیرخوارگی را به اتمام برسانند، فرزندان شان را تا دو سال کامل شیر بدنهند، و بر پدران فرض است که در این ایام به مادران لباس و نفقة (یعنی هزینه زندگی پیردازند).»

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوَّا أَنْفُسَكُ وَأَهْلِكُمْ نَارًا وَعُوْدُهُمَا أَنَّاسٌ وَالْجِمَارَةُ عَيْنَاهَا مَكْتُبَكُهُ غَلَاظٌ شَدَادٌ لَا يَصْنُونَ اللَّهَ مَا

بند شود، آداب زیر را در حق والدین مورد توجه قرار خواهد داد.

۱- در تمام اوامر و نواهى که خلاف امر خدا و رسول نباشد از آنان اطاعت می‌کند. زیرا هیچ طاعتی به بهای نافرمانی خداوند نباید انجام گیرد، خداوند می‌فرماید: ﴿وَإِنْ جَهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُظْعِنُهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ (لقمان: ۱۵)

«اگر پدر و مادر سعی کردند تا توبا خداوند (کسی یا چیزی) را شریک کنی و در باره آن اطلاع و آگاهی هم نداری، در این صورت از آنان اطاعت نکن، البته در دنیا به خوبی با آنان رفتار کن.»

چنانچه در حدیثی واضح می‌دارد: عن عمران بن الحصین قال: قال رسول الله ﷺ: (لَا طَاعَةٌ لِمَخْلوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ) (المعجم الكبير: ۴۳۷).

از عمران ابن حصین روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمودند: اطاعت در نیکی‌ها است، و هیچ مخلوقی حق چنان اطاعتی ندارد که در آن نافرمانی خالق نهفته باشد.

۲- در حد توان خود نسبت به آنان هر گونه احسان و نیکی را انجام می‌دهد: مانند، دادن لباس، تهیه و تدارک طعام و غذا، علاج و مداوا هنگام بیماری، و سعی و تلاش در باره آسایش آنان و ایشار در حق شان.

۳- احترام ظاهری و تجلیل از آنان، فروتنی در برابر آنان و رعایت احترام آنان در رفتار و گفتار، آنها را تهدید نکند، در جلوی آنان صدای خود را بلند ننموده و جلوتر از آنان راه نرود و همسر و فرزندان را بر والدین ترجیح ندهد و آنها را با نام که دال بر بی‌ادبی باشد، صدا نکند، و بدون رضایت آنان به مسافرت نرود.

۴- پیوند خود را باتمام خویشاوندانی که از ناحیه آنان باوی (فرزند) قرابت

از «ابویکره نفیع بن حارث» ﷺ روایت شده است که پیامبر ﷺ سه بار فرمودند: «آیا شما را از بزرگترین گناه کبیره آگاه کنم؟» گفتیم: «بله، ای رسول خدا! فرموند: «شرك به خدا و نافرمانی و آزار پدر و مادر»، پیامبر ﷺ (وقتی این را فرمودند) تکیه زده بودند، آن گاه نشست و فرمودند: «آگاه باشید! (دیگری) سخن دروغ و شهادت باطل است.»

وَإِنْفَادُ عَهْدِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِيمِ الَّتِي لَا تُؤْصَلُ إِلَّا بِهِمَا، وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا». رواه أبو داود ۴۳۵ و آبي داود ۴۳۶

از «ابن أسد مالک بن ربیعه ساعدی» ﷺ روایت شده است که گفت: یکبار وقتی که ما نزد پیامبر ﷺ نشسته بودیم، مردی از بنی سلمه پیش ایشان آمد و گفت: ای رسول خدا! آیا از نیکوکاری و احسان نسبت به پدر و مادر چیزی مانده است که به وسیله‌ی آن، بعد از مرگشان، به ایشان نیکی کنم؟ پیامبر ﷺ فرمودند: «بله، دعای خیر کردن برای آنها، طلب مغفرت برای آنان، اجرای پیمانها و وصیت‌های ایشان بعد از مرگشان، صله رحمی که جز به وسیله‌ی آنان امکان پذیر نیست و بزرگداشت دوستان آنان» یعنی به دوستان آنان اکرام کنی و پیوند را با خویشاوندانی که توسط پدر و مادر به تو زدیک هستند حفظ کنی.»

با این اعمال می‌توانی بعد از در گذشت والدین به آنان نفع برسانی و روح آنان را شاد کنی.

مسلمان هرگاه بمنظور اطاعت از الله این گونه حقوق والدین را رعایت کند و بخاطر دستور خداوند بدان پا

أَمْرُهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِنُونَ التجريم: ٦

ترجمه: «ای مؤمنان خود و اهل و عیال تان را از آتشی که سوخت آنسانها و سنگها هستند، نجات دهید، فرشتگان تند خو و خشنی بر آن گماشته شده‌اند که از امر خداوند معصیت نمی‌کنند و به هر آنچه که امر شدند، انجام می‌دهند».

ذلك لعظيم قال قلت ثم أي؟ قال ثم أن تقتل ولدك مخافة أن يطعم معك قال قلت ثم أي؟ قال ثم أن تزاني حليلة جارك (مخافة أن يطعم معك) أي يأكل وهو معنى قوله تعالى ولا تقتلوا أولادكم خشية إملاق أي فقر (أن تزاني حليلة جارك) (صحیح مسلم: ٤١).

از حضرت عبد الله روایت است که

رسول اکرم صلی الله علیه و سلم خطاب به شخصی که در باره بزرگترین گناهان سوال می‌کرد، فرمود: اینکه کسی را با خدا شریک بدانی حال آنکه او تو را آفریده است، فرزندت را از ترس اینکه در سفره تو شریک شود و با تو غذا خورد، بکشی یا اینکه با همسر همسایهات عمل زشت (زنا) را مرتکب شوی.

آری! منوع بودن قتل فرزندان مسلطزم رحمت، عطفت، محافظت از جسم و جان و عقل و روان آنان است.

۲- عن سلمان بن عامر الضبي ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: مع الغلام عقيقة فأهريقوها عنه الدم وأميظوا عنه الأذى (سنن ترمذی: ۱۹۶۷).

از حضرت سلمان ابن عامر ضبی روایت می‌کند در باره عقیقه رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمود: «فرزند پسر در گرو این است که روز هفتم عقیقه شود، گوسفندی به شکرانه نعمت پروردگار ذبح شود، اسم گذاری شود و موهای سرش تراشیده شود».

۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و سلم (خَمْسٌ مِّنَ الْفُطْرَةِ الْخَتَانُ وَالإِسْتِحْدَادُ وَتَنْتُفُ الْإِبْطُ وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ وَقَصْ الشَّارِبِ) (سنن نسائی: ۴۰۰).

حضرت ابو هریره صلی الله علیه و سلم می‌گویند: که رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمود: «پنج چیز از امور فطرت هستند، ختنه کردن، ناخن گرفتن، زدودن موهای زائد بدن، کوتاه کردن سبیل، و کندن موهای زیر بغل».

۴- عن رسول الله صلی الله علیه و سلم: قال (أَكْرَمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدْبَهُمْ) (ابن ماجه: ٣٧١).

مسلم است که نجات از آتش دوزخ منحصر در اطاعت از خداوند است و اطاعت از خداوند مستلزم شناخت مواردی است که خداوند در آن باید اطاعت شود و اطاعت خداوند در آن واجب است این موارد یا این مسائل بدون آموزش و خواندن شناخته نمی‌شوند و از آن جهت که فرزندان شخص از اهل او هستند، آیه مذکور دال بر این مطلب است که تعلیم دادن فرزند، تربیت ارشاد و هدایت او تشویق او به سوی اطاعت از خدا و رسول، دور نگاه داشتن او از معصیت، کفر و فساد و شرارت، از واجبات دینی و اخلاقی هر فرد مسلمان است، تا بدین ترتیب فرزندانش را از آتش دوزخ رها سازد.

آیه اولی ﴿وَأَلْوَانِدَثُ يُرِيَضْعَنَ أَوْلَادَهُنَّ﴾ دلالت بر این مطلب دارد که نفقة فرزند بر پدر واجب است، زیرا وجوب نفقة زن شیر دهنده بر پدر شیر خوار از آن جهت است که او (زن شیر دهنده) کودک و جُنْ نوزاد را شیر می‌دهد، و خداوند جُنْ فرموده است: ﴿لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَقٍ﴾ الإسراء: ٣١

چارم جُنْ یعنی: «از خوف و ترس فقر فرزندان تان را به قتل نرسانید».

از دیدگاه احادیث

۱- عن عبدالله قال: سألت رسول الله صلی الله علیه و سلم أي الذنب أعظم عند الله؟ قال أن يجعل لله ندا وهو خلقك قال قلت له إن

در حدیث دیگر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمود: فرزندان تان را اکرام کنید، ادب خوب به آنان بیاموزید، (زیرا فرزندان تان هدیه الهی هستند که به شما اعطای شدند). ۵- (وقال النبي صلی الله علیه و سلم اعدلوا بين أولادکم في العطية) (صحیح بخاری: ٢٤٤٧).

در حدیث آمده است، در میان فرزندان تان مساوات را رعایت کنید، یعنی در هدایا و عطاها میان آنان بتعیض روا ندارید، ۶- (فَرَقُوا بَيْنَ مَضَاجِعِ الْغَلْمَانِ وَالْجَوَارِيِّ، وَالإِلْحُوَةِ وَالْأَخْوَاتِ لِسَيْئِ سَبِيلِهِنَّ، وَاضْرِبُوا أَبْنَاءَكُمْ عَلَى الصَّلَةِ إِذَا بَلَغُوا أَطْلَهُ تِسْعَاً) -مشهد البیار کاملاً ۲۸۸۵.

رسول اکرم صلی الله علیه و سلم فرمود: «در سن هفت سالگی فرزندان تان را امر به اقامه نماز کنید و در سن ده سالگی در برابر ترک نماز آنان را مورد ضرب قرار دهید و رختخواب آنان را از خود جدا کنید». و در روایات موقوفه آمده است: از جمله حقوق فرزندان بر پدران این است، که آنان را درست تربیت کنند، اسم خوب برای آنان بگذارند. حضرت عمر صلی الله علیه و سلم می‌فرمود: از جمله حقوق فرزند بر پدر این است، که او را نوشتن و تیراندازی یاد بدهد و بوسیله رزق حلال و پاکیزه او راتغذیه کند. در فرازی دیگر فرمود: از خانواده پاک و عفیف ازدواج کنید، همانا خصوصیات زشت خانوادگی تأثیر گذار هستند. یکی از شاعران عرب بر فرزندان از آن جهت منت نهاده است که مادر خوبی برای آنان اختیار کرده بود، می‌گوید:

أَوْلُ إِحْسَانِي بِكُمْ تَخْبِيرٌ
لِمَا جَدَهُ الْعَرَاقُ بَادِ عَفَافَهَا

ترجمه: نخستین احسان من در حق شما این است که مادری با حسب و نسب که عفتیش بر همگان آشکار است، برگزیده‌ام.

ادامه دارد...

حسن معاشرت

در پرتو آداب انسانی

● خوش اخلاقی

خوش اخلاقی، عنصر کلیدی در دینداری و عامل مهم در موفقیت انسان است؛ مهمترین ویژگی رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) اخلاق برتر اوست که در قرآن با صراحت ذکر شده است: (به راستی که تو دارای اخلاق عظیم هستی) قرآن با تمجید نرم خوبی پیامبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) تأکید میکند که اگر ایشان تندخو میبود، مردم از اطرافش پرآگنده میشدند.

● خیرخواهی

خیرخواهی، اصل بسیار مهم و برازنده در موفقیت انسان و رسیدن به پاداش عظیم الهی است؛ در علم اخلاق خیرخواهی در مقابل حسادت است، فرد خیرخواه خواهان بقای نعمتهای الهی برای مردم است و دوست ندارد که به آنها بدی برسد. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) همواره مردم را به خیرخواهی توصیه میکرد.

● مردم داری

از روش بسیار مؤثر در جذب مردم و نفوذ در قلوب آنان، در کنار آنها زیستن و دوری نکردن از آنهاست. مردم دار کسی است که همواره در کنار آنها باشد؛ با آداب و سنت آنها آشنا باشد و تا جایی که با دین در تضاد نباشد، آنها را رعایت کند و خود را در غم و شادی آنها شریک بداند. رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) با حلم، بدباري و نیکخوبی همواره در کنار مردم و از حال آنها باخبر بود

● رعایت حقوق مردم

از نگاه دین مقدس اسلام، این مسئله بسیار روشن است که حقوق مردم بر سایر چیزها مقدم است، ممکن است خداوند در روز قیامت از حقوق خود بگذرد و بندگان را بینخد؛ و شاید هیچ فردی در قیامت از حقوق خود نگذرد. رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) بر ادای حقوق مردم تأکید فراوانی داشت،

جمعی از نعماتی که خداوند متعال تنها در سوره مبلکه «نحل» برشمرده است از نعمتهاي بزرگ و کوچک که هدف از آن نخست تعلیم درس توحید و بیان قدرت و عظمت آفریدگار است و در ثانی تقویت محبت و اخلاص انسانها به خالق لایزال که آفریننده این نعمتهاست تا عاملی باشد برای شکرگزاری بندگان:

* حقیقت آفرینش آسمان‌ها «خلق السماوات».

* و آفرینش زمین «والأرض».

* و آفرینش چهار پایان «والأنعام خلقها».

* استفاده پوشش از پشم و پوست آنها «لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ».

* واستفاده از منافع حیوانات «ومَنَافِعٍ».

* واستفاده از گوشت آنها «وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ».

* و برای شما در آنها زیبایی و شکوه است «وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ».

* و بیهودگیری از حیوانات برای حمل و نقل «وَتَحْمِلُ أَنْقَالَكُمْ».

* و اسپ‌ها، قاطرها، مرکب‌هارا برای انتقال شما آفرید «وَالخَيْلَ وَالْبَغَالَ وَالْحَمِيرَ لَتَرَ كُبُوها».

* و هدایت به صراط مستقیم «وَعَلَى اللَّهِ قَضَى السَّبِيلُ».

* نزول باران از آسمان و تهیه آب آشامیدنی از آن «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ».

* ایجاد و پرورش مراتع و چراگاهها با آن «وَمِنْهُ سَجَرٌ فِيهِ تُسْبِمُونَ».

* روئیدن زراعت و زیتون، خرما، انگور و انواع میوه‌ها به برکت آن «يَنْبَتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعُ وَالرَّيْنُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ».

* و تسخیر شب و روز «وَسَخَرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ».

* و تسخیر خورشید و ماه «وَالسَّمْسَ وَالقَمَرَ».

* و تسخیر ستل‌گان «وَالثُّجُومَ».

* و مخلوقات گوناگونی که در کره زمین آفریده شده «وَمَا ذَرَ أَلْكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْلِفًا أَلْوَاهَ».

* و تسخیر دریاها برای استفاده از گوشت تازه و جواهرات زینتی آن «وَهُوَ الَّذِي سَخَرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَلْيَةً تَلْبِسُونَها».

* و حرکت کشتی‌ها بر سینه آبها «وَتَرَى الْفَلَكَ مَوَاحِرَ فِيهِ».

الهی در سوره نحل

- * و آفرینش کوهها که آرام بخش زمین اند «وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِىًّا أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ».
- * و آفرینش نهرها «وَأَنْهَارًا».
- * و ایجاد راههای ارتباطی «وَسُبُلاً».
- * و ایجاد علامات برای شناخت راهها «وَعَلَامَاتٍ».
- * واستفاده از ستلگان برای راهیابی در شبها «وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ».
- * زنده شدن زمینهای مرده به وسیله آب باران «وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا».
- * و برای شما در حیوانات عبرتی قرار داد «وَإِنَّكُمْ فِي الْآنَاعِمِ لَعَبْرَةٌ».
- * شیر خالص و گوارا که از میان خون و فرث (غذای هضم شده) خارج می شود «نَسْقِيْكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فُرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِقًا لِلشَّارِبِينَ».
- * و فرآوردهایی که از میوه های درخت خرما و انگور گرفته می شود «وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَغْنَابِ تَتَحَدَّدُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرَزْقًا حَسَنًا».
- * عسل، یک غذای شفابخش برای انسانها «فِيهِ شفاءٌ لِلنَّاسِ».
- * قرار دادن همسرانی به انسان از جنس خود او «وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْقِسْكُمْ أَزْواجًا».
- * و قرار دادن نعمت فرزندان و نوادگان «وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً».
- * و انواع روزی های پاکیزه به مفهوم وسیعش «وَرَزْقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ».
- * و نعمت گوش «وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ».
- * و نعمت چشم «وَالْأَبْصَارُ».
- * و نعمت قلب، عقل و هوش «وَالْأَفْئَدَةُ».
- * و تهیه خانه های سیار و خیمه ها از پوست و موی حیوانات «وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْآنَاعِمِ بَيْوتًا».
- * و از پشم، کrok و موی آنها اثاثیه منزل و متع و اسباب زندگی خلق فرمود «وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَلِرِهَا وَأَشْعَلِرِهَا أَثاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ».
- * نعمت سایه ها «وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا».
- * نعمت وجود پناهگاههای مطمئن در کوهها «وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبالِ أَكْنَافًا».
- * انواع لباسهای که انسان را از سرما و گرما حفظ می کند «وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيْكُمُ الْحَرَّ»..

نبوي احادیث

● عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) : (لَيْسَ أَحَدٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ الْمَدْحُ مِنَ اللَّهِ، مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ مَدْحَ نَفْسَهُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ، مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ حَرَمَ الْفَوَاحِشَ) (منفق عليه).

ڇٻاره: له عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) خخه روایت دی، چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فرمایلی دي: نشته هیڅ یو کس چې ستاینه ورته له الله تعالى خخه زیاته خوبه وي، له همدی وجوی الله تعالى خپل ذات ستایلای او نشته هیڅ یو کس له الله تعالى خخه زیات غیرتی، له همدی اهله الله تعالى فاحش کارونه حرام ڪري دي.

● عن أبي أمامة الباهلي (رضي الله عنه) يقول : سمعت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يخطب في حجۃ الوداع، فقال : (اتقوا الله ربکم، وصلوا خمسكم، وصوموا شهورکم، وأدواز کاۃ أموالکم، وأطیعوا ذا أمرکم، تذکروا جنة ربکم) (جامع الترمذی).

ڇٻاره: له ابو امامه الباهلي (رضي الله عنه) خخه روایت دی، چې: ما له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) خخه د حجه الوداع خطبی یو مهال اور بدلی، چې فرمایل بي: له خپل رب خخه وبره کوئ، پنځه (فرضی) لمنځونو ادا کوئ، در میان د میاشتی روزه نیسي، د خپلو مالونو زکات و رکوئ او (په روا کارونو کې) د خپلو چاروا کو پیروی کوئ، (په دې سره به) د خپل رب جنت ته داخل شي.

● عن عائشة (رضي الله عنها) قالت : سمعت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يقول : (مَنْ التَّمَسَ رِضَا اللَّهِ بِسَخْطِ النَّاسِ، كَفَاهُ اللَّهُ مُؤْنَةُ النَّاسِ، وَمَنْ التَّمَسَ رِضاَ النَّاسِ بِسَخْطِ اللَّهِ، وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى النَّاسِ) (جامع الترمذی).

ڇٻاره: له ام المؤمنین عائشہ (رضي الله عنها) خخه روایت دی، چې ما له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) خخه اور بدلی، چې فرمایل بي: چا چې د الله تعالى رضایت په داسې خه کې وټوله، چې خلک پري خپه کېږي، الله تعالى به یې د خلکو له شر خخه وساتي او چا چې د خلکو رضایت په داسې خه کې وټوله، چې الله تعالى پري ناخوبنے کېږي، (چاري به یې) الله تعالى همدغو خلکو ته ورو سپاري.

حج او حکمتونه بی

محمد ابراهیم منیب

چی هغه د زمزم چینه و او او بهی بی د خلکو
لپاره شفاء و گرچیدی، رسول اکرم ﷺ د هغی
په هکله فرمایلی دی:

۱۵۸

(هَمَّا زَمْرَمْ لَمَّا شَرِبَ لَهُ)

يعنی د زمزم او به د هغه خه لپاره دی چی د
هغه لپاره خبل شوی وي.
او دا د الله تعالى د قدرت له نبانو خخه یوه
لویه نبانانه او له نعمتونو خخه یې یو لوی
نعمت دی، او د همدغی چینی په برکت هغه
قدس خای آبادشو او عربیو هم اسماعیل؛
ته خپله دوستی او پیروی اعلان کره. د صفا
او مروی په هکله الله تعالى فرمایی:

﴿إِنَّ الْأَصْنَافَ وَالْمَرْوَةَ مِنْ سَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ أَعْتَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطْوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَّعَ حَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلَيْهِ﴾ (البقرة: ۱۵۸)

ثباره: په یقینی توکه صفا او مروه د الله له
نبانو خخه دی، له دی امله خوك چی د بیت
الله حج یا عمره وکری، د هغه لپاره گناه
نشته که د دی دوو غونديو ترمنځ طواف
وکری. او خوك چی په خوبنې او مينه خه نېک
کار (د صفا او مروه طواف) وکری، الله پرې
خبر دی او د هغه قدر کوونکی دی. او کله
چی پر عرفات، هغه لوی تمھای و درېږي،
چی رسول اکرم ﷺ بی په هکله فرمایلی دی:

(الحج عرفه). ۲۰

يعني حج د عرفات له وقوف خخه
عبارت دی. دا یادوی چی دا د
حکمکی پر سر لومړنی خای دی، چی
زمور پیلار آدم ﷺ زموږ له سور
خواه ﴿لَكَ سره په کې لیدلې او هلتنه
دوی دواوو سره پېژندلې دی، او له
هدمي، امله ورته عرفه هم ويل شوی دی.
خنو مفسرینو بیا ویلی: عرفه حکمه
ورته وايی، چی جبرايل ﷺ په دی
خای کې ابراهیم ﷺ ته د حج مناسک

ثباره: بیشکه تر تولو لومړی عبادت خای
چی د انسانانو لپاره ودان شو، هغه هماگه
دی چې په مکه کې دی، هغه ته خیر او برکت
ورکړل شوی او د تولو نپیوالو لپاره د هدایت
مرکز گرڅول شوی دی، په هغه کې خرکنده
نبسانی دی، د ابراهیم ﷺ د درېدو عبادت
خای دی، او هغه ته خوك نتوخی په امن
شو. پر خلکود الله دا حق (فرض) دی چې که
خوك هغه کور ته د رسپدو وس ولري، د هغه
حج دی وکری. له مقام ابراهیم خخه مراد هغه
تیزه د چې ابراهیم خلیل الله ﷺ به د کعبې
جورونې پر مهال پر هغې درېده او سره له دی
چې هغه کلکه تیزه وه، خو بیا د هغه د
مبارکو پښو نقش او اثر په کې پاتې دی او دا
په حقیقت کي د الله تعالى د قدرت له نبانو
خخه ده. علماء وايی: پر دی تیزه به
ابراهیم ﷺ کعبې جورونې پر مهال پورته
او کښته کبده او ده مسیت تیزې او مقام په
هکله الله تعالى فرمایی:

﴿وَأَنْجَدُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصْلَى﴾ (البقرة: ۱۵۹)

ثباره: او (مؤمنانو ته مو امر کړي) په کوم
خای کې چې ابراهیم ﷺ د عبادت له پاره
درېده، هغه خای په خانګړې توکه د لمانځه
خای جور کړي. نو د هرچا لپاره چې تر کعبې
شریفي طواف کوي، سنت دی له طواف
وروسته هلتنه دوه رکعته لموخ اداء کړي. او
کله چې حاجیان د صفا او مروی غونډيو
ترمنځ سعي کوي، هلتنه د هاجر ﴿لَهَا سعي
و ریادوی، کله چې بی د دواوو غونډيو ترمنځ
د او بوسیدا کولو هڅه وکړه، خود خپل
محبوب زوی اسماعیل ﷺ تنده پې ماته
کړي، نو ګوري چې ناخاپه الله تعالى د تیزو
او هبرو ترمنځ د خپل حبیب اسماعیل ﷺ د
اکرام لپاره خوبه چینه را پیدا کړه، چې د بې
صفا، خوبې او خوندوري او بهی بی د روډي،

الحمد لله رب العالمين، جعل البيت مثابة
للناس وأمنا، وجعل حج البيت من الشريعة
ركنا، وصرف وجوهنا إلى قبلته، فكان ذلك
من نعمة العظمى، والصلة والسلام على
محمد رسول الله خير من طاف بالبيت العتيق
و كبر على الله وصحابه إلى يوم الدين.

حج د اسلام له پنځو مهمو ارکانو او د اسلامي
شريعه له مقدسو شعایر و خخه دی، چې د
مسلمانانو ترمنځ د اخوت او ورور ګلوي په
رامنځته کولو کې خورا لوی اغیز لري او د
تولو مسلمانانو ترمنځ د مینې او محبت لومې
تینګوی، حکه حج ته د حکمکې له شرق او
غرب خخه مسلمانان راخې او خپل زړونه او
ظاهر او باطن د الله تعالى لوري ته متوجه
کوي، تول په یوشان د الله تعالى لپاره احرام
تپی او خپلې جامي بدلوی، چې د هېڅ لوی
او وړوکې، شتمن او ببوزله او عزتمن او ذليل
انسان ترمنځ توپیر نه په کې لیدل کېږي،
بلکې تول د الله تعالى په وراندي یوشان
ولار وي، د الله تعالى د بیتی چاربېره سره را
ټول وي، غوارې له الهي انوارو خخه برخمن
شي، یوله بل سره و پېښني، یوله بل سره
مرسته وکری، خپل ګډ مصلحتونه او مشترک
منافع په هغو مبارکو خایونو کې یوله بل سره
و خېږي، ستونزې یوله بل سره شريکې کړي
او هغوطه مناسبې او معقولې حل لاري
ولتوي. کله چې حاجیان له بیت الله شريفي نه
طواف کوي، دا یادوی چې کعبې د حکمکې پر
سر هغه لومړنۍ آبادې ده، چې د الله تعالى د
عبادت، تقدیس او تعظیم لپاره جوره شوې
ده، الله تعالى فرمایی:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتَ وُضُعَ لِلَّاتِي يَنْكِحُهُ مُبَارِكًا وَهُدًى
لِلْمُتَّكَبِينَ ﴾۱۱﴿فِيهِ مَائِنَتُ مَبَرَّةٍ مُبَارِكَةٍ وَمَنْ دَخَلَهُ
كَانَ كَامِنًا وَلَمَّا عَلَى النَّاسِ حَجَّ الْبَيْتَ مَنْ أَسْطَاعَ إِلَيْهِ
سَبِيلًا﴾ (آل عمران: ۹۶-۹۷)

زما ذبح کول درته آسانه شي او کله چې زما
مور ته ورغلې؛ زما سلام ورباندي وواييه او
زما کميس هغې ته وركړه، خود خپل زره
تسل ورباندي وکړي. پلار يې ورته وویل:
ای زويکيکه د الله تعالی د امر د عملی کولو
په هکله ته بنه مرسته کونکي يې.

ابراهيم ﷺ هم هغه خه ترسه کړل چې زوى
يې ورته ويلۍ، بیا يې پر غاره چاره
ورکښوده، خو چارې هغه ذبح نکړ، له دې
وروسته يې خو خله چاره تېړه کړه، خو چارې
هغه ذبح نکړ، په دې مهال رب العالمين
ورباندي غږ وکړ: ای ابراهيمه! يقیناً تا خپل
خوب رښتیا کړ، زما امر دې پر خای کړ او
زما په وراندې دې خپله فرمانبرداري او
اطاعت خرکند کړل، نواوس زما عسوه او
احسان هم قبول کړه.

په دې مهال جباریل ﷺ له جنت نه پسه
راښتکه کړ او وې ویل: ای ابراهيمه! دا ستا
د زوي بدله ده، د هغه پر خای دا ذبح کړه:

(وَفَدِيَتْهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ) الصلات: ۱۰۷

له هغې ورسته په لوی اختر کې قرباني کول
د قیامت تروخې یولوی او عظیم سنت
وگرخیدل. او کله چې حاجيان درې واړه
جمرات ولی: د ابلیس(عليه اللعنة) هغه
حالت ورې يادوی چې کله درې خله په دریو
حایونو کې ابراهيم ﷺ ته راخکند شو او
هڅه يې وکړه، خو هغه د خپل زوى د قرباني
کولو په هکله د الهي امر له تنفيذ خڅه منع
کړي، خو ابراهيم ﷺ به په هر حل هغه په
اوو ورو شکو ويشت، خو يې له دغې
وسوسې اچلو خڅه بند کړي او وې رتې.

دا هغه مبارک يادونه دې چې هر حل د ذې
الحجې مبارکې میاشتې په راتلو سره
مسلمانانو ته راتازه کېږي، نو مور ته په کار
ده، خوله دغو مبارکو يادونو خڅه ګټه
ترلاسه کړو، درس او پند ورنه واڅلو او په
دې سره پر الله تعالی باندې خپل ایمان او
باور لا پیاوړي کړو. الله تعالی دې زموږ
ایمان پیاوړي کړي، هدایت او توفیق دې را
په برخه او پر خپل نفسونو او دبنمانو مو دي
بریالي او غښتلي لري.

مأذونه:

۱- سنن ابن ماجه.

۲- سنن الترمذی.

۳- صحیح البخاری.

حمد او شکر بیانوي، چې د اسلام د یوه
لوی رکن له اداء کولو نه وروسته يې د
خوشحالی او اختر ورڅه ورې برخه کړه او
وايې چې دغه قرباني د ابراهيم ﷺ سنت
دي، کله چې په خوب کې رب العالمين
وروسته د خپل زوى اسماعيل ﷺ د قرباني
کولو امر وکړ او د انبیا او خوب وحى او
ربنتیا وي، الله تعالی فرمایي:

﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَةَ السَّعْيِ قَالَ يَبْنَى إِنِّي أَرَىٰ فِي النَّاسِ أَنَّ أَذْجَكَ فَأَنْظَرْ مَا ذَرَكَ قَالَ يَتَأْتِيَ أَفْعَلُ مَا تَوَمَّرُ سَتَّاجِنَةً إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ الصلات: ۱۰۲

ڇاپله: کله چې اسماعيل ﷺ له پلار سره د
مندو تربو کولو عمر ته ورسبدی، نو (یوه
ورڅه ابراهيم هغه ته وویل: زویه! زه په خوب
کې وینم چې تا حاللوم، اوس ته ووايې چې
ستا نظر خه ده؟ هغه وویل: پلار جانه! خه
چې تا ته حکم کېږي، هغه وکړه، ته به ان
شاء الله ما له صابرano خڅه وموسي. دا
هغه بنايسته قصه ده چې الله تعالی په خپل
کتاب قرآن کريم کې ذکر کړي، او وايې کله
چې اسماعيل ﷺ خوانی. ته نبدي شو او پر
دې وتوانبد چې له خپل پلار ابراهيم ﷺ
سره مرسته وکړي، الله تعالی یې پلار ته
امر وکړ، خو هغه ذبح او قرباني کړي او له
دې الهي امر خڅه یې خپل زوى خبر کړ،
هغه هم هېڅ سریچې ونکړه، بلکې د الله
تعالی پر فیصله او تقدیر یې کامل رضایت
وښوده او خپل پلار ته یې وویل:

(سَتَّاجِنَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ).

يعني: ته به ان شاء الله ما له صابرano خڅه
وموسي: دا له پلارونو خڅه د اطاعت په هکله
د زامنو ډېر عالي مثال دی او پر الهي
اوامرو د ایمان لرلو او رضایت تر تولو لوی
مظہر ګنبل کېږي. په دې دول پلار او زوى د
الله تعالی امر ته لبیک ووايې او دواړو ورته
غاره کښسوده، پلار خپل زوى پر خمکه
څملواه، خود الله تعالی اراده عملی او
خپل زوى ذبح کړي، زوى هم خپل پلار ته
وايې: اې پلاره ما کلک وتړه، داسې نه چې د
ذبح کولو پر مهال وڅوځیم او خپلې جامې
دې هم له ما نه در تولی کړه هسې نه چې
زما پر وینو کړې شي، چاره دې تېړه کړه
او پر تیزې یې زما پر غاره را کش کړه، خو

ور وېښدل، نو کله چې یې پر عرفات ودراوه،
ورته ويې وویل: ايا ودي پېښدل؟ ايا ودي
پېښدل؟ هغه وویل: ومى پېښدل، ومى
پېښدل، نوله همدي کبله ورته عرفه وویل
شوه. او یا دا چې دلته خلک له یو بل سره
تعارف او پېښدکلوي کوي، یا دا چې خلک په
دې مبارک خای کې الله تعالی ته پر عباداتو
او دعاګانو پېښدل کيري، او یا داچې په دې
خای کې خلک پر خپلو ګناهونو اعتراف کوي،
نو خکه ورته عرفه یا د عرفات میدان ویل
کېږي. دغه بنايسته موقف او تمھاي، چې
 حاجيان په کې لوح سر او احرام پر ته په وچه
صرحاء کې ودرېږي، له هر ډول عیش او
عشتر خڅه بیزاره وي او په ډېرې عاجزی او
تضعر سره د خپل خالق لوري ته متوجه وي او
داسي تلبیه زمزمه کوي، چې: (لَيَكَ اللَّهُمَّ
لَيَكَ، لَيَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَيَكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالْعِمَّةُ
لَكَ وَالْمُلْكُ، لَا شَرِيكَ لَكَ).^۳

په دې میدان کې زړونه د الله تعالی له وېږي
او لوې خڅه په لړزان وي، نفسونه د الله
تعالی له وېږي زهير بشکاري او سرونه هم د
ذلت او پر ګناهونو د اعتراف له وجو بشکته
حۇرونډ شوي وي، او په همدي میدان کې
الله تعالی خپل رحمت، فضليت، کرم،
احسان، غفران او خپله خوبني او رضوان پر
څپلوبندګانو نازلوي، نو دا ډېر لوې موقف
او بنايسته اجتماع ده. د عرفات ورڅه د هغو
لوړيو مبارکو ورڅو له جملې خڅه ده، چې له
 حاجي پرته نورو عامو مسلمانانو ته یې د
روژي نیول مشروع او غوره ګنبل شوي، خکه
رسول اکرم ﷺ فرمایلي دې: (صَوْمُ يَوْمَ عَرَفةَ
يُكَفَّرُ سَنَنُكَ ماضِيَّةً وَمُسَتَّبَّةً).^۴

يعني: د عرفات ورڅي روژه نیول د دوو
چن کلونو ګناهونه معافيوي؛ د تېړ شوي
پېښدل او راتلونکي کال.

خود حاجي لپاره دې ورڅي روژه
نیول مستحب نه دې، خکه حاجي په
چن دې ورڅ له مني نه په راتګ او بیا د
مزدلفې لوري ته په تلو او همدارنګه
پر تلبیه ویلو او دعاګانو غوبنسلو
مشغول وي. او کله چې د اختر ورڅه
راورسیږي، چې هغه د قرباني او
فداکاري ورڅه ده، حاجيان د الله
تعالی نعمتونه يادوی او د الله تعالی

رسویت سیانی و اضرار آن از دیدگاه اسلام

استاد زین العابدین "کوشان"

اش را نمی کرد، زیرا به مسائل و امور مردم بیش از کار و بازرگانی مشغول بود، لذا با اصحاب رسول اکرم ﷺ تشکیل جلسه داد و با آنها به مشوره و رایزنی پرداخت و گفت: مدتی است با خودم در این باره فکر می کنم، شما چه صلاح میدانید؟ سیدنا عثمان بن عفان رض گفت: از بیت المال مصرف کن و به دیگران هم طعام بده، سعید بن زید بن عمرو و بن نفیل نیز همین را گفت، عمر رض به حضرت علی (کرم الله وجهه) گفت: «نظر شما چیست؟ علی رض گفت: به اندازه غذای صبح و شام خودت بردار. عمر رض به حرف علی (کرم الله وجهه) عمل کرد و در آن جمع گفت: من بیت المال را حفظ خواهم نمود و خودم را به منزله سپریست مال یتیم در بیت المال

می دانم که هرگاه بی نیاز شدم از آن استفاده نمی کنم و هرگاه نیاز داشتم از آن بر می دارم»^{۱۹}

این است روش اصحاب پیامبر ﷺ در رابطه به حفظ و نگهداری اموال عامه و بیت المال که تا هنوز که هست نظیر آن به مشاهده نرسیده است.

انواع فساد اداری

در سال های قبل که در کشور

می شود. اگرچه پاره ای از این مفاسد ناخواسته بوده و بینش و دیدگاه جوامع مختلف نسبت به این پدیده ها متفاوت است. به هر حال، هزینه هایی که فساد اداری بوجود می آورد، قابل توجه است. دین مبین اسلام به عنوان کامل ترین دین الهی، در ذات خود با هرگونه انحراف و فساد مخالف بوده و بر پاکی و درستکاری تأکید دارد. این تأکید مخصوصاً آنجا که به حقوق عمومی (بیت المال) مربوط می شود، دارای ابعاد متفاوت و روشن است و به ضرورت رعایت حدود الهی و حق الناس متبادر می شود و آنچه از بررسی آیات قرآنکریم و احادیث پیامبر ﷺ مشخص است، تأکید اسلام بر رعایت حدود الهی و حقوق مردم و نیز درستکاری و امانتداری کارگزاران نظام اسلامی است.

استاد محمد علی صلابی به نقل از (الخلافة الراسدة) نوشتۀ دکتر یحیی نگاشته است: «بعد از اینکه عمر رض عهده دار خلافت شد، تا مدتی از بیت المال استفاده نمی کرد تا جایی که سخت نیاز مند شد و آنچه از سود تجارتیش به او می رسید کفاف زندگی

عوامل متعدد دی در شکل گیری فساد اداری و شیوع آن نقش دارند که متأسفانه در ادوار مختلفی از زمان، هموطنان بلا کشیده ما را همواره رنج داده است.

هیچ انسانی ذاتاً مختلف و مجرم آفریده نمی شود. شرایط نامتعادل اجتماعی و اقتصادی بستر فساد را ایجاد می کند. تردیدی نیست که وقتی افراد جامعه، به عوض تأمین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و تلاش برای آینده روشن و بهتر برای مردم، جامعه و کشور، به فکر تأمین و منافع شخصی خود باشند و در جهت اعلا و ترقی مملکت بذل مساعی ننمایند، در نتیجه این بینش و عملکرد زندگی پر زرق و برقی را برای خویش تدارک بینند، با مرور زمان بالای سائر افراد جامعه اثر منفی گذاشته و طیف های مختلف مردم را تشویق می کند تا با فساد، دید خوش باورانه و مثبت داشته باشند. فساد اداری یکی از معضلاتی است که اکثر جوامع بشری با آن روبرو هستند. این عامل مخرب، باعث ائتلاف منابع، کاهش بهره وری و معضلات مختلف در سیستم ها، بخصوص در سیستم های دولتی، همچنان، کندی روند توسعه در کشورها

شد. به همین دلیل، در هر اجتماعی که، رشوه نفوذ کند، شیرازه زندگی آنها از هم می‌پاشد و ظلم، فساد، بی‌قانونی و خودسری در همه سازمانهای آنها نفوذ می‌کند و از قانون عدالت، جز نامی باقی نموده است. بدینویشه از رشوت و رشوت ستانی که یکی از گونه‌های فساد اداری و بدترین نوع سوء استفاده از مقام دولتی است میتوان نام برد، رشوت اغلبًا در مقابل تساهل در حقوق عامه مسلمانان به شخص موظف پرداخت می‌شود، و یا در برابر قضاوتنادرستی که می‌کند، رشوت می‌گیرد و یا از مالیات های دولتی چشم پوشی می‌کند که این یکی از گونه‌های فساد است.

از ثوبان^{۱۰} روایت است که گفت: «لعن رسول الله (صلی الله علیه وسلم) الراشی و المرتشی والرائش یعنی الذی یمشی بینهم»^{۱۱}

"رسول اکرم^{۱۲} شخصی را که رشوت می‌گیرد و آنکه رشوت می‌دهد و کسی که بین این دو زمینه سازی می‌کند لعنت کرده است"

در حدیثی که حمید الساعدي^{۱۳} روایت می‌کند آمده است که گفت: «استعمل رسول الله (صلی الله علیه وسلم) رجلاً على صدقات بنی سليم يدعى ابن اللتبية فلما جاء حاسبه قال هذا مالكم و هذا هدية، فقال رسول الله (صلی الله علیه وسلم) فهلا جلس في بيته أبيك وأمك حتى يأتيك هديتك إن كنت صادقاً ثم خطبنا فحمد الله وأثنى عليه ثم قال أما بعد فاني استعمل الرجل منكم على العمل مما ولاني الله فيأتي فيقول هذا مالكم و هذا هدية أهديت لي أفالاً جلس في بيته أبيه وأمه حتى تأته هديته والله لا يأخذ منكم شيئاً بغير حقه إلا لقى الله يحمله يوم القيمة فلا أعرف أحداً منكم لقى الله يحمل بغيرها له رعاء أو بقرة لها خوار أو شاة تيعرثم رفع يده حتى رئي بياض إبطه يقول اللهم هل بلغت؟»^{۱۴} "رسول اکرم^{۱۵} مردی را که ابن اللتبیه خوانده می‌شد برای جمع آوری صدقات به بنی سليم فرستاد و چون برگشت. رسول اکرم^{۱۶} با او حساب کرد.

او گفت: این مال شماست و این هدية

در آموزه‌های دین مبین اسلام، انواع سوء استفاده از صلاحیت، حرام بوده و به عاملین آن سخت ترین کیفرها را پیش بینی نموده است. بدینویشه از رشوت و رشوت ستانی که یکی از گونه‌های فساد اداری و بدترین نوع سوء استفاده از مقام دولتی است میتوان نام برد، رشوت اغلبًا در مقابل تساهل در حقوق عامه مسلمانان به شخص موظف پرداخت می‌شود، و یا در برابر قضاوتنادرستی که می‌کند، رشوت می‌گیرد و یا از مالیات های دولتی چشم پوشی می‌کند که این یکی از گونه‌های فساد است.

خداؤند متعال می‌فرماید: ﴿ وَلَا تَأْكُلُوا أَمَوَالَكُمْ يَتَّكَمَّلُ بِالْبَطْلَلِ وَلَدُنُّكُمْ إِلَّا لِحُكْمَاءٍ لِتَأْكُلُوا فِرَقَةً مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ إِلَّا لِثَمَرٍ وَأَسْمَدٌ تَّلَمُّونَ ﴾ القراءة: ۱۸۸

"اموال یکدیگر را به باطل (وناحق) در میان خود نخورید! و برای خوردن بخشی از اموال مردم، به گناه (قسمتی از آن را) (عنوان رشوه) به قضاط ندهید، در حالی که می‌دانید (گناه است)!"

رشوه خواری یکی از بزرگترین موانع اجرای عدالت اجتماعی بوده و سبب می‌شود تا: قوانین که قاعدتاً باید حافظ منافع طبقات ضعیف باشد، به سود مظالم طبقات نیرومند که باید قانون آنها را محدود کند بکار بیفتد.

زیرا زورمندان و اقویا، همواره قادرند با نیروی خود، از منافع خویش دفاع کنند، و این ضعفا هستند که باید منافع و حقوق آنها در پناه قانون حفظ شود، بدیهی است که اگر باب رشوه گشوده شود، قوانین درست نتیجه معکوس خواهد داد، زیرا اقویا هستند که قدرت بر پرداختن رشوت را دارند و در نتیجه قوانین، بازیچه در دست آنها برای ادامه ظلم، ستم و تجاوز به حقوق ضعفاء خواهد

عزیز ما، صد ها چپاولگر، باند های جنایتکار و دزد، دسته های غاصب و زورگو عملآ فعالیت داشتند، حال و احوال مردم ما چگونه خواهد بود؟ آنکه، نسبت به اسلام و وطن تعهد داشت، و می خواست صادقانه در خدمت هموطنان خویش قرار داشته باشد، بدینخانه، رفیق بازی ها، و گروه گرائی های که گربیان گیر مملکت ما افغانستان عزیز شده بود، چنین فرصتی را ازوی می‌ربایید، و آنانی که امکان پیدا کرده بودند تا در یکی از ادارات دولتی و یا خصوصی مصروف کار شوند، از ثمرة سعی و تلاش خود بهره مند نمی‌شدند، و یک تعداد که کاری نمی‌کردند و شایستگی نداشتند و یا فاقد اهلیت کاری بودند، ثمرة سعی و تلاش دیگران را دزدانه می‌ربودند، اگر خدای نخواسته این پروسه دوام میداشت، برای جلوگیری از اعمال عنف و زور گویی باید یکتعداد زیادی از نیروهای دلیر کشور مصروف تأمین امنیت می‌بودند که این خود سبب ضیاع استعداد های زیاد تولیدی می‌گردید و یکتعداد زیادی از امور مفید و سودمندی که نفع عامه در آن مضمر می‌بود، دستبردار شده راه های کوتاه تری را برای کسب ثروت جستجو می‌نمودند، چون مشاهده می‌کردند که چنین منفذ ها برای شان باز است، اینجاست که دین مبین اسلام تمام این روش های کسب ثروت و سرمایه را حرام قرار داده و برای کسانی که بخواهند از این راه به ثروت اندوزی بپردازنند، مجازات و عقوبات های باز دارنده مقرر داشته است. که در ذیل به برخی از روش های ناجایی کسب سرمایه و فساد، اشاره می

غلول و من یغلى بیات بما غل یوم القیامه
لهذا دعوتك فامض لعلک»^{۲۳}

از معاذ ابن جبل^{رض} روایت است که رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} مرا به سوی یمن فرستاد. چون روان شدم کسی را فرستاده و مرا نزد خود خواست و گفت: آیا میدانی که چرا ترا دوباره خواست؟ هیچ چیزی را بدون اجازه من نگیری، زیرا این کار خیانت به حساب می‌آید و کسی که چیزی را به خیانت اخذ کند در روز قیامت آنرا با خود می‌آورد، برای بیان این مطلب ترا نزد خود خواستم، اکنون

به سوی کارت حرکت کن"

بنابرین اگر صراحتاً بعنوان رشوت چیزی را می‌گیرد و یا بنام هدیه، بخاطر وظيفة که دارد برایش داده می‌شود و یا سرقت و اختلاس می‌نماید، تمام این صورت‌ها تحت اسم غلول داخل بوده و قطعاً حرام می‌باشد.

نکته دیگری که از نصوص فوق الذکر به خوبی واضح می‌گردد این است، مؤلفی که برای مسلمانان خدمت می‌کند باید اجوره عمل خود را دریافت نماید، و این اجوره باید به اندازه‌ای باشد که تمام احتیاجات و ضروریات اساسی وی و فامیل وی را کفایت نماید.

عدم فرهنگ پاسخگویی:

یکی دیگر از انواع و گونه‌های فساد اداری در گذشته‌های کشور، عدم پاسخگویی مقامات بلند^{پسر} پایه دولتی نسبت به سرمایه^{پسر} هنگفتی بود که در مدت زمان سمت دولتی خویش به دست آورده بودند و با معاش و امتیازاتی که ماهانه مستحق آن بودند، کاملاً تفاوت را نشان میداد، این چزیست که افراد مفسد را بیشتر جرأت فساد و

وجای آنرا شک و بی اعتمادی تسخیر می‌نماید، مردم نسبت به دست اندر کاران حکومتی بی اعتماد شده فاصله بین ملت و دولت ایجاد می‌گردد که هیچگاه به خیر و فلاح مملکت نخواهد بود. و کشور و جامعه را با خطرات جبران ناپذیر مواجه خواهد کرد، چون معلوم و هویداست که در صورت انتشار و فرائیگیر شدن رشوت، همگان مجبور خواهند بود، برای پیشبرد کارخویش به متولیان امور رشوت بپردازند، حتی فردی که رشوت اخذ میدارد، در بخش دیگری مجبور خواهد بود تا رشوت بدهد و این حالت فوق العاده در دنیاک و محزون کننده برای احاد افراد جامعه خواهد بود، زیرا رشوت دهنده و اخذ کننده آن هردو در حالت خوف و هراس به سر می‌برند تا مبادا کارشان به رسایی کشانیده شود.

از جانب دیگر انسان رشوت خوار نزد عامه مردم بی ارزش و بی مقدار گردیده و این حالتی که وی خود احساس می‌کند و مردم همه تحرکات مالی و اقتصادی وی را به رشوت ربط میدهند، نتیجه این خواهد شد که حقوق تمام افراد در آن ضایع گردد، زیرا افراد قوی انسانهای ضعیف را خواهند خورد، حدود الهی، زیرا خواهد شد.

عن بن بريدة عن النبي(صلی الله علیه وسلم) قال: «من استعملناه على عمل فرزقناه رزقاً فما أخذ بعد ذالك فهو غلول»^{۲۴}

از بريده روایت است که رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} فرمود: کسی را که به عملی می‌گماریم، پس برایش معاشی مقرر می‌کنیم، پس چیزی را که علاوه از آن می‌گیرد، خیانت است"

عن معاذ بن جبل (رضی الله عنہ) قال: بعثى رسول الله (صلی الله علیه وسلم) إلى اليمان فلما سرت أرسل في أثرى فرددت فقال أتدرى لم بعثت إليك لا تصيبن شيئاً بغير إذنى فانه است) که برایم داده شده است) پیامبر^{صلی الله علیه و سلم} به وی گفت: پس چرا به خانه پدر و مادر ننشستی تا این هدیه را برایت می‌آمد اگر راست می‌گویی! بعد از آن برای ما خطبۂ ایراد فرمود و بعد از آنکه حمد و ثنای الله^{عز و جل} را بجا آورد گفت: من فردی از شما را به کاری که الله^{عز و جل} برایم سپرده است مقرر می‌کنم و او بعد از اینکه از کار خود بر می‌گردد، می‌گوید: این از شماست و این برایم هدیه داده شده است! اگر راست می‌گوید پس چرا در خانه مادر و پدر خود ننشست تا ببیند که برایش هدیه می‌آید؟ قسم به خداوند^{عز و جل} هر کدام شما که چیزی را بدون حق خود بگیرد، در روز قیامت با الله^{عز و جل} در حالی ملائی می‌شود که آنرا با خود حمل می‌کند پس نباید شما را در حالی ببینم که شتری را بر دوش دارد و یا گاوی را حمل می‌کند و یا گوسفندی را بدوش دارد که هر کدام آنها با آواز مخصوص خود آواز میدهد، بعد از آن دست های خود را به اندازه بلند نمودند که سفیدی زیر بغل شان دیده شده و گفت: ای پروردگارم آیا رسانیدم".

عمل رشوت و پیامدهای سوء و نامیمون آن دامنگیر، ملل، جوامع و کشورهای خواهد شد، که رشوت در بین دولت مردان و مقامات حکومتی آن همگانی گردیده و بعد همه جامعه را فرا می‌گیرد، سرانجام افرادی را مصاب می‌گرداند که با پرداخت رشوت کارهای خود را به اجرا می‌گذارند، در این صورت جامعه و افراد احساس می‌کنند که حق خود را تنها از طریق پرداخت رشوت بدست آورده می‌توانند، و این احساس سبب می‌گردد تا همه ارزشها و معیارها سقوط نموده، اعتماد باهمی از جامعه رخت می‌بندد

کشور خواهد شد زیرا تحقق بخشیدن عدالت اجتماعی یکی از مهمترین مسؤولیتهای دولت در نظام اسلامی و پاسخگوست.

خداآندادگر می فرماید: **﴿وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾** النساء: ٥٨ " و زمانی که بین مردم حکم می کنید بر اساس عدالت حکم کنید ".

پس تحقق عدالت قضیه است که دین نجات بخش اسلام به آن بیشترین عطف توجه را نموده و روی آن تأکید و ترکیز داشته است.

در جوامع بشری قانون مرجعی است که حکم می نماید تا حق هر صاحب حقی باید برایش داده شود ولی برخلاف بقیه کشورها، قانون درکشور ما در سالهای قبل، مانع رسیدن به حقوق حقه برخی از افراد می گردید و سبب می شد که بوسیله آن یک عده از حقوق خویش محروم گردند و آن هم به بهانه حکم قانون و استناد بر آن، که ذریعه بعضی از متولیان امور وارونه و خلاف آنچه بود به بحث گرفته می شد.

در نتیجه این انحراف است که هیبت و وجاحت حکومت و دولت در جامعه کم رنگ شده، اعتقاد مردم نسبت به دولت و حکومت از جامعه رخت می بندد. ادامه دارد...

هاذه:

- ۱۹- (بررسی و تحلیل زندگانی خلیفه چهارم، ص ۳۰۳).
- ۲۰- (نیل الاولوار، ج ۵ ص ۳۵۹) به نقل از مسنده احمد.
- ۲۱- (بخاری ۷۱۷۴ مسلم بشرح النسوی ج ۱۲ ص ۲۱۹).
- ۲۲- (ابوداؤد، ج ۲ ص ۱۸۰).
- ۲۳- (جامع الترمذی، ج ۲ ص ۳۳۴).
- ۲۴- (شرح نود و نه قاعدة فقهی مذهب حنفی، ص ۱۱۵ مصطفی زرقا).
- ۲۵- (شرح نود و نه قاعدة فقهی به نقل از سیرت عمر بن الخطاب، ص ۱۱۵).
- ۲۶- (صحیح مسلم بشرح النسوی ج ۱۱ ص ۱۸۷).

مامورین دولتی و حکومتی ثروتمند شده و سرمایه هنگفتی بدست آورده اند، در حالیکه هیچ منبع عایداتی جز معاش هم ندارند، مقامات مسؤول باید نتیجه بگیرند که آنها در انجام وظایف خویش خیانت ورزیده و رشوه گرفته اند، باید از کار برکنار و دارایی شان وقتی منبعی برای آن ارایه نتوانند مصادره گردد.

مقدم تطبیق یکسان قانون: گونه دیگری از فساد اداری که متأسفانه در کشور ما سال های سال وجود داشت و حلقوم افراد پایین جامعه ما را می فشد و متالم و دردمد می نمود، همانا عدم تطبیق یکسان قانون و بی عدالتی های مختلف در کشور بود و این چیزی است که در مخالفت به ارشادات دین مبین اسلام و مطالبات یک جامعه سعادتمد و عاری از فساد قرار دارد، رسول اکرم ﷺ می فرماید: «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَهْلُكُ الظِّنْنَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقُوا فِيهِمُ الشَّرِيفُ تُرْكُوهُ وَإِذَا سَرَقُوا فِيهِمُ الْعَصِيفُ أَقْامُوا عَلَيْهِ الْحَدُّ وَإِيمَانُ اللَّهِ لَوْلَا فَاطِمَةَ بْنَتُ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ

لقطعت يدها» ^{٢٦}

"ای مردم کسانی که قبل از شما بودند به این علت هلاک شدند که اگر شخص شریفی (از طبقه اشراف) در بین شان دزدی می کرد او را رها می نمودند و اگر ضعیفی دزدی می کرد، حد را بروی تطبیق می نمودند. قسم به الله ﷺ که اگر فاطمه دختر محمد دزدی کند حتمی و ضروری دستش را قطع می کنم" ^{٢٧}

پس اصل در شریعت اسلامی این است که همه افراد جامعه در برابر شریعت و قانون یکسان و برابر بوده و از حقوق مساوی برخوردار اند و اگر حکومتی در تنفيذ قانون گرفتار دوگانگی شده بریکتعدادی از مردم قانون را نافذ و تطبیق نماید و برخی از افراد را فوق قانون قرار دهد، بلایا های زیادی دامنگیر آن جامعه و

خیانت را میداد، و مشوق سائر کسانی می گردید که بیمار دل و ریشه های ایمان در قلوب شان ضعیف بود.

حضرت عمر فاروق **ؑ** بیانگذار قانون «از کجا کردی» می باشد، وقتی کسی را به وظیفة دولتی می گماشت، دارایی وی را در کتاب خاصی ثبت می نمود و اگر در ثروت و سرمایه او شک و تردید بعد از مدتی دست میداد و منبعی برای آن نمی داشت، مال را ازا او می گرفت و به بیت المال تحويل میداد و یابخشی از مال را از نزدش می گرفت.

گویند روزی خلیفه از کنار تعمیر نوآبادی می گذشت که به سنگ و چونه و ریگ، پخته آباد می شد، گفت: این تعمیر از کیست؟ گفتند: از فلان مأمور دولت در بحرین. خلیفه فرمود: خیانت پوشیده نمی ماند، بنابر آن بخشی از مال او را گرفت و می گفت: خیانت هرخайн را دو امین آشکار می گرداند: آب و گل، یعنی اعمار تعمیر از طرف مأمور دولت خیانت است. ^{٢٨}

عمر فاروق **ؑ** دارایی حارث بن وهب لیشی را مصادره کرد و برایش گفت: قیمت این شتر جوان را که به بازار به صد درهم فروختی از کجا کردی؟ گفت: در وقت مقرری با خود پول بردم و تجارت نمودم. خلیفه گفت: قسم بخدا ما ترا به تجارت نفرستاده بودیم، قیمت شتر را به خزانه بیت المال **چهارم** تحويل کن.

حارث بن وهب گفت: قسم بخدا اگر بعد از این در دستگاه دولت کار کنم.

خلیفه در پاسخ فرمود: من هم قسم به خدا که بعد از این ترا مقرر نمی کنم. ^{٢٩}

این است شیوه حکومتداری خوب که وقتی مشاهده گردد

د اسلامي تحيي (السلام عليكم...)

پڙنده، تاریخچه، احکام او آداب

ابو محمد "ازھری"

ڙوندي لره يا سلام د وي په تاسو. چي دا په اصل کي چاته دعا کول دي په ڙوند سره چي بيا اسم د هر خير غوبنسلو لپاره په سبا او بيگاه کي وگرخيدو چي په شرعه کي د مور مسلمانانو تحيي (السلام عليكم) وگرخيده چي په دي کي اشاره ده دي خبرې ته چي د اسلام شعار سلام، امان او محبت دي. «٣» د قرانی کريم د وينا سره سم اسلامي (الى يعني) (السلام عليكم) ته (تحيي) ويلى شي چي د تحيي يعني ده چاته (حياك الله) وييل يعني الله تعالى دي ڙوندي لره. د اسلام نه وراني د عربو عادت وو چي کله به خپل منج کي ملاقات کاوه نو يو بل ته به يي وييل: (حياك الله) يعني الله د ڙوندي لره. يا به يي وييل: (أنعم الله بك علينا) يعني الله دي د ستا په ڙوند سره په مور باندي انعام (جنه) وکري. يا به يي وييل: (أفعى الله

صباحاً) يعني د تا سبائي دي په و نعمت او خوبني کي وي. يا (سلام) داسي نوري کلماتو سره به يي سلام کاوه، د اسلام مقدس دين (سلام) دا طريقه بدله کره او د (سلام عليكم) طريقه يي جاري کره چي. معنى يي ده: تاسو دي د هر تکليف، غم او مصيبة خخه په

خوبنبي اكرم محمد ﷺ فرمایي: (الْمُسْلِمُ مَنْ سَلَّمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ).^١ يعني: كامل مسلمان هغه دي چي نور مسلمانان يې د ڏizi او لاس د ضرر خخه په امن کي وي.

د اسلامي مبارڪ تحيي معنى او تاریخچه: د دي اسلامي تحيي پڙندي په اړه ځيني فقهاء داسي خرگندونه کوي: (السلام بفتح السين اسم مصدر سلم؛ أي: ألقى السلام، ومن معاني السلام السَّلَامَةُ وَالآمِنُ وَالسَّيْفَةُ، وَلَذِكَرِ قِيلُ للجنةِ: ذَارُ السَّلَامِ لِأَنَّهَا ذَارُ السَّلَامَةِ مِنَ الْأَفَافِ كَالْهَرَمِ وَالْأَسْقَامِ وَالْمَوْتِ).^٢

يعني: السلام د سين په زور سره اسم مصدر د سلم دي يعني سلام يې واقولو، چي ځيني معاني يې: سلامتيا، امن او تحيي دي، د دي کبله جنت ته (دار السلام) ويلى شي چي هغه هم د آفاتو لکه بوداتوب، رنجونو او مرگ خخه په امن کي دي. الله پاک فرمایي: (فَكُمْ ذَارُ السَّلَامِ عَنْدَ رَبِّهِمْ) ^{١٢٧} الأنعام: ١٢٧

ٿباره: دوى (جنتيانو) لپاره کورد سلامتيا دي په نزد رب د دوى. (تحيي) په اصل کي مصدر دي (حيي) فعل لپاره چي بل يا نورو ته ويلى شي: (حياك الله او سلام عليكم) يعني الله دي

الحمد لله رب العالمين القائل: (وَإِذَا حُيِّنُمْ بِحَيَّتِهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا) ^{٨٦} النساء: ٨٦ والصلاه والسلام على محمد القائل: « لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا، ولا تؤمنوا حتى تحابوا، أولاً أدلّكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم؛ أفسحوا السلام بينكم ». (صحیح مسلم: ٩٣) وعلى الله و صحبه أجمعين.

و بعد:

اسلامي تحيي (الى) عبارت د له (السلام عليكم) خخه چي د دي عرض او وړاندي کول نورو مسلمانانو ته په حقیقت کي له آفاتو، مصیبتو، رنجونو او له ټولو ستونزو او کړاوونو خخه په امن کېدلو دعاء ده. او دغه تحيي په جنت کي د جنتيانو تحيي هم ده او په دنيا کي د مسلمانانو تر منج شعار او خانګري نښه ده چي مسلمانان یو تر بله په خپل منج کي د ملاقات او لیدلو په وخت کي پري پڙندي شي او یو بل ته پري امان ورکوي؛ خکه په (السلام عليكم) ويلو سره نورو مسلمانانو ورونيو ته دا خرگندونه او اعلان دي چي تاسو زما د ضرره خخه سالم او په امن کي چي دوى ته یو ډول عهد په امان او سلامتيا سره ورکول کېري او همدغه د کامل مسلمان علامه هم ده، لکه چي د مور

نشو رسولی د دې معنی په اعتبار سره
دا کلمه (يعني اسلامي سلام) یو عبادت
هم دی او خپل مسلمان ورورته د الله
پاک وريادولو ذريعه هم ده او که چبرې
خېر شو، نو معلومېږي چې کوم انسان
بل ته سلام کوي، نو دی د الله پاک خخه
ورته دعا غواړي چې دا زموږ ملګرۍ د
ټولو آفتوونو او تکلیفونو نه وساتي نو د
دې په ضمن کې گویا چې دا وعده هم
کوی چې ته زما د لاس او ژې نه په امن
کې یې، نوزه ستا د سر، مال او عزت
محافظ یم. کله چې دا اسلامي ډالۍ
يعني سلام دومره مفیده او ګټوره کلمه
ده، نو ولې بیا د غیر مسلماناونو او
غربیانو کلتورو نه او عادتونه رواجوو!
چې د اسلامي سلام خخه پرته نوري هغه
غربی کلمات او اصطلاحات چې د
ملاقات او روغبر په وخت کې
استعمالوو سره له دی نه چې د موبې
اسلامي ټولنه په مبارکو نصوصو کې د
مشرکینو، مجوسيانو، یهودو،
مسيحيانو او نورو غیر مسلماناونو سره
په تشبہ (خير / ورتوالی) کي منع شوې يو
بلکې د دوی په مخالفت مأمورشوې يو.
بناءً که موبد سلام په ځای د نورو
پرديپالو عادات، تقاليد او د بنه
راغلاست اصطلاحات استعمال کړو
لکه: (Goo night / Good morning)
يا دې ته ورته نور کلمات استعمالول که
څه هم هغه ځينې مسلماناون چې ځانونه
مشقې بولي او دغه اسلامي سڀځلې،
مبارکه تحیه او ډالۍ چې سلام دی
پرپردي او هغه په نورو د ځانونو خخه
جور کړي شوې اصطلاحاتو باندي
بدلوي، چې د روغبر او ملاقات په وخت
کې د سلام په ځای یې استعمالوي
لکه: (په خير راغلي / بنې چارې / صباح
الخير / صباح النور / مساء الخير / مساء
النور او داسي نور، چې د هرځای او

په هغه يې جور کړي ټ، نه د نورو
انسانانو په ډول چې په خو پراونو
پیداکړې چې لومړي نطفه بیا علَّفه (د
وینې یوه توهه) او بیا مُضئَّعه (د غوبنې یوه
توهه) او بیا هله وکي په کې پیدا کړي او په
هغه باندي بیا غوبنې راولي، کله چې الله
نعالي آدم صلوات اللہ علیہ و سلّم پیدا کړنو الله پاک ورته
امر وکرو، لاره شه! د هغه ملائکو په
تولی سلام وکړه چې په خه سره يې تاته
سلام درکړو هغه د تا او د تا د اولادې
سلام دی، نو هغه پري سلام وکړ او هغوي
په آدم صلوات اللہ علیہ و سلّم باندي په (السلام عليكم
ورحمة الله) سره سلام واچولو، نوله دغه
حکای خڅه دا اسلامي مبارکه تحیه پیل او
شروع شوې ده او دا حدیث موبه ته دا هم
بنبي چې جنتیان چې جنت ته داخلیږي د
آدم صلوات اللہ علیہ و سلّم د صورت په کچه به وي چې (٤٠)
ذراعه دی.

سلامتى كي وئ. ابن عربى په احکام القرآن كي فرمایي: لفظ د سلام د الله پاک د اسماء حسنی و خخه دی او د (السلام عليکم) معنی ده:
(الله رقيب عليکم) يعني الله پاک د ستاسو محافظ، ساتندويه دی.^۴
په حدیث مبارک کي له حضرت ابی هریرة^{رض} خخه داسې روایت راغلی:
(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا، فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ: اذْهَبْ فَسَلَّمْ عَلَى أُولَئِكَ، النَّفَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، جُلُوسٌ، فَاسْتَمْعْ مَا يُحْيِيُونَكَ، فَإِنَّهَا تَحِيَّكَ وَتَحِيَّهُ ذُرَيْتَكَ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَقَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَرَأَدُوهُ: وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ، فَلَمْ يَزِلِ الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدُ حَتَّى الْآنِ).^۵

د دې حديث لنډه شرحه : غوره
دادي چې په (على صورته) کې
ضمير آدم ﷺ ته راجع شي چې
معنی يې داده: يعني الله تعالى
آدم ﷺ په هغه شکل پیدا کړ چې

عمل دادی چې (ارمنو ته) خواره ورکړئ او په هر هغه چا سلام واقوي چې پیژني يې او که نه. دې عموم خخه مسلمانان مراد دي؛ حکه په غير مسلمانانو سلام اچول منع دي.

سلام اچولو احکام اوآداب:

۱- د سلام اچولو حکم: د شافعیانو، حنابله و او مالکیانو د مشهور قول پر اساس سلام اچول سنت کفایي دي، چې یو یې واقوي د تولو خخه کفایت کوي او که تولو واقولونو دا افضل دي او د حنفیانو او په یو روایت کې د حنابله و او د مالکیانو د غیر مشهور قول په اندا: سلام اچول يا په بل اصطلاح ابتداء په سلام سره واجب ده، په دلیل د دی حدیث: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتُّ قِيلَ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟، قَالَ: إِذَا لَقِيْتُهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ)^۹

يعني: د ابو هریره[ؐ] خخه روایت دی چې رسول اکرم[ؐ] فرمایی دی: د یو مسلمان په بل مسلمان شپر حقوقه دی، وویل شو هغه کوم دي يا رسول الله؟ وې فرمایل: کله چې ورسه ملاقي شي! نو سلام پري واقووه!

۲- د سلام د ځواب حکم: کله چې په چا سلام واقولي شي او سلام اچوونکي دير وي يعني متعدد افراد ولو، نود سلام رد (څواب) په دوي فرض کفایي دي، چې یو د ډی چې یو دوي خخه څواب[ؐ] ورکړي، نود تولو خخه کفایت[ؐ] کوي که په دوي کې هيچا رد يا[ؐ] څواب ورنه کرو، نو تول[ؐ] ګناه ګاردي او که چېږي تولو څواب ورکړو، نو دا ډېرد فضیلت کار دي او که یو شخص و نو په د څواب ورکول متعمین دي، د سلام رد فرض دي؛ حکم چې الله پاک فرمایي:

کړئ. د دغې مباکې اسلامي تحیې په عملی کولو سره د شواب او اجر مستحق هم ګرځیبو، لکه چې روایت دي: (عَنْ عِمَرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَرَدَّ عَلَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَشْرُ» ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَرَدَ عَلَيْهِ، فَجَلَسَ، فَقَالَ: «عِشْرُونَ» ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَرَدَ عَلَيْهِ، فَجَلَسَ، فَقَالَ: ثَلَاثُونَ).^{۱۰}

ثباره: د عمران بن حصين[ؐ] خخه روایت دی چې وايي: یو سری نبی[ؐ] ته راغي او وویل: السلام عليکم، هغه[ؐ] د سلام

څواب ورکړو او هغه سری کښاستلو او نبی[ؐ] و فرمایل: لس (يعني د ده لپاره لس نیکي شوي) بیا وروسته بل سری راغي او وویل: السلام عليکم ورحمة الله، هغه[ؐ] د سلام څواب ورکړو او هغه سری کښاستلو او نبی[ؐ] و فرمایل: شل (يعني د ده لپاره شل نیکي شوي) بیا وروسته بل سری راغي وویل: السلام عليکم ورحمة الله، هغه[ؐ] د سلام څواب ورکړو او هغه سری کښاستلو او نبی[ؐ] و فرمایل: ديرش (يعني د ده لپاره ديرش نیکي شوي). نو د دی اسلامي دالي او تحیې عملی کول لامل د اجر او ثواب تر ديرش نیکيو پوري رسپري. د سلام وراندي کول د اسلام د نیو او غوره اعمالو خخه دي، لکه چې روایت دی: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرَفْ).^{۱۱}

ثباره: د ابو هریره[ؐ] خخه روایت دي چې وايي: رسول اکرم[ؐ] و فرمایل: تاسو جنت ته ترهفه وخته نشي دا خلیدي تر خو چې ايمان را نه ورئ او ستاسو ايمان كامل کيدی نشي تر خو چې خپل منع کې محبت ونكړي، ايا تاسو ته داسي خیزونه بنیم چې هغه عملی کړئ، نو محبت به مو په خپل منع کې قایم شي؟ هغه[ؐ] څواب ورکړو چې د اسلام غوره

﴿ وَلَا حَيْثُمْ بِتَحِيقِهِ فَكَبُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُوها ﴾
ال النساء: ٨٦

يعني: كله چې پر تاسې خوک سلام واچوي نو هغه ته په بشه توګه ئخواب ورکړي! او یا لېټر لې په هماگه ډول ئخواب ورکړي! (الموسوعة الفقهية الكويتية جـ ٢٥ صـ ١٦١).

٣- لومړۍ به سلام وي او بیا به کلام او نوري خبرې وي، لکه چې روایت دی: (عن جابر بن عبد الله، قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: السَّلَامُ قَبْلُ الْكَلَامِ).

زیارة: جابر بن عبد الله ﷺ خخه روایت دی چې وايي: حضرت رسول اکرم ﷺ و فرمایل: سلام د خبرو خخه وراندي وي. يعني د یو چا سره د خبرو او اترود ډیل خخه وراندي به په سلام پیل کېږي.

٤- وروکې او کشر به په غت او مشر، تیریدونکي او روان به په ناست او لې خلک به ډپرو خلکو سلام کوي، لکه چې لاره کې ملاقي شوئ، نوهغه تنگې لاري ته اړ کړي. (مرقة المفاتيح شرح مشکاة المصايب، باب السلام). (الدر المختار وحاشية ابن عابدين (رد المحتار) (٤١٢ / ٦).

پایله: سلام د آدم ﷺ د وخت خخه تاريخ لري، د ده متدین موحد نسل او په خاص ډول د محمد ﷺ مسلمان امت د خانګړتیاو خخه دی چې غوره، مبارکه او سپیخلې اسلامي تحیه ده چې په تولنه کې بې عملی کول د اجر او ثواب لاسته راولو سره مبنې، محبت او اخلاص را پیداکوي او د موب مسلمانانو تر منع نفرت، کرکه، بغض او حسد له منځه وري، او د سلام اچول او د هغه ئخواب ورکول د مسلمان د حقوقو خخه دی او موب مسلمانانو ته لازم دي چې د غیر اسلامي پر دیالو عاداتو او کلتورو نو خخه ځانونه وڈغورو او هغه اصطلاحاتو او کلماتو خخه چې غير مسلمانان يې د ملاقات په وخت کې استعمالوي ډډه

اسلامي حق ترک نشي.

٥- دارنګه سپور شخص به په پښو تلونکي سلام اچوي، لکه روایت دی: (قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِيِّ، وَالْمَاشِيُّ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَاعِدُ عَلَى الْكَثِيرِ).

زیارة: رسول اکرم ﷺ فرمایل:

وکړو او د هغو په ځای دا خپله خانګړي اسلامي نښه (السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته) جاري وساتو او لازم دي چې خپل اسلامي ارزښتونه محکم ونيسو او په قول ژوند کې يې عملی کړو، دارنګه لازمه ده چې د سلام اچولو احکام او آداب مراعت کړو.

وصلى الله تعالى على نبيه محمد وعلى آله وصحابته أجمعين.

مأخذونه:

١- متفق عليه. صحيح البخاري، باب المسلم من سلم المسلمين من لسانه و يده، د حديث شمسه: ١٠.

٢- الموسوعة الفقهية الكويتية (٢٥ / ١٥٥).

٣- التفسير المنير في العقيدة والشريعة والمنهج للدكتور وهبة بن مصطفى الرحيلي.

٤- معارف القرآن د مفتی محمد شفيع تفسير النساء سورت (٨٦)، آيت د تفسير او بيان په ذيل کې.

٥- متفق عليه. صحيح البخاري، باب بدء السلام، د حديث شمسه: ٦٢٢٧.

٦- صحيح الإمام مسلم، بابُ بَيَانِ أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَأَنَّ مَحْبَةَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْإِيمَانِ، وَأَنَّ إِشَاءَ السَّلَامَ سَبَبًا لِحُصُولِهَا، د حديث شمسه: ٥٤.

٧- سنن أبي داود، باب كيف السلام؟ د حديث شمسه: ٥١٩٥. حديث صحيح دي.

٨- صحيح البخاري، باب اطعام الطعام من الاسلام، د حديث شمسه: ١٢. وأخرجه مسلم في الإيمان بباب بيان تفاضل الإسلام وأي أموره أفضل، حديث شمسه: ٣٩.

٩- صحيح مسلم ، كتاب السلام، باب من حق المسلم على المسلم رد السلام، د حديث شمسه: ٥- ٢١٦٢.

١٠- سنن الترمذى، باب ما جاء في السلام قبل الكلام، د حديث شمسه: ٢٦٩٩.

١١- متفق عليه. صحيح البخاري، باب تسليم القليل على الكثير، د حديث شمسه: ٦٢٣٤، ٦٢٣٤.

١٢- متفق عليه. صحيح البخاري، باب تسليم

سپور به په پیاده، پیاده به په ناست او لې خلک به په ډپرو سلام کوي. که هغوي په سلام پیل ونه کړو، نو مقابل لوري به سلام کوي ترڅو دا نېکلې تحیه عملی شي.

٦- په لمانځه کې د روغبر سلام اچول او د سلام ئخواب ورکول، سهوا وي او که قصدا الموناخ فاسدوي او په اشارې سره سلام ئخواب مکروه تزیهې دی، خود لمانځه مفسد نه دی.

(الدر المختار وحاشية ابن عابدين (رد المحتار) (١١٥ / ١).

٧- کافرانو ته چې حاجت او اړتیا نه وي، نو د سلام اچول پرې منع دي؛ حکم حديث دی:

(لَا تَبْدِئُوا إِلَيْهِمْ وَلَا النَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَإِذَا (فَإِذَا) لَقِيْتُمْ أَخَدَهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطُرُوهُ إِلَى أَضَيْقَهُ).

زیارة: په یهوديانو او مسيحانو د سلام پیل مه کوي، کله چې کوم یو د دوى سره په لاره کې ملاقي شوئ، نوهغه تنگې لاري ته اړ کړي. (مرقة المفاتيح شرح مشکاة المصايب، باب السلام). (الدر المختار وحاشية ابن عابدين (رد المحتار) (٤١٢ / ٦).

تعاون و همکاری با نیازمندان

عبدالرحمن "حازم"

در این حدیث شریف رسول گرامی ﷺ به مسلمانان ارشاد می فرماید هر انسانی که زیاده از مایحتاج خوش داشته باشد آن را باید به کسی که محتاج است از روی همدردی و همکاری هدیه نماید و این عمل کرد او را صدقه عنوان کرده، برای اشخاص صدقه دهنده و کمک رسان پاداش و اجر بزرگ از جانب الله متعال نصیب می شود.

از این روی که خداوند عزوجل بهترین یاری دهنده‌گان می باشد، انسان مسلمان پیوسته در تمام نمازها و همه مسایل زندگی از او نصرت و یاری می طلبیده:

۵

ترجمه: «یا الله تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوییم.»

پروردگار متعال در سرشت تمام مخلوقاتش، حتی در درون

کوچکترین آن‌ها مانند مورچه‌ها و زنبورها و سایر حشرات، حس پیامبر ﷺ

تعاون و همیاری را به ودیعه نهاده است. این موجودات در گرد آوردن

غذا و مقابله با دشمنان شان باهم همیاری داشته و متعدد عمل می نمایند. لذا بدیهی است که انسان، با دارابودن عقل و اندیشه ای که خداوند به او ارزانی داشته و او را به واسطه آن از سایر

موجودات متفرق و متمایز

اهمیت تعاون:

تعاون و همیاری از ضروریات اولیه زندگی انسان‌ها است، در امور حیاتی نیازمند تعاون همدیگر اند، نمی توانند بدون ارتباط و هم‌آهنگی به گونه درست حیات بسر برد و به زندگی ادامه دهد، بنابراین ملحوظ حرف از کمک و همکاری به همدیگر غریزه فطری است که در وجود انسان نهادینه شده وجود و جدان و ضمیرش او را و می دارد به تعاون و همکاری انسان های عقیده مند به دین هستند؟!... خاصتاً ولو به هر دینی که باشند، پیروان خویش را به کمک و همیاری دستور می دهد بالاخص دین مبین اسلام به موضوع تعاون توجه زیاد نموده و پیروان خویش را همواره به کمک و همدردی امر می نماید.

پیامبر ﷺ می فرماید:

«مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلٌ ظَهَرَ فَيُعَذَّبُ بِهِ عَلَىٰ مَنْ لَا ظَهَرَ لَهُ وَ مَنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ مِّنْ زَادٍ فَلَيُغَدِّرْ بِهِ عَلَىٰ مَنْ لَا زَادَ لَهُ»^{۱۱}

شخصی که مرکبی اضافه از حاجتش داشته باشد، باید که آن را به کسی صدقه دهد، که مرکبی ندارد، و آنکه آذوقه زایدی داشته باشد، باید آنرا به کسی صدقه دهد که آذوقه و زادی ندارد.»

مقدمه:

بنی آدم اعضای یک پیکرنده که در آفرینش زیک گوهرند چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار

شیخ صالح الدین سعدی
تعاون و همکاری، کمک و یاری رساندن به همدیگر در موقع نیاز در کارهای خیر می باشد. از این وجه در بسیاری از آیات قرآن کریم و احادیث نبوی به تعاون و همکاری دستور داده شده که در امور خیر مسلمانان با همدیگر همکار، یار و یاور همدیگر باشند، نه در راه های نامشروع، خلاف، ستمکاری و تجاوز، قسمی که خداوند متعال می فرماید:

﴿وَنَعَاوَنُوا عَلَى الْأَلْرَ وَالنَّقْوَى وَلَا نَعَاوَنُوا عَلَى أَلْأَنِir وَاللَّدُوْنِ﴾^{۱۲} الفاتحة: ۵

ترجمه: «در راه نیکی و پرهیزگاری همدیگر را یاری و همکاری نمایید، و همدیگر را در امر گناه تجاوز و ستمکاری یاری و همکاری نکنید.»

در این آیه کریمه الله متعال به مسلمانان دستور می دهد که در راه خیر، فلاح و رستگاری پشتیبان، یار و یاور همدیگر باشند. سعی و تلاش نموده، راه های خیر را در جهت رسانیدن خیر برای برادر مومن جستجو نماید تا بتواند خیر و یا راه حل مشکلی که متوجه برادر مومن وی گردیده پیداوبه آن رسیدگی نماید.

اجرو پاداش کمک کنندگان نزد الله متعال
الله متعال برای اشخاص و افراد مومنی
که به یاری و همکاری برادر مومن
مستمند و نیازمند اش می پردازد و به
مشکل او رسیده گی می کند اجر و
پاداش بزرگی مقرر نموده است.

بناء انسان های که از زندگی خوبی بهره
مند هستند و الله منان برای آنها از مال و
متاع دنیا احسان زیادی کرده شکر او را
ادا نموده و به کمک مستمندان می
شتابند. چنانچه الله تبارک و تعالی می
فرماید: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِإِيمَانٍ
وَأَنَّهُمْ سَرِّاً وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرٌ هُمْ عَنَّهُ
رَءَيْهِمْ وَلَا خُوفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَغْرُبُونَ﴾ (القرآن: ۷۴)

ترجمه: «کسانی که دارایی های خود را
در شب و روز و در پنهان و آشکار در راه
خیر و احسان هزینه می کنند، مزد و
پاداش شان نزد پروردگارشان (محفوظ)
است و نه ترسی برایشان است و نه
اندوهگین خواهند شد.»

در این آیه مبارکه الله منان به کسانی که
در راه به دست آوردن خیر و سعادت
اموال خویش را به مصرف میرسانند
و عده داده که نزد من پاداش بزرگی دارند
و این اجر و پاداش را کسانی کسب می
کند که به جهت رضامندی پروردگار
برای نیازمندان معاونت و همکاری می
نمایند.

همچنان هر انسان مومن که عمل خیر به
حاطر منفعت خویش انجام می دهد و
خیر آن عمل به خود او بر می گردد
قسمی که الله ﷺ می فرماید: ﴿وَمَا
ثُنِفُوا مِنْ خَيْرٍ قَلَّا فَقِيسُكُمْ﴾ (القرآن: ۷۲)

ترجمه: «و هرچه را در راه خیر و احسان
هزینه کنید به نفع خود شماست.»

آیه مبارکه بیان کر این است هر عمل خیر
را که انسان انجام می دهد در حقیقت
کاری به نفع خویش انجام داده و پاداش
بزرگی به خاطری انجام عمل خیر نزد الله
منان کسب کرده و یکی از اعمال خوب و
شاگسته پیش خداوند ﷺ دست گیری
مستمندان و فقرا است. با معاونت و
همکاری با آنها کار درست و ارزشمندی
انجام داده و به نفع خویش اجر عظیمی
نزد پروردگار خویش ذخیره نموده است.

همدیگر در تعاوون و همکاری چون
بنای دیواری است که برخی، برخی
دیگر را محکم می سازد.»

در این حدیث شریف رسول معظم اسلام
رابطه مسلمان با مسلمان را در
همکاری و همیاری به ساختمان تشییه
داده که یک قسمت آن سبب استحکام
برخی دیگران می شود و این دلالت بر
این می کند که مسلمان در همکاری و
تعاونی به برادر مسلمان خویش قوت و
نیرو پیدا می کند و یک محبت عمیق و
ناگیستنی میان مسلمانان به وجود
می آید و این نیرو و قوت زمانی تحقق
میابد که مسلمان حس همکاری و
همدلی را در ضمیر و وجdan خویش
غرس نمایند، و همیشه در حال و در
کنار برادران مسلمان خویش قرار
گیرد. طوری که پیامبر ﷺ می
فرماید: «وَاللَّهُ فِي عَوْنَ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ
فِي عَوْنَ أَخِيهِ» (۴)

«خداؤند در کمک و یاری بنده است
هنگامی که بنده در کمک و یاری برادر
مسلمانش می باشد.»

آن گاه که مسلمان در کمک و یاری
برادرش است تا نیاز او را برآورده،
خداؤند در کمک و یاری وی است تا
 حاجت او برآورده گردد. کسی که کار
فرد گرفتاری را آسان نموده و او راحت
گرداند خداوند در دنیا و آخرت کار او
را آسان می گرداند. خداوند بنده اش
را یاری می رساند مادامی که او در
یاری و کمک برادرش می باشد.

رسول اکرم ﷺ فرموده است:
«عَوْنَكَ الصَّعِيفَ بِفَضْلِ قُوَّتِكَ صَدَقَةٌ» (۵)
یاری رساندن تو به شخص ضعیف به
واسطه توانی که داری، صدقه است.»

در این حدیث شریف رسول ﷺ
یاری رساندن به انسان ضعیف را به
اندازه توان و قدرت صدقه خوانده و
انسان ها را به کمک و یاری تشویق و
ترغیب نموده و برای شان اجر و پاداش
مقرر کرده و این دال بر این است که
مسلمانان همیشه به کمک و یاری
رساندن به همدیگرسی و تلاش نمایند
تا هیچگاه فرد مسلمانی به مشکلی
دچار نشود.

گردانیده است، برای دارا بودن چنین
خصیصه پر اهمیت سزاوارتر می باشد.

فضیلت تعاوون و همکاری
در نتیجه همیاری و همکاری فرد با برادر
مسلمان، توان وقدرت آنان چند برابر
شده سرعت و دقت تام به هدف مورد نظر
به تعاوون اجتماعی دست می یابند.

زیرا همیاری و تعاوون منجر به صرفه
جویی نیرو به میزان قابل ملاحظه ای می
شود. حکیمی می گوید: فرد به تنها
اندک ویارانش بسیار است.

از همین لحاظ رسول ﷺ مominin را
در دوست داشتن، ترحم و عطوفت،
مهریانی و دلسوزی نسبت به همدیگر
همانند جسد واحد خوانده چنانچه از
نعمان بن بشیر رض روایت است که می

فرماید: ((قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مثُلُ الْمُؤْمِنِ فِي تَوَادِهِمْ وَتَرَاحِمِهِمْ وَتَعَاطِفِهِمْ، مَثُلُ الْجَسَدِ إِذَا أَشْتَكَى مِنْهُ عُضُوٌّ تَدَاعَى لِهِ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى»)) (۶)

«مومنان در دوستی، مهریانی، دلسوزی،
رحم دلی و توجه کردن به همدیگر، مثل
یک بدن هستند هرگاه عضوی از آن از
دردی بنالد سایر اعضاء در بیداری، تب و
حرارت، با او همدرد (نا آرام) می شوند.»

در این حدیث شریف رابطه مسلمان خویش
مومن را به جسد واحد تشییه داده چونکه
حالت جسد یا بدن قسمی است که یک
عضوی از اعضای آن متالم شود به اثر آن
تمام اعضای آن به درد می آید و اگر یک
انسان مومن به مشکل روبرو گردد
مسئولیت دیگر مominin در قبال آن این
است که به مشکل برادر مومن خویش
رسیدگی نمایند و به او از هر ناحیه ای
که آسیب دیده در حل آن بکوشند.

و این اخوت و همسوی زمانی
متتحقق می شود که مسلمان
خویش را با تمام مسلمانان
همانند جسد و بدن واحد دانسته
و به کمک و همکاری همدیگر
بپردازند.

همچنان پیامبر ﷺ می فرماید:
((الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنَيَانِ يَشُدُّ بَعْضَهُ
بَعْضًا)) (۷)

ترجمه: «مسلمان برای مسلمان
(یعنی رابطه مسلمان ها با

خوانده و در رابطه می فرماید:
«السَّاعِي عَلَى الْأُرْمَلَةِ وَالْمُسْكِنِ كَالْمُجَاهِدِ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ».^{۶۰}

ترجمه: «کسی که برای معیشت بیوه و مسکین تلاش کند، مانند مجاهد راه خداست.»

در این حدیث شریف رسول گرامی ﷺ برای اشخاصی که به امور فقرا، مساکین و بیوه زنان رسیدگی می کند و تلاش می نماید که بیوه ای بی سرپرست و گرسنه نماند و فقیری محتاج یک لقمه نان نشود به خاطر سعی و کوشش به این گونه اشخاص و عده پاداش مجاهد فی سبیل الله را داده قسمی که یک مجاهد به خاطر اعلای کلمة الله جهاد می نماید و همین گونه یک شخص بخاطر رسیده گی به امور فقرا تلاش می ورزد هردو یک گونه پاداش می گیرند.

حق نیازمندان در مال اغایاء

پول داران و ثروتمندان مسلمان این را باید بدانند که خداوند حجت‌الله در مال و دارای آنها برای یتیمان، بیوه زنان، فقرا و مساکین حق و حقوقی را مقرر نموده که برای آنها داده شود و نیاز آنها را با دادن حق شان مرفوع نمایند، قسمی که الله رحمان می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ﴾^{۶۱} لِسَائِلِ
وَالْمَعْرُومِ^{۶۲} المساجع: ۲۴-۲۵

ترجمه: «مومنان واقعی و کسانی که در مالها بیشان حق معین است برای گدا و محروم.»

در این آیه مبارکه الله متعال در مال و دارایی ثروتمندان برای فقیرای سوال گز و انسان های آبرومند که دست^{۶۳} به سوال گزی نمی زند حق و^{۶۴} حقوقی مقرر کرده تا بدان^{۶۵} ها داده شود و از این طریق^{۶۶} نیازمندی های آنها مرفوع گردد.^{۶۷} پیامبرش دستور می دهد که از اموال ثروتمندان به عنوان زکات گرفته برای فقرا و محتاجین داده شود در رابطه این گونه مهربانی می کند:
﴿حَذِفَ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تَطْهِيرًا﴾^{۶۸}

صد.
گفتند: کسی هست که به من بیشتر بدهد.
فرمود: ذاتی را سراغ دارم که بیشتر از این می دهد. آن تاجران سود او را تا ده در صد بالا برندن. فرمود: آن که مورد نظر من است خیلی بیشتر از شما سود می دهد. گفتند: ما هیچ تاجری را نمی شناسیم بیش از این سود بدهد ما که همه تاجران را می شناسیم و بیشتر ما اینجا هستیم، و قالله هم که دارد وارد مدینه می شود. آن تاجر کیست که بیش از ده در صد سود به تو می دهد. حضرت عثمان فرمود: من ذاتی را یافته ام که برای هر درهم بیش از هفتصد درهم سود می دهد، مگر نمی دانید که خداوند متعال می فرماید:

﴿مَثَلُ الدِّينِ يُنْفَقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
كَثِيلٌ حَتَّى أَنْبَتَ سَبَعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سَبْلَةٍ
مَا يَأْتِهِ حَلَةٌ وَاللَّهُ يُصْنِعُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ
عَلَيْهِ﴾^{۶۹} الفرقان: ۲۶۱

ترجمه: «مثل کسانی که دارایی خود را در راه خدا صرف می کنند، همانند دانه ای است که هفت خوشه برآرد و در هر خوشه صد دانه باشد، و خداوند برای هر که بخواهد آن را چندین برابر می گرداند، و خدا قدرت و نعمتش فراخ و از همه چیز آگاه است.»

حضرت عثمان[ؑ] در شرایط حساس پول چند در صدی که از طرف تاجران در انتظارش بود آن را رد می کند و تمام مال تجارت خویش را برای قحطی زده های مدینه به خاطر کسب رضای الله منان صدقه می دهد.

بناء تاجران و سرمایه داران مسلمان با الگو قردادن حضرت عثمان[ؑ] به خاطر فقر و مشکلات که دامن گیر مسلمانان شده به کمک و همکاری آنها بستابند. بناء هر انسان مومنی که می خواهد به خاطر خویش عمل خیر انجام دهد راه های خیر زیاد است و یکی از راه عمده آن دستگیری نیازمندان است و در این راه بیشتر تلاش نماید.

رسول گرامی ﷺ انسان های مومن را که برای بیوه زنان و بی نوایان کمک و همکاری می نمایند مجاهد راه خدا

رسول اکرم^ﷺ به اصحاب خویش و اصحاب آنحضرت مردم را براساس این منش و اخلاق تربیت می نمودند، و همان اخلاق زمینه را برای سخاوتمندی ها و نیکوکاری هایی فراهم نمود که هم چنان در لابه لای صفحات تاریخ درخشیده و خواهند درخشید و هر انسانی را به شگفتی می اندازند. ابویکر صدیق[ؓ] در زندگی شخصی و خانوادگی خویش در زمینه خوراک و پوشالک بسیار ساده زیسته است.

اما وقتی که برای تجهیز و تأمین مخارج غزوه تبوک به کمک مسلمانان نیاز وجود داشت و رسول اکرم^ﷺ مردم را به کمک تشویق فرمود. ابویکر صدیق[ؓ] همه دارایی خود را نزد ایشان آورد.

رسول اکرم^ﷺ فرمود: چه چیزی را برای خانواده ات باقی گذاشته ای؟

ابویکر صدیق[ؓ]! فرمود: خداوند و پیامبرش را برای آنان باقی گذاشته ام در همان حال حضرت عمر بن خطاب[ؓ] نیمه دارایی خود را آورد و حضرت عثمان ساز و برگ و مرکب های بسیار را تهیه نمود و تعداد زیادی از اصحاب به وسیله اموال او تجهیز و آماده شدند.

زنان نیز طلا و زیور آلات خود را با کمال میل و رضایت خویش نزد رسول اکرم^ﷺ می آورند.

بخشنده[ؓ] گی و احسان مسئولیت اجتماعی مسلمانان صدر اسلام به ثروتمندان و مردان محدود نمی شد، بلکه فقرا و زنان را نیز شامل می شده است. وقتی که در زمان خلافت حضرت عمر بن خطاب قحطی رخ داد، حضرت عثمان با کاروان تجاری شامل یک هزار شتر در راه شام انتظار می کشید، که بار آنها شامل مواد خوراکی و پوشالک بود و در آن شرایط قحطی بسیار بود.

تاجران که در جریان نزدیک شدن کاروان تجاری او به مدینه بودند، به حضورش مراجعه نموده و می خواستند آن کالاهای را از او خریداری کنند.

حضرت عثمان فرمود: چند در صد به من سود می دهید؟ گفتند: ینج در

ترجمه: «ای پیامبر از اموال مومنین
صدقات دریافت کن و آنها را بوسیله آن
پاکیزه بگردان.

ایه کریمه بیان گر این است خداوند
تبارک و تعالی به پیامبرش دستور می
دهد که از اموال مومنین گرفته برای فقرا
و مساکین بدهد تا به این وسیله آنها از
گناه ها و زشتی ها پاکیزه شوند. «

و همچنین الله متعال در این آیه کریمه برای انجام تعاون و همیاری، و آن هم با کمال نظرافت و یا کی می فرماید:

وَلَنْ يَكُنْ ذُو عِسْرَةٍ فَنَظِرْهُ إِلَى مِيَسِّرَةٍ وَأَنْ تَصْدِقُوا حَدِيدَ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

ترجمہ: «اگر بدھکار قدرت پرداخت را نداشتہ باشد، اور اتا ہنگام توانایی مهلت دھید و در صورتی کہ براستی قدرت پرداخت را ندارد، برای خدا به او بیخشید بہتر است اگر منافع این کار را بدانید۔»

در این آیه مبارکه الله رحمان حالت و
وضعيت قرضدار و بدھکار را بيان می
نماید که برای آنها مهلت داده تا قرض
شان را ادا نمایند و در صورتی که
توانایی این را ندارند که دین خویش را
بپردازنند، باید دین آنها بخشیده شود و
این عمل برای بخشنده منافع و فواید
زياد دارد.

بناءً مسلمانان با الگو قرار دادن این آیه
کریمه از ترحم کار گرفته برای برادر
مديون خويش از نهايت مدارا و احسان
کار گيرند و در امر گرفتن دين سهولت
را رعایت نموده مطابق به حالت مديون
رفتار نمایند.

زمانی که سلمان فارسی به دین
اسلام مشرف گردید و نزد
پیامبر آمد، آن حضرت از وی
خواست تا به بادارش بنویسد که
او را آزاد کند، بادارش موافقه
نمود ولی، به شرط که هم وی سه

صد درخت خرما و چهل اوقيه
طلبا بدهد، پیامبر ﷺ به ياران
خويش فرمودند: با برادر تان
كمك و تعاوون نمایيد، سپس همه
با وي همکاري کردنده تا آن که

زدودن آن مشکل تلاش و زحمت می کشد
الله متعال در قبال همه این زحمت و
کوشش او سختی ها و صعوبت او را در
روز قیامت حل می سازد.

بناءً رسول گرامی ﷺ کمال ایمان را در محبت و دوست داشتن خیر و سعادت برای یک دیگر خوانده و در این مورد می فرماید: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحَبَّ لِأَخِيهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يُحِبِّهِ لِنَفْسِهِ»^{۹۹}

ترجمه: «سوگند به ذاتی که جانم در دست اوست مومن نیست یکی از شمات زمانی که هر آن چه از خیر برای خود دوست دارد بر دیگری هم دوست داشته باشد.

در حدیث شریف فوق پیامبر ﷺ کمال ایمان را پسندیدن خیر و نیکوی برای برادر مومن خوانده، لازم است هر آن چیزی را که برای خویش دوست داریم، برای برادر مومن خویش هم آن را بخواهیم و هر چیزی را که برای خویش نمی‌پسندیم برای برادر مومن خویش هم این گونه فکر کنیم او هم این را نمی‌خواهد.

ز راندوزی زمینه رفتن به دوزخ می شود؟
خداوند متعال از زر اندوزی که در آن
اتفاق در راه او نباشد به عذاب دوزخ

مَرْدَهْ دَادَهْ، دَرِ رَابِطَهْ مَيْ فَرِمَا يَدِ
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الْذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ
وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَسِيرُهُمْ يَعْذَابٌ
الْيَوْمَ يَحْمَنُ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ
فَتَكُونُ بِهَا جَاهَهُهُمْ وَجُنُودُهُمْ وَظَهُورُهُمْ
هَذَا مَا كَرَزْتُمْ لِأَنْفِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ
الْأَيْمَانُ ۝ ۲۵ - ۳۴

ترجمه: «کسانی که زر و سیم را می‌اندوزند و آن را در راه خدا اتفاق نمی‌کنند آنان را به عذاب در دنای خبر ده! روزی که آن سکه ها در آتش دوزخ گذاخته می‌شوند و پیشانی ها و پهلوهای ایشان را با آن داغ می‌نمایند (و برای توضیح) بدیشان گفته می‌شود: این است آنچه برای خود اندوخنید پس سزای آنچه را که می‌اندوختید بحشد!»

آیه مبارکه بیان گر این است که انسان ها پول و اموال که ذخیره می کنند باید از آن در راه الله متعال اتفاق نمایند، حق فقیر، مسکین، بیوه زن، یتیم، مدیون و سایر

خواسته بادارش را برابر آورده نمودند و
به این ترتیب از بردگی آزاد گردید.^(۷)
تعاهن به اساس تقدیمه نشک.

مسلمان برادر مسلمان است خداوند
تبارک و تعالی رابطه اخوت را میان
مسلمانان نهادینه ساخته و آنها را باهم
برادر و جسد واحد خوانده و برای آنها
دستور و فرمان داده که در هر حالت از
برادران مومن خویش دفاع نموده و در
امور خیر با او همکار بوده باشند و از
امور شر و بدی دست آن را باز دارند و
بالای برادران مسلمان شان ظلم و ستم
نکنند و به آبرو و حیثیت آنها تجاوز
نکنند و آنها را در مقابل متعاق ناچیز
تسلیم دشمن نکنند و همسه به مشکا

برادران مومن خویش رسیدگی نموده زمینه ساز فراخی و آسایش باشند. رسول گرامی ﷺ در مورد می فرماید: «المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يُسْلِمُهُ. وَ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةٍ أَحِيهِ، كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ. وَ مَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً، فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً»^۸ من کربنات بیوم القیامه.

ترجمه: «مسلمان برادر مسلمان است، نباید به او ظلم کند، نباید او را تسلیم بلا و ناراحتی کن، نباید در هنگام مصیبت او را تنها بگذارد، به او کمک نکند، هر کسی که به برادر خود به هنگام نیاز کمک کند خداوند هم به هنگام نیاز به او کمک خواهد کرد، هر کسی مشکلی از مشکلات یک مسلمان را رفع نماید، خداوند یکی از مشکلات اورا در روز قیامت رفع خواهد نمود.»

در حدیث شریف فوق رسول گرامی ﷺ مسلمان را برادر مسلمان خوانده و برای مسلمان این صفت را بیان کرده که بالای برادر مومن خویش ظلم و ستم نمی کند و برادر مومن خویش را به دشمن تسلیم نمی کند بلکه به خاطر برادرش تا پای جان می رزمد و از آن در مقابل دشمن دفاع می کند. کسی که به حاجت برادر مسلمانش رسیدگی می کند و الله منان حاجت و ضروریات او را مرفوع می سازد و همین گونه به مشکل و سختی های که برادر مسلمانش به آن مواجه است به خاطر

خاطر این که در این کارش ریا نکرده باشد و فقط خالصانه برای رضایت خدا صدقه داده باشد.

۴ - خداوند ثروتمندان را به شدت از نکوهش، رنجاندن و روی گردانیدن از مستمند به هر دلیلی که باشد منع کرده است، خداوند بلند مرتبه م

فرماید: ﴿وَلَمَّا أَسْأَلَ إِلَيْهِ فَلَأَنْتَ هُنْكَ﴾^{الصحيح: ۱۰}

ترجمه: «وکذا را با خشونت مران»

نتیجه گیری: تعاوون و همکاری با نیازمندان، دلچوی و رسیدن به امور آنها از جمله موضوعاتی است که دین مبین اسلام به آن توجه جدی کرده و سرمایه داران را به دستگیری نیازمندان و مستمندان امر نموده، راه ها و روش های مختلفی را از قبیل زکات، صدقات نفلی، احسان و همدردی برای رسیدن به امور آنها تعیین کرده، برای پول داران و سرمایه داران که زر اندوزی می کنند و حقوق نیازمندان را از مال و دارای خویش نمی پردازند به جهنم مژده داده، همچنان برای سرمایه داران مسلمان یک سلسله مسؤولیت ها، راه و روشی برای رسیده گی به نیازمندان معین نموده که با آنها رفتار مناسب نمایند.

منابع و مأخذ:

۱- صحیح مسلم: شماره حدیث: ۱۷۲۸

۲- متفق علیه: صحیح بخاری: شماره حدیث:

۳- صحیح مسلم: شماره حدیث: ۲۵۸۶

۴- صحیح مسلم: شماره حدیث: ۲۶۹۹

۵- مسند احمد: شماره حدیث: ۲۱۳۶۳

۶- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۵۳۵۲

۷- سیرت ابن هشام.

۸- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۲۴۴۲

۹- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۱۳

۱۰- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۱۴۲۳

ثروتمندان بر می گردد که زکات خود را در بین مستمندان توزیع کنند، خداوند بلند مرتبه می فرماید:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَةُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَدِيمِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤْلَفَةُ لِظُورِهِمْ وَفِي الْرَّقَابِ وَالْغَرَبِرِمَنَ وَفِي سَيِّلِ اللَّهِ وَأَبْنَى السَّيِّلِ﴾^{الثوبان: ۶۰}

ترجمه: «صدقات تنها برای تهمیه دستان و بینوایان و کارکنان گردآوری و توزیع و کسانی که دلشان به دست آورده می شود و در راه آزادی بردگان و قرضداران، و در راه خدا، و به در راه مانده گان مسافر است.»

۲ - مسؤولیت ثروتمندان نسبت به مستمندان به پرداخت حقوق شان (زکات و صدقات) منحصر نیست، بلکه ثروتمندان موظف اند از هر نوع بدی و آزار و اذیت نسبت به مستمندان بپرهیزنند. خداوند والا مرتبه می

فرماید: ﴿يَتَأْيِيهَا الَّذِينَ ءاْمَنُوا لَا يُبْطِلُوا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَعْنَى وَالْأَذْنَى﴾^{الفرقان: ۲۶۴}

ترجمه: «ای مومنان صدقه های تان را با منت گذاشتند و اذیت کردن باطل ممکنید.» آیه مبارکه بیان گراین است زمانی که ما به یک نیازمند تعاوون و همکاری می کنیم به رخ او نکشیم، در میان مردم از همکاری مان به او یاد نکنیم او را حقیر نشماریم و با کلمات و زبان مان آزار و اذیت نکنیم چونکه این عمل کرد مان سبب بطلان احسان و صدقات مان می شود.

۳ - صدقه را پنهانی و به دور از نگاه مردم بدهد. در صدقه ی سنت (غیر واجب) بهتر است که پنهانی و بدون آن که کسی از آن اطلاع یابد به فقیر برساند تا از جهتی مستمند احساس شرمندگی نکند قسمی که رسول گرامی ﷺ می فرماید:

«رَجُلٌ تَسْدَقُ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّىٰ لَا تَعْلَمُ شِمَالَهُ مَا تُفْقِي يَمِينَهُ»[»]

ترجمه: «مردی که صدقه دهد و آن را مخفی دارد طوری که دست چیز نداند که دست راستش چه انفاق کرده است.» این سخن کنایه از نهایت مخفی نگه داشتن صدقه از چشم مردم است، به

ا شخصی که نیازمند هستند از آن بپردازند و در صورتی که این کار را انجام ندادند بلکه دارایی های اندوخته خویش را در راه های نا مشروع و فساد مصرف نمودند، الله تعالی برای آنها وعده جهنم داده...»

بناء سرمایه داران و زیعیمان مسلمان که تحت تاثیر نظام کاپیتالیستی رفته اند کارشان مثل کاپیتالیست ها جمع کردن سرمایه برای فرزندان خویش هستند از هر راه که باشد، باید از این حالت برآیند و رفتن شان را به دوزخ زمینه سازی نکند. قسمی که در کشور ما افغانستان این حالت از بسیار دیر زمان میان زیعیمان و سرمایه داران جریان دارد و با ترفند های مختلف از این کشور که اکثریت آن فقیر است پول را از راه های نامشروع جمع آوری نموده در کشور های خارجی برای خود و فرزندان شان زمینه عیش و عشرت را فراهم می نمایند.

نا گفته نباید گذاشت که الله منان از این هابسیار سخت پرسان می کند.

مسئولیت ثروتمندان نسبت به نیازمندان

۱- نخست ثروتمندان باید بدانند مالی را که در دست دارند در حقیقت مالک آن خداوند است و او این مال را به عنوان امامت در اختیار بندگانش قرار داده و آن ها را جانشین خود در این مال کرده است. بنابر این ثروتمندان در مورد این امامت باید از خداوند اطاعت نموده و مال را در جهتی که خداوند فرموده به مصرف برسانند. خداوند فرمان داده است که ثروتمندان حقوق معین فقیران، مسکینان و خانه نشینان از قبیل زکات واجب و صدقه ی نفلی را از دارایی خود پرداخت کنند، لذا ثروتمندان موظف اند امامت را به صاحبان اش برسانند و از هر بی لطفی و درشتی در سخن و رفتار نسبت به مستمندان بپرهیزنند.

در زمان پیامبر اسلام و خلفای راشدین پرداخت زکات اجباری بوده و به زور از ثروتمندان گرفته و به بیت المال سپرده می شد و به مصرف نیازمندان می رسید و به اثر فرو پاشیدن نظام خلافت اسلامی مسلمانان دارای بیت المال مشخصی نیستند و مسؤولیت توزیع زکات به خود

سَلَّمَ لِيْ تُوكِيْ، دَوْلُونَه او زَنْجِونَه لِيْ

محمد نور صدیقی

شلو کيلو گرامو ترياكو خخه يو کيلو گرام هيرويين توليد يري. دغه ماده د لومني خل لپاره په ۱۸۷۴م کال د يوه انگليسي ساينسپوه لخوا کشف شوي او تر ۱۸۹۹م کال پوري د شدي د دردونود درملني لپاره کاربده، خو بيا ورو، ورو د طبابت له ساحي خخه لري شوه او اوس روبدی کسان يې د نشي لپاره استعمالوي.

۵- کوداين (CODEINE): دغه ماده هم د کيميا وي تعاملاتو په پايله کې له ترياكو لاسته راخي. کوداين لومني خل په ۱۸۳۲م کال د (روبيگ) لخوا کشف شوي. په طبي دواکانو کې د تoxicity د تسکين لپاره کاربده او اوس هم په ډپرو دواکانو کې د تسکين لپاره استعماليري.

۶- کوكاين (COCAINE): دا هغه خطرناکه ماده ده، چې د (کوكاد) بوتي له پانو خخه لاسته راخي. دغه بوتي زياتره په جنوبي امريكا کې کرل کيري. کوكاين په اول خل د درملني په توګه ورخخه گته پورته کېدله او د استعمال سابقه يې شاوخوا پينځه پېړيو ته رسبي. دغه ماده ده طبابت کې د بې هوشي. د مادي په توګه کاربده.

۷- چرس يابنگ: دغه ماده، له افغانستان سرپر، د نړۍ په نورو برخو کې په مختلفو نومونو ياديرې، لکه: حشيش، كيف، ماري جوانا، تاکوري، شاراشانګ او داسي نور... چرس

زيات شمپر کشف شوي دي. دغه توکي د توليد، تاثير او موخوله پلوه په ډپرو دولونو وېشل شوي دي، چې مشهور يې په لاندي ډول دي:

۱- خمر (شراب): دا ماده ډپره پخوا زمانه کې موجوده وه او له دوو (نو) انگورو او خورما، خخه جور پده، خو اوس د توليد په بهه کې يې خورا ډپر بدلون راغلي.

۲- ترياك: دا د کوکنارو يا خشخاش له بوتي خخه لاسته راخي. دغه ماده په ابتداء کې سپين رنگ لري بيا د وخت په تيرپدو سره وروستي قهوه يې رنگ خپلوي. نبردي د زرو کلونو راهيسې يې انسانان يې پيئني او د مختلفو موخو لپاره يې کاروی، خو په نشه روبدی کسان هغه خوري او هم دسکرتويه خبرې خکي.

۳- مورفين (MORPHINE): دا نشه يې ماده له ترياكو خخه په مصنوعي ډول لاسته راخي او په ترياكو کې نبردي لس سلنډ تشکيلوي، په دې معنا چې له لسو کيلو گرامو ترياكو خخه يو کيلو گرام مورفين رامنځته کيري. پخوا زمانه کې مورفين، د طبابت په ډګر کې، د سختو دردونو لپاره کاربده، خو اوس تر ډپره د طبابت له ساحي خخه وتلي او روبدی کسان يې د نشي لپاره کاروی.

۴- هيروين (HEROIN): هغه نشه يې ماده ده، چې له مورفينو او یا ترياكو خخه د کيميا وي تعاملاتو په پاي کې لاسته راخي. دغه ماده په ترياكو کې، نبردي پنځه سلنډ تشکيلوي، په دې معنا چې له

د نشه يې توکو کارونه، چې او سمهال په نړپوال ناورين بدله شوي ده، د ژوند بېلا بېلې برخې يې ترڅيل اغېز لاندې راوستې دي.

دا يو داسي ناورين دي، چې د بشري ټولنې د پرمختګ او هوساينې په لاره کې لوی خنه جور شوي دي. د همدي توکوله لاسه د بشريت ژوند تريخ شوي، په ځانګړې ډول څوان نسل، چې د همدي زهرجنو موادو له کبله بي لاري، په رنځ اخته او بالآخره په تدریجي یا د آني مرګ کندې ته غور خېدلې ده.

بنائي یوازي نشه يې توکې وي، چې په ډپاندي بې توله نړۍ په یوه خوله ده، چې د دغه توکو کارونه له هرارخيز زيانونو پرته بل هېڅ ګټه نه لکياده، پيسې مصروفې.

زمونې ګران هبود هم له دې بلا چې خخه خوندي نه دي، زمونې د تولنې هر قشر يې ګوابنلي او له خطر سره مخ کړي دي.

د نشه يې توکو ډولونو پېښندنه او زيانونه يې په ګوتنه کول، هغه اړينه موضوع ده، چې په دې مقاله کې بحث ورباندي کيري.

د نشه يې توکو ډولونه
نشه يې توکې له پخوا راهيسې
بيا تر معاصر وخته پوري، په

۴- بده خاتمه په برخه کېدل: د بىلگى په چو: علامه عبدالحق اشبيلي يوه واقعه نقل کرپي ده، چې د زنگدن پرمهاي يوه نشه يي ته وویل شول، چې كلمه ووايده! تو هغه د دي بيت په ويلو سره پيل وکړ:

رُبْ قائلةً يوماً قد لَغَبت

كِيفَ الْطَّرِيقَ إِلَى حَمَامِ مِنْجَابٍ

(يعني: ډېر خله د یوې وينا ويونکي داسې بي سوره کيږي، چې وايسي: د منجاب حمام ته لاره کومه ده؟).

۵- په دنيا کې د رسوايي او الهي سترو نعمتونو د زوال او په آخرت کې د عذابونو لامل کېدل.

دوميم: ټولنيز زيانونه

دنشه يي توکو کارونه يو لړ ټولنيز زيانونه هم لري، چې ځينې يې په لاندي ډول دي:

۱- **غلا، جکړي او وژني رامنځته کېدل:** خرنګه چې په نشه روبدې کسان د نشو له کبله سست او کمزوري کرپي، د ژوندانه د اړتیاوو پوره کولو ټپاره يې د کار کولو توان له لاسه ورکړي وي، نو د دي ټپاره چې نغدي پيسې ترلاسه کرپي او خپلې اړتیاوې پري پوره کرپي، په غلا، چور او چپاول او آن د نورو په وڈلو لاس پورې کړي.

د دوى دا کار په ټولنه کې کړکېچ او نا آرامي رامنځته کوي، خلك په بشه او بې غمه زره خپل ژوند ته دوام نه شي ورکولای. له همدي امله، روبدې کسان، نه یواخي دا چې د ټولني په درد نه خورل کېږي، بلکې د هغوي چې په لپاره ستر خطر او د ګوابنې مصدر ګرخي.

۲- **د ټولني د اړو بار ګرڅدل:** د پوه، سألم او زيارا یستونکو وګړو پرخلاف، چې د ټولني د هوسايني، ترقى او پرمختګ بنسټيزي په ستنې دي، په نشه روبردي کسان چې د کار کولو او زيار ايستولو توان نه لري؛ ځكه نشه د انسان بدنه کمزوري او

اخистلو، هېڅ امكان نه لري. الله تعالى فرماسي:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَنُ أَنْ يُوقَعَ بِيْتَكُمُ الْعَدَوَةَ وَالْبَعْضَةَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدُّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الْأَصْلَوَةِ فَهَلْ أَنْثُمْ مُنْتَهُونَ﴾ (النادرة: ۹۱)

ژباوه: بي شکه شيطان غواوري، چې د شرابو او جواري په وسile، ستاسي منځ کې دېمنۍ، کينه او کرکه واچوې او د الله تعالى له یادولو او لمانځه خڅه مو ايساروي، نوایا لاس تري اخلي؟

۲- **د منکرات او جرايمو ترسه کولوته هڅدل:** دا یو عيني واقعيت دي، چې په

نشه روبدې کسان، په ډېر ځلې داسې بد او سپک جنایات ورڅه ترسه شوي، چې نور يې د نومونو په یادلو د شرم احساس کوي، لکه: د خور، مور او یا د کورنۍ د نورو غرو وڈل، له هغوي سره بد فعلې او یا د خپلې مېرمنې پت او عزت خاورې کول او داسې نور منکرات او جنایات.

۳- **د شرم، حیا او مروت له منځه تلل:** حيا چې د ايمان مهمه برخه ده، په نشه روبدې کسان يې له لاسه ورکوي.

امام قرطبي (رحمه الله) په خپل تفسير(الجامع لأحكام القرآن / ۳ / ۵۷) کې يوه واقعه نقل کرپي ده، چې یو وخت يوه نشه يې بولې وکړي او بیا يې په دواړو لاسونو دغه بولې راپورته کرپي خو مخ ورباندي په مینځي او همهاله يې له اوداشه خڅه وروسته لوستل کېدونکې دا دعا وویله: «اللَّهُمَّ اجْعُلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَاجْعُلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ» (ای الله! ماله توبه کونکو او پاكو خلکو خڅه وګرځوي).

له ابو بکر صديق څخه پونښته وشوه، چې اياتا د جاهليت په زمانه کې شراب خپلې؟ هغه وویل: أَعُوذُ بِاللَّهِ نَوْچَا ورته وویل: دا ولې؟ نوموري په خواب کې ورته وویل: «كَنْتُ أَصُونُ عِرْضِي وَأَحْفَظُ مِرْوَءَتِي؛ فَإِنَّ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ، كَانَ مُضِيَّاً فِي عِرْضِهِ وَمِرْوَءَتِهِ» (يعني: ما د خپل عزت او مروت ساتنه کوله؛ دا ځکه چې شراب خښونکي خپل عزت او مروت له لاسه ورکوي) (معرفة الصحابة / ۱ / ۳۳).

انسانان له ډېر پخوا خڅه پېژني او د خينو مذاهبو په ديني کتابونو کې هم د (بنګله) په نوم یاد شوي، البته د بد او خراب بوتي په توګه، چې ورڅه د دې بوتي ناروا والي ثابتېږي.

چرس او ترياك طبیعي نشه يې توکي دي او مورفين، هيرويين، کوداين او کوكاين په مصنوعي دول تولیدېږي. د تاثير او اغېز له پلوه، مورفين، هيرويين او کوكاين ډېر خطرناک او زيان اړونکي دي او ترياك او چرس بيا نسبتا کم ضررناک دي.

له دغو نشه يې توکو سربېره نور توکي هم شته دي، لکه: اکستاسي (CRYSTAL)، شيشه (TABLETK)، نيكوتين (NICOTINE)، چې ورڅه په دې روستيو کي د شيشې تولید، چې خورا ډېر خطرناک دي، هم په افغانستان کي ډېر شوي و.

د نشه يې توکوزيانونه
د نشه يې توکو کارونه خواړخيزه زيانونه لري، چې په لاندي ډول يې يادونه کېږي:

لومړۍ: ديني زيانونه

دي کې شک نشي، چې د نشه يې توکو استعمال، د انسان ديني او معنوی اړخ زيانمنوي او ان کله، کله يې په بشپړ ډول له منځه وړي او په کفر (نعواز بالله) پاڼي مومني. ځينې دغه زيانونه په لاندي ډول دي:

۱- **د الله تعالی له عبادت خڅه ايساړېدل:** په ټوليز ډول، په نشه روبدې کسان، د الله تعالی له عبادت او اطاعت خڅه ډېر لري پاتې وي، چې په سر کي يې لمونځ دي، هغه چې د دين ستن او د مؤمن معراج بلل شوي. د همدي نشه يې توکود کارونې له کبله، انسان إلآ ما شاء الله له لمانځه او دا له ديني پلوه دومره لوی زيان دې، چې جران يې، پرته د توبې له ايستلوا او له نشه يې توکو خڅه د لاس

نشه يي توکود کارونی له امله، د مينې، محبت او باور دغه فضا له منځه خي، طلاق بې ارزښته ګنډ او په کشت سره واقع کيږي، د کمکيو بسونه او روزنه زيانمنېري، د هغوی له سرڅه د شفقت لاس پورته کيږي، متقابل احترام له منځه خي، هرڅوک په خپل سروي او د کورني د مدیريت او کنتروول واګړي سستيرې، د کورني په دندو او مسئوليتونو کي اختلال او ګډوډي رامنځته کيږي، اختلافات او نفرتونه راټوکيږي، چې بالآخره کورني ته د شخو او فقر دروازې پرانېزې او د کورني په زيان او انحلال پاي مومي.

دا هم واقعيت دی، چې د کورني په زيان تولنه هم زيانمنه کيږي؛ ځکه کورني د تولنه د جوړښت د بنسته ډبره ده، اصلاح او فساد يې د تولنه اصلاح او فساد دي.

درېيم: اقتصادي زيانونه

له اقتصادي پلوه هم د نشه يي توکو کارونه یو شمېر زيانونه لري، چې ځينې يې په لاندي ډول دي:

۱- اقتصادي ژوند ته زيان رسیدل: خرنګه چې شتمني، مال او دولت یو ستر الهي نعمت دی، د دې نعمت غوبښته دا ده، چې بسو کارونو کې مصرف شي او هغو مواردو کې ونه لکول شي، چې نه دنيوي او نه اخريو ګتيه پرې مرتبېري. په دې اړه، قرآن کريم انسان ته ځانګړي لارښونه لري او د سرغونې په صورت کې يې، هغه ته يې سخت توبیخ ورلاندي کري، الله تعالى فرمایي: ﴿وَلَا يَذَرْ بَذِيرًا﴾ **۶۷** **إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِلَخَوْنَ أَشْيَاطِينَ﴾ **۶۸** **الإِسْرَاءَ****

ڇباره: (او بې ځایه لګښت مه کوئ په بې ځایه لګښت کولو سره، بېشکه چې بې ځایه لګښت کوونکي د شیطانانو ورونه دي). بې له شکه په نشه يي توکو پيسې لکول، په بې ځایه لګښت کې رائي.

۲- بې کاري رامنځته کېدل: د نشه يي توکو د استعمال یو بل زيان دا دی، چې کارونکي بې سست او بې څواکه کيږي

تل د نشه يي توکود لاسته راولو په فکر کې وي، سالم عقل او پوهه نه لري، د اولاد بسونه او روزنه ورته بې ارزښته معلومېري، د کورني د مرېي په توګه پلار خپل حیثیت له لاسه ورکړي وي او ګله چې اولاد د خپل مرېي له تسلط څخه خلاصون پيدا کري، هغوی بیا پرته له ويرې او د مسئوليت احساس د نه لولو له کبله، هر چېرته او هر چا سره ناسته ولاره کوي او بالآخره ورڅخه غله، وزونکي، جواري کوونکي او شرابيان جوړ شي. دا د نشه کوونکي سور او پلار له وجې، چې اولاد ته يې ورېه برخه کيږي.

۶- صله رحمي له منځه تلل: هر انسان، نارينه وي او که بنځينه، فطرتاله اسلامي او انساني اخلاقو څخه برخمن وي، لکه: مهرباني، صله رحمي، ورين تندي درلودل، د کورني او تولنه له خلکو سره بنه چلن کول. خو ګله چې يو خڅوک په نشه اخته شي، د هغه صله رحمي او انساني عاطفه، چې د خپلې کورني او تولنه په ورلاندي يې لري، کمزوري کيږي او بالآخره له منځه خي، چې په پايله کې بیا په خپلې مېرمنې او اولاد زړه سوي نه کوي او دې خپلې داسې ليidel شوي، چې د نشه يي توکود لاسته راولو په خاطر، په نشو اخته پلرونونو خپل ماشومان په خپلې وزلي يا پلورلي دي.

۷- ترافيكى پېښې زياتېدل: د نشه يي توکو کارونه، په تولنه کې د ترافيكى پېښو ستر لامل ګنډ کيږي؛ ځکه په نشه اخته کس خپل عقل او خود له لاسه ورکړي وي، بې اختياره روان وي، د نشي له امله خپل موټر، موټر سايکل او باسيکل چلاؤ نه شي مهارولای او دې خپلې خوب پرې برلاسې شي، چې په پايله کې ترافيكى پېښه رامنځته کيږي او په دې سره نشه کوونکي له ئاخان سره نور هم د مرګ خولي ته ورځورځوي.

۸- د کورني نظام لړېدل: یوه سالمه او هوسا کورني، خپلې سلامتيا، د هغې د غړو تر منځ د ربنتینولی، صمييميت، مينې او باور له لاري لاسته راوري. خود

ډول، ډول ناروغۍ، رامنځته کوي، هغوی د مجبوريت له امله، نورو ته د سوال او بسپني لاس اوږدو، نو د دي په ځای چې تولني ته خدمت وړاندي کري، دوی د تولني د اوږو بار او د هغې د ورسته والي لامل ګرځي، بلکې د یوې وزونکي ناروغۍ، په خبر د یوه سالم نظام او باشتابي تولني په وړاندي خنډ هم واقع کيږي.

۳- په تولنه کې منفورد کېدل: خرنګه چې په نشه کولو سره د انسان عصبي نظام لړېږي او ورڅه تر بلې يې عقلې ځواک کمزوري کيږي، د بنو او بدرو چارو، د خپل او بل توپير نه شي کولای، نوله دې امله بدې او ناوارې کرني سرته رسوي، لکه: غلا، شخړه، وزنه او داسې نوري چاري چې تولنه کې ورڅخه خلک کرکه او نفترت لري، په نشه روبدې کسان هم له دې سبېه د تولني افرادو په وړاندي منفورد وي، خلک ورسه کرکه پيدا کوي، ناسته ولاره او بنه چلن ورسه نه ترسره کوي.

۴- د فشا زياتېدل: دا چې په نشه روبدې کسان د خپلې جسمي کمزوري له وجوې، د خپلې مېرمنې جنسی غږیزه نه شي پوره کولای، له هغې سره ربنتینې مينه نه لري، مېرمن يې له هغه سره په نفترت کولو راشي او کومې بسخې چې د قوي ايمان ځښتنې نه وي، د خپلې جنسی غږیزې د اشباع کولو لپاره، له پرديو سريو سره اوريکې پيدا کوي. دا کار دې لامل ګرځي، چې تولنه کې فحشا او زنا رامنځته او بیا په زياتېدو شي.

۵- د تولنه د بسونيز او روزنيز بهير تکني کېدل: د یوې سالمې تولني لوړمنې او مهم اساس، کورني وي او د کورني سلامتيا په مور او پلار پوري تړلي وي. نو که د یوې کورني پلار او ګله مور هم په نشه روبدې وړي، هېڅکله هم د خپل اولاد بسونکي او روزني ته پاملرنې نه کوي؛ ځکه هغوی

چې په پایله کې بیا خفیفه یا شدیده خونریزی رامنځته کېږي او د غابښو له منځه تللو او له خولی څخه د بد بوی د وتلو سبب هم ګرځی.

۳- د زړه تکلیف رامنځته کېدل:

د نشه یې توکو کارونه یوبل خورا خطرناک روغتیایی زیان رامنځته کوي او هغه د زړه تکلیف دي؛ ځکه د دغو توکو په کارولو سره د زړه تکان زیاتیری، شریانونه بنديږي، د وینې فشار کې بدلون راخي او ګله د قلبی سکتی او زیاتره د زړه حملی لامل هم کېږي.

۴- د سالندۍ تکلیف رامنځته کېدل:

د نشه یې توکو د کارونې یوبل روغتیایی زیان، د سالندۍ (نفس تنگی) تکلیف دي؛ ځکه د نشه یې توکو د استعمال له وچې تنفسی لاري پرسوب پیدا کوي او بنديږي، چې بیا انسان ته دوامداره ټوخي او د سینی التهاب پیدا کوي.

۵- د هاضمي جهاز خرابېدل:

یوبل روغتیایی زیان، چې د نشه یې توکو د کارونې له امله منځته راخي، د هاضمي جهاز خرابېدل دي؛ ځکه د نشه یې توکو په استعمال سره، د کوچنيو او غېټو کولمو فعالیت کمېږي، معده کې سوزښ پیدا کېږي، چې ورسه بې اشتھایي او د خورو په هضم کې ستونزې رامنځته کېږي او د وزن د کموالی لامل ګرځي.

۶- جلدي ناروغری رامنځته کېدل:

د نشه یې توکو په د اړیخه ټکان زیان، چې نشه یې توکې یې له ځان سره لري، جلدي ناروغری ده او د ځکه چې په نشه روبدی کس له یوی خوا

د خپل پوستکي حفظ الصحه نه
شي مراجعتولای، له بلې خوا په
خپل پوستکي کې نشه یې توکې
ترزيقوسي. د نشه یې توکو په
استعمال سره، د زړه تکان

زیاتیري، چې په نتيجه کې په رګونو کې له عادي حالت څخه فشار زیاتیري او ګله چې د رګونو فشار زیات شي، پوستکي سوربخون رنګ خپلوي او د وخت په تیرېدو سره په پوستکي

څخه پوره کېږي، چې داد حکومت په بودیجې باندې اضافې باردي او د دولت اقتصادي نظام ته ګواښ او ستونزې جورولای شي.

۵- د ګټورو نباتاتو ګښت کمېدل:

خرنګه چې زمونې ګران تاتوبې افغانستان یو زراعتي او زرخیزه هېواد دي، هېږي هېوادوال مړ پر کرکيله بوخت دي، د خپلې اړتیا وړ توکي له همدي لارې پوره کوي او نورو هېوادونو ته یې هم صادروي.

نو که چېږي زمونې کرونډ ګرد غنموم، جوارو، وریجو، وریشو، انګورو، منو او زردا لو باغونو او ورته د نورو ګټورو نباتاتو په ځای، د کوکنارو، ترباکو او چرسو کړهنې ته مخه کېږي، په هېواد کې مُثمر نباتات کمېږي او هېوادوال به مو د فرق او ارتزاقې مواد د کمبنت له خطر سره مخ کېږي، چې بیا به له نورو هېوادونو د ارتزاقې موادو واردول، هېوادونو د ارتزاقې موادو واردول،

څلوره: روغتیایی زیانونه

د انسانی ژوند نورو برخو ترڅنګ، د نشه یې توکو کارونه، د انسان روغتیا ته هم ګنډ زیانونه اړوی. د نشه یې توکو د زیانونو په اړه، په اسلامي او غیر اسلامي هېوادونو کې د دې خانګې اړوند پوهايو ژوري او دقیقې څېړنې کړي دي او دې پاپلې ته رسبدلي، چې نشه یې توکې د انسان جسمی او روحی روغتیا ته هېږي زیان رسوي، چې د ځینو یادونه یې په لاندې ډول ده:

۱- بد شکله کېدل: د نشه یې توکو په کارونې سره، په خورا چټکې سره د انسان وزن کمېږي، د بدن پوستکي بې راتبولېږي او ګونځۍ کېږي او د ډنګروالي (خوار په یوه بد شکل بدليږي).

۲- د خولې ناروغری رامنځته کېدل: په نشه یې توکو روبدو ته هېړر د خولې ناروغری پیدا کېږي؛ دا ځکه چې نشه یې توکې په خپل جورښت کې کیمیا وي او زهري مواد لري، نود انسان غابښونو، ژې، او وری ته زیان رسوي،

او د کار کولو توان نه لري، حال دا چې کار او کسب کول، د یوې ټولنې د ترقى او پرمخ تللو تولیداتو اساسې عنصر بلل کېږي، نو هغه خوک چې په نشه اخته وي، تل د نشه یې توکو د لاسته راولو په لته کې وي، ټارکولو او اقتصادي فعالیتونو ته یې شا اړولي وي، چې دا په ټولنې کې د بې کاري په لوري یو ستر ګام دي.

۳- اقتصادي جرایم رامنځته کېدل:

خرنګه چې په نشه روبدی کسان سست او کمزوری وي، د کار کسب او زيار ايستلو ټوکاک یې لاسه ورکړي وي او له بلې خوا د ژوند د اړتیاواو، لکه: د کورنې نفقه، د لباس او درملنې لګښتونه وریه غاړه وي، د دې اړتیاواو پوره کولو لپاره مالي جرايمو ته مخه کوي، لکه: غلا، لار نیونه او ان له جوماتونو خڅه د خلکو شیان غلا کول او داسي نور.

۴- حکومتی بودیجې باندې اضافې بار راتل:

که یوه ټولنې کې، معتادين او نشه یان پیدا شي، حکومت اړ دې چې د هغوي د درملنې لپاره خانګې روغتیونه او کلينيکونه جور کړي، مسلکي طبيان وروزې او په دندو یې وګماري، چې دغه ډول زمينه برابرول، زياتو لګښتونه اړتیا لري او دا چاره به د دولت له بودیجې خڅه پوره لړي. نواعتياد او په نشه روبدېدل، د دې دا مال ګرځي، چې د دولت او بیت الممال خڅه پیسي د هغوي په (بې خاید) ضرورتونو مصرف شي، هغه پیسي چې باید په مکاتبو، دینې مدارسو، روغتیونو او نورو ټولګکو موارد لوګول شوي واي. دا هم یو خرکند حقیقت دي، چې بندی خانو کې د بندیاتو یوه لويه برخه، په نشه روبدی کسان تشکيلوي؛

ځکه چې د هېړو جرايمو مرتكبين همدا نشه یان وي. په بندی خانو کې، د هغوي مصارف، لکه: ډډۍ، بستري او هستوګنځایونه برابرول او همداراز د هغوي درملنه، د حکومت له بیت الممال

باعث کيږي.
۴- په ټولنه کې نا امني او جرایم زیاتيري.

وروستي خبره

دا چې د نشه يې توکو په کارولو کي دومره هرارخیز زیانونه نغښتي دي، دا ټول زموږ د اسلام سپېڅلی دین کي پنځلس سوه کاله مخکي حرام ګرځوں شوي. د اسلامي شريعت هغه پنځه بنسټيز مقاصد، چې له دين، عقل، نفس، ناموس او مال خخه عبارت دي، د دین د اصولو حیثیت لري او د بشريت د سوکالۍ او پرمختګ په موخه، تل د دغوه په حفاظت او ساتني ټینګار کوي. د همدغو اهدافو د ساتني په موخه، د اسلام مبارک دين د نشه يې توکو کارونه حرامه ګرځولي. د زموږ د ګران هبوا د ملي ګټوغونښته هم دا ده، چې په دې توکو په جدي ډول بنديز ولګول شي؛ خو هبوا او هبوا دوال، په ځانګړي ډول خوانان مو، دې ناورين له زیانونو وړغورل شي.

او س چې د افغانستان اسلامي اماارت مشرتابه، عاليقدار امير المؤمنين حفظه الله د یوه فرمان له مخي، د دې توکو په استعمال، پېر او پلور، تجارت، واردات او صادرات او د هغو د تولید پر کارخانو بنديز لګولای، زموږ د ټولو ديني او ملي دندده، چې له دولت سره اوږد په اوږد، د دې فرمان په عملی کولو کي، همکاري وکړو؛ خو هبوا مود هوساینې، ابادي او ترقى په لوري حرکت وکړي.

اخذليکونه:

- ۱- القرآن الکریم.
- ۲- الجامع لأحكام القرآن الکریم، للقرطبي.
- ۳- معرفة الصحابة، لأبي نعيم الأصبهاني.
- ۴- د مخدره توکو ماهیت او ډولونه، د معاعون سره حق سید حبیب شاکر لیکنه: www.eslahonline.net

۵- مخدره مواد د اسلام سپېڅلی دين او نورو علمي او تولیزو افکارو له نظره، د څېرنوال عبدالرحیم www.tolafghan.com

۶- د اسلامي شريعت له نظره د مخدره توکو د کارونی زیانونه، د څېرنوال عبدالرحمون عادل لیکنه: www.wasiweb.com

www.medlineplus.gov/druguseandaddiction . ۷

www.medicinenet.com/drug_abuse/ar . ۸

کې توري حلقي پيدا کيږي.

۷- عصبی تکلیف رامنځته کېدل:

د نشه يې توکو د کارونې بل روغنیای خطرناک روغنیایي زیان دا دی، چې نشه يې توکي معمولًا د خطرناکو او لا علاجو ناروغوي لامل کيږي او د هغو په وسیله په ډېرې اسانې نورو روبدو کسانو او یا د هغوی د کورنې غرو ته انتقالېي، په ځانګړي ډول د جنین بدنه، چې له امله يې جنین له ناقص نمو سره مخ کيږي. له پورتنیو زیانونو سربېره، نشه يې توکي نور روغنیایي زیانونه هم لري، لکه: د عضله خرابیدل، مغزی سکته، جنسی کمزوری، او عقیم (شنه) کېدل، ژر زړېدل، د مری او معدی په سلطان اخته کېدل، د جنین د سقط لامل کېدل او داسې نوري لسګونه روغنیایي ناروغۍ د نشه يې توکو د کارونی له امله رامنځته کيږي، چې تربولو خطرناکه يې د سرو ناروغۍ ده؛ ځکه طبی شمېرې نښې چې په نشه روبدی کسانو کې پنځه اتیا سلنے ۸۵٪.

۸- بې خوبې پیداکېدل: یو بل روغنیایي زیان، چې د نشه يې توکو په کارونې سره رامنځته کيږي، هغه بې خوبې ده او کله چې د انسان خوب ته خراب شي، یو ډول عصبی ستونه ورته پیدا کيږي او د خوب پرمهال غیر عادي خبرې یا په بل عبارت ګډې وډې خبرې کوي او سه خوب نه شي کولای.

۹- د بدن دفاعي ټواک کمزوری کېدل:

د نشه يې توکو د کارونې یو بل ستر روغنیایي زیان، د انسان د بدن دفاعي ټواک کمزوری کېدلوا په صورت کې راځر ګندېږي او کله چې د انسان داخلی دفاعي ټواک زیانمن شي، د ډېر رو ناروغيو ان عادي ناروغيو په وړاندې هم نا توانه شي او دا ناروغۍ بیا ډېر ژر په بدن کې سرأيت کوي.

۱۰- د ماغې ګډوډې رامنځته کېدل:

په نشه يې توکو روبدې کسان، د روانې پلوه د دماغې ګډوډې او تردد سره مخامن کيږي، داسې چې اوښ ورته مېږي او مېږي ورته اوښ بنګاره کيږي، د خپل عقل د لاسه ورکولو په نتیجه کې، خیالي ډار او وېره ورته پیدا کيږي، بې ثباتي سره مخ کيږي،

چارواکواحساس کمزوری کوي. ناسې تصمیمونه او ناسې پېښې پېښې کوي، حافظه يې کمزورې او ځان نه پېښې، غمجن او ګونبه والي خوبنوی او په پایله

آثار و نتایج اخوت اسلامی در جامعه

استاد عبدالوازع هدفمند

قسمت اول

مقدمه

الحمد لله رب العالمين، والعاقبة للمتقين
والصلاوة والسلام على خير خلقه محمد و
آله وأصحابه أجمعين.

اما بعد: اخوت وبرادری اسلامی یا به
تعبیر دیگر برادری در راه الله عزوجل عبارت
از عطیه‌ی الهی، نور بیانی و نعمتی
است که الله عزوجل آن را در دل بندگان
مخلص و دوستان با صفا و مخلوقات
پرهیزگارش حک نموده است. الله تبارک
و تعالی می فرماید:

﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَيِّعاً مَا أَلْفَتَ
بَيْنَ كُلْبَيْهِ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّمَا
عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ الفاطح: ٦٣

ترجمه: اگر آنچه را که در زمین است،

همگی خرج می کردی نمی توانستی بین

دلها یا شان الفت دهی ولی خداوند بین

آنان الفت داد بی گمان او غالبا و با

حکمت است. (وبر هر کاری توانا، و

کارش از روی حکمت انجام می پذیرد).

در قرآن کریم همه ای مؤمنین را مورد

خطاب قرار داده و این عطیه و تحفه

قدسی اش را منحیث یک نعمت بزرگ

برای شان ارزانی داشته و می فرماید:

﴿وَإِذْ كُرُوا بَعْثَتَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءَ
فَأَلْفَ بَيْنَ ثُلُبَيْكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ يَنْعَمُونَ﴾

آل عمران: ١٠٣

ترجمه: (و نعمت خدا را بر خود به یاد

آورید که بدان گاه که (برای همدیگر

روانی که خبث و پلیدی آن را احاطه کرده و فساد در آن ریشه دوانیده است، هیچگاه امکان ندارد که با روح و روان مؤمن در اولین لحظات ملاقات توافق پیدا کند. زیرا این دو روان از اساس با هم نفرت دارند و راه شان جدا است و بین شان بیگانگی موجود است.

پس گفته می توانیم که بدون ایمان اخوت و برادری ای وجود ندارد زیرا که الله عزوجل فرموده: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْرَوُهُ﴾ (فقط مؤمنان برادران هم دیگرند).

پیامبر ﷺ فرموده: «لا يُؤْمِنُ أَخْدُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ».

ترجمه: «مؤمن کامل کسی است که آنچه برای خود می پسندد، برای برادر (مسلمان) خود نیز بپسندد».

لهذا اذعان می توان کرد که دوستی بدون تقوا و تقوا بدون دوستی و صداقت تحقق نمی یابد زیرا الله عزوجل تبارک و تعالی فرموده:

﴿الْأَخْلَادُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِيَعْصِي
عَدُوًّا إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ الخرف: ٦٧

ترجمه: «دوستان، در آن روز، دشمنان یکدیگر خواهند شد،

مگر پرهیزگاران».

با بیان آنچه که مختصرا در فوق از آیات و احادیث و اقوال علماء و دانشمندان تذکر بعمل آمده جایگاه، مقام و منزلت اخوت و

و ضرورت نیست که در بین شان کدام شروط و لوازم دیگری وجود داشته باشد مانند گرفتن تذکره تابعیت و یا پاسپورت از یک مملکت و یا به دست آوردن کارت عضویت از یک تنظیم سیاسی و یا تولد شدن از یک مادر و پدر و یا زندگی کردن در یک محیط جغرافیوی و گردآمدن در اطراف یک مفکوره غیر اسلامی و سیاسی محض. ولی با تأسف هستند مسلمانانی که از این فرموده و اخبار الهی مبنی بر اینکه ایمان داران برادر هستند، چشم پوشی می‌کنند و روابط ناجائز را بر آن ترجیح می‌دهند، از قبیل زندگی کردن در یک محیط جغرافیوی هم زبان بودن، منسوب شدن به یک تنظیم سیاسی و یا تذکره و یا پاسپورت داشتن از یک مملکت و غیره و بسیار دیده شده که برخی از مسلمانان ایمان را علت برادری ندانسته و این فرموده الله ﷺ را مراعت نکرده اند ولیکن روابط ناجائز و نا مشروع را مرعی الاجراء قرار داده و علاقه ای شان را فقط به اساس آن عیار می‌سازند که این خود گناهی است عظیم و بزرگ. (تفسیر سوره حجراط: ۸۷-۸۸)

اسباب و وسائل تحکیم واستواری روحیه اخوت اسلامی

دین مقدس اسلام برای استواری و تحکیم روحیه و روابط اخوت و برادری برای الله ﷺ یک سلسله مبادی و وسائل ایجابی و اسباب ثابتی را وضع و تعیین نموده است، که هرگاه برادران مؤمن و متدين ما به آن تمسک جویند و به مقتضاش عمل کنند اخوت و برادری شان مستحکم تر گردیده و پایدار خواهد ماند، و اینک به برخی از این اسباب و وسائل ذیلاً اشاره می‌کنیم:

- ۱- هرگاه کسی برادرش را دوست داشت باید او را خبر دهد، و این به دلیل حدیثی است که ابو داود و ترمذی از پیامبر ﷺ روایت نموده اند که فرمود: (إِذَا أَحْبَ الرَّجُلُ أَخًاٌ فَلْيُبْرِئْهُ إِنَّمَا)

تبارک و تعالی بی خواهیم برد. الله ﷺ می فرماید: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ لِيُنَهَا) « فقط مؤمنان برادران همیگرند ». بعضی از اهل لغت و زبان عربی میگویند که إخْوَةٌ جمع أخ است از روی نسب و أخ که به معنی برادر است به کلمه إخوان جمع می شود، به اساس این تفسیر اخوت و برادری در اسلام اخوت و برادری نسبی است و اسلام در بین شان، برادری را ایجاد کرده والله ﷺ که در این آیت برادری را در اسلام برادری نسبی ذکر کرده به خاطر توکید واستحکام مفکوره است که مسلمانان به اسلام نسبت کرده می شوند. و قرآنکریم این برادری را به جمله خبریه ذکر کرده است نه به جمله انشائیه، و خبر داده است که مسلمانان برادر هستند یعنی از برادر بودن شان حکایت می کند که ایشان برادر می باشند، و ضرورت نیست که گفته شود با هم برادر شوید طوری که معنی جمله انشائیه است زیرا آنها برادر هستند و علت برادری هم ایمان است، بنا بر این برادری تا وقتی برقرار است که علت وجود داشته باشد که همانا علت مذکور تنها و تنها ایمان است و بس.

تفسرین می گویند: این تشبيه بليغ است که مسلمانان در مقابل همديگر به برادر تشبيه شده اند به دليل اينکه تمام آنها به يك اصل که ايمان است منسوب اند مثل اينکه چندين برادر و خواهر به يك اصل که پدر و مادر اند نسبت داده می شوند. از طرف ديگر اين آيت افاده حصر و قصر را می کند، زيرا کلمه (إنما) در عربی برای معنی انحصری استعمال می شود که مبتداء (المؤمنون) را به خبر (إخوة) منحصر می سازد. بنابر آن با درنظر داشت اين نكته بلاغی آيت مذکور چنین تفسیر می شود، که علت برادری ایمان است و غير از ایمان کدام علت دیگری وجود ندارد، وقتی که ایمان پیدا شد که همانا علت است برادری و اخوت که معلول آن است خود به خود پیدا می شود

برادری در راه الله ﷺ را دانستیم و برای هر مؤمن لازم است که برای پخش، نشر و تعمیل آن در جامعه بکوشد.

اهمیت موضوع

باید گفت که اهمیت موضوع به اندازه ای واضح و روشن است که اصلاً ضرورت به توضیح و تشریح ندارد و هر مسلمان آگاه و اندیشمند حتی عادی ترین افراد جامعه که گوش شنوا داشته باشد می تواند اهمیت و جایگاه اخوت و برادری اسلامی را از مواضع و خطابه های علمای ربانی و دلسوز جامعه دریافت نماید.

درآمدی به اخوت و برادری اسلامی

مفهوم اخوت: أخ به معنای برادر همقطار، دوست آمده است عرب ها می گویند: (ما كنـت أخـاً و لـقد أخـوـث): نبود برادر کسی هر آئینه برادر شدم. و کلمات: (أخـاء، مـواخـأة و إـخـاؤـة، وـوـخـاء وـوـخـائـة) هم به همین معنی می آید که (برادر و دوست شدم او را) (فرهنگ بزرگ جامع نوین: ج ۱ ص ۱۸) صیغه تثنیه آن أخـوان(دو برادر) و صیغه جمع آن: إـخـوـة وـأـخـوـة وـإـخـوـان وـأـخـوـن وـأـخـاء می آید که به معنی برادران و یا برادرها است (مرجع سابق)

در اصطلاح: عبارت از قوه ایمانی و روحی است که باعث ایجاد احساس عمیق، عاطفه، محبت، احترام، و اعتماد دو جانبه در بین اشخاص می گردد که رشته های عقیده اسلامی، ایمان و تقوی، ایشان را بهم پیوند می دهد. (اخوت اسلامی: ۸)

اگر خواسته باشیم معنی و مفهوم اخوت و برادری اسلامی را از دیدگاه قرآنکریم این کتاب پر فیض و با برکت و معجزه به بررسی بگیریم کافیست که تنها يك آیه کوتاه و مختصر آن را قادر توان توضیح و تفسیر نماییم آنگاه است که ما به جایگاه و منزلت اخوت و برادری برای الله

یُحِبُّهُ (سنن أبي داود: ج ۱۳ ص ۳۶۹)

ترجمه: «هرگاه مردی برادرش را دوست داشته باشد پس به وی خبر بدهد که او را دوست دارد.»

و در حدیثی که ابو داود با سند صحیح از أنس^{رض} روایت نموده چنین آمده است: مردی نزد رسول اکرم^{صل} بود و آندم مرد دیگری از نزدش گذشت، آن مرد موجود در نزد محمد^{صل} گفت ای رسول اکرم^{صل}! من این مرد را دوست دارم، نبی اکرم^{صل} از وی پرسید، آیا از دوست داشتن او را خبر کردی؟ آن مرد گفت: نخیر، رسول اکرم^{صل} فرمود: او را خبر بده، آن مرد از نزد رسول اکرم^{صل} برخاست و به تعقیب دوستش رفت و برایش گفت من تو را برای الله^{عز} دوست دارم، طرف مقابل گفت الله^{عز} ای که تو مرا بخاطر رضای او دوست داری ترا دوست بدارد.

۲- هرگاه شخصی از برادرش بخواهد که در غیاب برایش دعا کند، زیرا در حدیثی که ابو داود و ترمذی از عمر بن الخطاب^{رض} روایت کرده اند چنین آمده که فرمود: من از رسول اکرم^{صل} اجازه عمره نمودن را خواستم برایم اجازه داد و فرمود: (لَا تَسْتَأْنِي يَا أَخِي مِنْ دُعَائِكَ) (سنن أبي داود: ج ۴ ص ۲۹۴)

و در روایتی آمده است که پیامبر^{صل} برای عمر فاروق^{رض} فرمودند: (أَسْرِكُنَا يَا أَخِي فِي دُعَائِكَ) (سنن أبي داود: ج ۴ ص ۲۹۴)

ترجمه: «ای برادرم! ما را در دعای خود شریک بگردان» و مسلم در صحیحش از پیامبر^{صل} با الفاظ دیگری چنین روایت نموده اند که فرمود: (إِمَّا عَدِّ مُسْلِمٍ يَدْعُوكَ إِخْرَجِ بِظَهَرِ الْفَيْبِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ وَلَكَ بِمِثْلِ) (صحیح مسلم: ج ۱۳ ص ۲۶۹)

ترجمه: «بنده ای مسلمانی نیست که برای برادرش در غیابش دعا می کند مگر اینکه فرشته ای برایش می گوید برای تو نیز مثل آن باشد.»

۳- وقتی که یک شخصی با برادرش

«مبارک بادری تو این بخشش خداوندی و بر توتست که شکر بخشندۀ را بجا آری، و اللہ^{عز} او را نیکوکار و صالح بگرداند و به حالت رشد برسانش». (۱)

و برای برادری که از سفر آمده بگوید: (الحمد لله الذي سلمك والحمد لله الذي جمع الشمل بك) (دلائل النبوة لأبي نعيم الأصبهاني: ج ۱ ص ۱۷۰)

ترجمه: «ستایش الله ای راست که ترا سالم و صحتمند باز آورد و پراکندگی ما را با آمدن تو از بین برد و ترا گرامی داشت.»

به برادری که از جهاد تشریف آورده بگوید: (الحمد لله الذي نصرك وأعزك وأكرمك) (مسند أبي يعلى الموصلي: ج ۲ ص ۴۴۸)

«ثنا باد الله ای را که ترا پیروزی بخشید عزیزت ساخت و گرامی ات داشت.»

و به برادری که از حج آمده بگوید: (قبل الله حجك أو عمتك وغفر ذنك و أخلف عليك نفتكت) (جمع الفوائد من جامع الأصول و مجمع الزوائد: ج ۱ ص ۵۶۱)

ترجمه: «الله^{عز} حجت... را قبول کند و گناهت را ببخشد و عوض مالی را که در این راه مصرف کردی به مالت بیفزاید.»

و به برادرش که نکاح کرده است بگوید: (بارك لك و يارك عليك و جمع يينكما في خير). (روضة المحدثين: ج ۵ ص ۲۳)

ترجمه: «الله^{عز} ازدواج را برای تو مبارک گرداند، و بر تو تبریک باد و الله تبارک و تعالى در ازدواج شما خیر و برکت و سعادت را بیندازد.»

ترجمه: هرگاه توانمندی داشت به برادرش تحفه و هدیه بدهد، زیرا پیامبر^{صل} فرموده اند:

(تَهَادُوا تَحَبُّوا) (سنن البیهقی: ج ۶ ص ۱۶۹)

ترجمه: «به همدیگر هدیه و

ملاقات می کند باید با جبین کشاده با وی ملاقات نماید: زیرا ابو ذر^{رض} از پیامبر^{صل} روایت میکند که آن حضرت^{صل} فرمود:

لَا تَعْفِرْنَ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْفَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلاقِ) (صحیح مسلم: ج ۱۳ ص ۱۹)

ترجمه: «هیچ کار نیک را حقیر و ناچیز مشمار ولو که این عمل نیک صرف ملاقات کردن با جبین کشاده همراه برادرت بوده باشد.»

۴- وقتی که یک شخص با برادرش روبرو می شود باید با وی مصافحه نماید: زیرا که براء^{رض} از پیامبر^{صل} روایت می کند که آن حضرت^{صل} فرمود:

(مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَلْتَقِيَانَ فَيَتَصَافَّهُانَ إِلَّا غُفرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَقْتَرِفَا) (سنن أبي داود: ج ۱۳ ص ۴۳۷)

ترجمه: «نیست دو مسلمانی که با هم روبرو شده و با هم مصافحه نمایند مگر اینکه قبل از جدا شدن شان از یکدیگر گناهان شان بخشیده می شود.»

۵- در مناسبات ویژه ای به برادرش تبریکی بدهد و او را خوش بسازد زیرا که پیامبر^{صل} فرموده: (وَأَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَيْهِ تَعَالَى سُرُورُ ثُدِّخْلَهُ عَلَى مُسْلِمٍ أَوْ تَكْشِفُ عَنْهُ كُرْبَيْهُ أَوْ تَقْضِي عَنْهُ دِينَأَوْ تَطْرُدُ عَنْهُ جُouَاعَانَ سُوءَ الْخُلُقِ لِتُقْسِدُ الْعَمَلِ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلْعِ) (المعجم الكبير للطبراني: ج ۱۱ ص ۸۴)

ترجمه: ((محبوب ترین اعمال به نزد الله تبارک و تعالی اینست که دل مسلمانی را خوش بسازی یا مشکلی از مشکلاتش را حل کنی یا قرض او را اداء سازی و یا گرسنگی وی را رفع نمایی و یقیناً سوء خلق عمل را فاسد می سازد بدانگونه که سرکه عسل را فاسد می نماید)). بهتر است که در تبریکی گفتن به خاطر مناسبات مختلف از کلمات مأثوره کار بگیرد.

مثلًا برای برادری که در خانه اش نوزادی بدنیا آمده چنین بگوید: (بورک لك بالموهوب و شكرت الواهب و رزقت بره و بلغ أشدده). (منار القاری شرح مختصر صحيح البخاری: ج ۵ ص ۱۶۲)

شد، به عیادتش برو. هنگامی که فوت کرد، در تشییع جنازه اش شرکت کن.»

۲- باز هم ابوهریره^{رض} از پیامبر^{صل} روایت می کند که فرمود: (إِيَّاكُمْ وَالظُّنُونُ، فِي الظُّنُونِ أَكَذَّبُ الْحَدِيثَ، وَلَا تَحْسَسُوا، وَلَا تَجْسَسُوا وَلَا تَنافَسُوا وَلَا تَخَاسَدُوا، وَلَا تَباغَضُوا، وَلَا تَدَابِرُوا، وَكُوْنُوا عَبَادُ اللَّهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمْرُكُمْ). المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يُحْقِرُهُ، التَّقْوَى هُنَّا، التَّقْوَى هُنَّا وَيُشَيرُ إِلَى صَدْرِهِ بِخَسْبِ امْرِيٍّ مِنَ الشَّرِّ أَن يُغْفِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمِ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حِرَامٌ: دُمُّهُ، وَعِرْضُهُ، وَمَالُهُ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ، وَلَا إِلَى صُورِكُمْ، وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكُنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ) (صحیح البخاری: ج ۱۹ ص ۸)

ترجمه: «از گمان بد پرها یزید، زیرا گمان دروغترین گفته ها است و جاسوسی همدیگر را ننموده و همچشمی نکنید و با همدیگر حسد و دشمنی نورزیده و بیکدیگر پشت مکنید و همانطوری که شما را امر نموده، ای بندگان خدا باهم برادر باشید، مسلمان برادر مسلمان است، بر او ظلم نمی کند و ترک یاری اش نکرده و توهینش نمی نماید و در حالیکه به سینه اش اشاره نمود و فرمود پرهیزگاری اینجاست پرهیزگاری اینجاست. کافیست در بدی شخص همین که برادر مسلمانش را خوار کند، همه مسلمان بر مسلمان حرام است، خونش و آبرویش و مالش. همانا خداوند به تن ها و پیکره های شما نمی نگرد، بلکه به دلها و اعمال شما می نگرد.»

ادامه دارد...

ب: حقوق خصوصی حقوق عمومی در برگیرنده امور ذیل می باشد:

سلام دادن، جواب سلام دادن به سلام گوینده، عیادت مریض، تشییع جنازه، پذیرش دعوت مانند دعوت عروسی و یا محالف دیگر، پاسخ عطسه به یرحمک الله گوینده، بجا کردن قسم، قسم دهنده مثلًا شخصی او را قسم می دهد که تو را به الله سوگند می دهم که نان چاشت را با من صرف نما و أمثالهم، یاری دادن به مظلوم، توجه به نصیحتی که به وی شده است، دور کردن غم و اندوه اشخاص غمگین و مصیبت زده، فراهم نمودن سهولت ها برای اشخاص تنگدست، چشم پوشی از عیوب برادر مسلمان اش، و بالآخره دوری از ایذاء مردم با اعمالی مانند حسد، بغض، ظلم، تحقیر و غیره... و امثال این گونه چیزها که از حقوق لازمی اخوت و برادری و اصول حتمی یک جامعه به شمار می آید. و دلایل حقوقی که در فوق ذکر گردیده احادیثی است که تعدادی از آنها قبل اذکر داده شد جهت اختصار فقط دو حدیث را در ذیل تذکر خواهیم داد و بس:

۱- ابوهریره^{رض} روایت می کند که پیامبر^{صل} فرمود: (حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتُّ قِيلَ مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِذَا لَقِيَتْ فَسَلِّمَ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَكَ فَاجْبِهُ وَإِذَا اسْتَصْحَكَ فَانْصَحَّ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمَدَ اللَّهَ فَسَمَّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعَدَهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّئِعْهُ).

(صحیح مسلم: ج ۱۱ ص ۱۷۷)

ترجمه: «مسلمان بر مسلمان، شش حق دارد. گفتند: ای رسول خدا! آنها کدام اند؟ فرمود: «هرگاه، مسلمان را ملاقات کردي، به او سلام کن. اگر تو را دعوت نمود، اجابت کن. هنگامی که از تو درخواست نصیحت نمود، او را نصیحت کن.

وقتی که عطسه زد و الحمد لله گفت، در جوابش بگو: یرحمک الله. اگر مریض

تحفه بدھید تا باهم محبت بورزید.»

۶- و در رفع نیازمندی های برادرش قادر توان کوشش نماید، زیرا پیامبر^{صل} فرموده: (مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنَ الْعَيْدِ مَا كَانَ الْعَيْدُ فِي عَوْنَ أَخِيهِ) (صحیح مسلم: ج ۱۳ ص ۲۱۲)

ترجمه: «کسی که مشکلی از مشکلات دنیوی مؤمنی را حل کند الله مشکلی از مشکلات روز قیامت او را حل می کند و کسی که با تنگدستی سهل گیری کند الله در دنیا و قیامت با او سهل گیری می کند کسی که عیب مسلمانی را پیو شد الله در دنیا و آخرت عیب او را می پوشد، الله در صدد کمک بند است تا لحظه ای که بند در صدد کمک به برادرش باشد.»

۷- و بالآخره یک برادر مؤمن باید همه حقوق برادر مسلمانش را به شکل کامل اداء نماید و در حد توان از اداء مسؤولیت اش تقصیر نکرده و کوشش نماید او را از خود راضی و خوشنود سازد، زیرا پیامبر^{صل} می فرماید: (مَثَلُ الْمُؤْمِنِ فِي تَوَدُّهِمْ وَتَرَاحِمِهِمْ وَتَعَافُطِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عَضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى). (صحیح مسلم: ج ۱۲ ص ۴۶۸)

چهارم ترجمه: «مثال مسلمان ها در محبت و رحمت و مهربانی شان به همدیگر مانند یک جسد است، که هرگاه عضوی از آن بدرد آید، دیگر اعضای جسد درتب و بیدارخوابی با آن همراهی می کنند.»

حقوق اخوت و برادری از دیدگاه اسلام دو نوع است:

الف: حقوق عمومی

کارکورهای و کوارش ها

خبرنگار مجله

په مکی مکرمي کي د حج بعشي خه د ارشاد، حج او اوقافو وزير لپدنه.

۴ ذوالحجي ۱۴۴۳ هـق (۱۲ سرطان ۱۴۰۱ هـش)

د ارشاد، حج او اوقافو وزير او د افغانستان د حج بعشي عمومي رئيس محترم شيخ الحديث دكتور نور محمد ثاقب او د وزارت رهبری غرو په ګډون نن د مکي معظمې د بعشي د کاري کمېتو له دفترونو خخه لیدنه وکړه.

ښاغلي ثاقب د هري کمېتي له مسؤلينو سره د کار په دوام خبرې وکړي او هر یو ته یې د خپلو دندو په اړه سپارښتنې وکړئ. په پاڼ کې نوموري ټینګار وکړ، چې د حج په بهير کې به د کاري کمېتو فعالیتونه وخیړل شي او د مکافاتو او مجازاتو اصول به په جدي توګه په پام کې ونيول شي.

دیدار وزیر ارشاد، حج او اوقاف و رئيس عمومي بعشه حج افغانستان از مخيمات مني و عرفات

۴ ذوالحجة ۱۴۴۳ هـق (۱۲ سرطان ۱۴۰۱ هـش)

محترم شيخ الحديث دكتور نور محمد ثاقب وزیر ارشاد، حج او اوقاف و رئيس عمومي بعشه حج افغانستان از مخيمات حجاج افغانستان در مني و عرفات دیدار به عمل آورد.

در اين ماموريت موصوف را عده اي از مسؤولين بعشه حج افغانستان در مکه مکرمه همراهی کردند، ايشان ضمن دیدار از مخيمات اظهار داشت که امسال خيمه هاي حجاج افغانستان در مني و عرفات نسبت به سال هاي گذشته از امکانات بيشر برخوردار است، همچون: موقعیت مناسب، خمييه هاي بزرگ، فرش، دوشک و ايرکنديشن هاي جديد همچنان جناب شان به مسؤولين هدايت سپرد تا در ايجاد تسهيلات مزيد مبني بر خدمات حجاج از هيچ ګونه سعي و تلاش دريغ نورزنند.

دارشاد، حج او اوقافو وزير د حج شرعی مسائلو په اړه له شیوخواو جيدو علماء و سره بحث او خبرې وکړي

۵ ذوالحجي ۱۴۴۳ هـق (۱۳ سرطان ۱۴۰۱ هـش)

دارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دكتور نور محمد ثاقب له هغو شیوخوا او علماء کرامو سره، چې د روان کال د حج په بهير کې د حاجيانو ناظمينو په توګه ګمارل شوي وو وکتل.

په ياده غونډه کې د حج د شرعی مسائلو په تراو خبرې وشوي او په دې غونډه کې د ناظمينو سربېره په مکه مکرمه کې د افغانستان د حج بعشي یو شمېر مسؤولينو هم ګډون دلولد. شيخ الحديث دكتور نور محمد ثاقب د

روان کال ددي بهير له مسؤولينو خخه د قدردانۍ ترڅنګ وویل، چې د حج بهير د مسائلو او ستونزو د هواري په برخه کې د علماء و دريغ خورا مهم او ارزښتناک دی نو باید د حج مسائل باید حاجيانو لپاره په ساده او

اسانه توګه توضیح او تشریح کړي شي. په خانګرې توګه د قصر او جماعت د لمانځه په اداء کولو کې د حاجيانو لپاره د واحد نظر لارښونه وشي.

دارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس تر مشری لاندې اداري غونډه ۶ د ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

دارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب تر مشری لاندې د حاجيانو ستونزو ته د رسیدګۍ په موخه د مکې مکرمې د کاري کمپټيو له مسؤولینو سره د بعضی په مرکزي دفتر کې غونډه ترسه کړه.

نوموري وویل، چې د حاجيانو د انتقال پروسه په برياليتوب سره پای ته ورسیده او مونږ وکړای شو چې په کم وخت کې خپل حاجيان سعودی عربستان ته انتقال کړو. او د دویم پراو لپاره بايد پوره چمتوالې ولرو چې په بنه ډول سره حاجيان مقدسو مشاعر و ته انتقال کړو.

همدا راز بناګلی وزیر د هري کمپټي له مسؤولینو سره د کار په دوام خبرې وکړي او هر یو ته یې د خپلو دندو په اړه لازمي سپارښتنې وکړي.

دارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس له حاجيانو سره وکتل ۶ د ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

په مکه مکرمه کې د ارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب او ورسره مل پلاوي د (اکناف، ضیافه الشریف او د أَم القری) د عمارو له حاجيانو سره وکتل.

بناګلی ثاقب د افغان حاجيانو د احوال پونتنې او د هغوي د ستونزو په تړاو د دوي له خونو خڅه له نېډې لیدنه وکړه او حاجيانو ته یې ډاه ورکړ چې ستونزو ته به په وخت رسیدګې کوي، د بعضی غرې او معلمین شپه او ورڅ ستاسو په خدمت کې دي، په هره عماره کې د حج د بعضی غرو د اړیکو شمیرې نصب شوي دي، د هر ډول ستونزې د پیښیدو په صورت کې تاسو کولای شي چې له هغوي سره اړیکه ونیسي.

بناګلی ثاقب همداشان په يادو عمارو کې د روغتیابي کلينيك او د خورود ويش خايونو خڅه هم لبدنه تر سره کړه.

دارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس تر مشری لاندې اداري غونډه ۱۳ د ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۲۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

دارشاد، حج او اوقافو وزیر او د حج بعضی عمومي رئیس شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب تر مشری لاندې هيواد ته د حاجيانو راستنډو او مدینې منوري ته د هغوي لېږد په موخه د مکې مکرمې او د مدینې منوري د کاري کمپټيو له مسؤولینو سره د بعضی په مرکزي دفتر کې غونډه ترسه کړه. نوموري وویل، د فرضي حج د مناسکو په اداء کولو سره د حج مراسم بشپړ او حاجيان له کومې ستونزې پرته خپلو عمارو ته ستانه شول. بناګلی ثاقب زیاته کړه، چې د فرضي حج د مراسمو په پای ته رسیدو سره هېواد ته د حاجيانو د ستندو او مدینې منوري ته د هغوي د لېږد په بهير خبرې وکړي، چې حاجيان هيواد او مدینې منوري ته د لېږد په وخت کې له کومې ستونزې سره باید مخ نشي.

په مکه مکرمه کې مولوی عبدالولي حقاني له حاجيانو سره وکتل.

۱ د ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۹ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

په مکه مکرمه کې د حج بعضی رئیس مولوی عبدالولي حقاني او ورسره مل پلاوي د جوار النور عماري له حاجيانو سره وکتل.

نوموري وويل، چې د حاجيانو ستونزو ته په وقت رسيدگي کوي او د بعضی غړي او معلمین شپه او ورخ ستاسو په خدمت کې دي په هره اعماره کې د حج بعثي غرو د اريکو شميرې نصب شوي دي نو تاسو کولي شي، چې هر ډول ستونزه ولري له هغوي سره اريکه ونيسي.

بناغلي حقاني زياته کړه، چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت تل هڅه کوي، چې محترمو حاجيانو ته د حج پروسې په جريان کې د اسانتيماو برابرولو په ځانګړې توګه حرم شريف ته نړدي د مناسبو او مجھزو ودانيو ترلاسه کول، آرام او عصري ترانسپورت، ګرځنده روغتیايو ګلينيکونه، په ورخ کې درې وخته خواړه او داسی نور کارونه.

په مکه مکرمه کې مولوي عبدالولي حقاني د کاري کمېټوله مسؤلينو سره غونډه ترسره کړه ۲ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۰۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

د حج بعضي رئيس مولوي عبدالولي حقاني تر مشری لاندي د حاجيانو ستونزو ته د رسیدگي په موخي د مکي مکرمې د کاري کمېټوله مسؤلينو سره د بعضي په مرکزي دفتر کې غونډه ترسره شوه. نوموري وويل، چې د حاجيانو ستونزه به وخت رسيدگي کوي او د بعضي غړي او معلمین باید شپه او ورخ د حاجيانو خدمت وکړي.

بناغلي حقاني زياته کړه، د بعضي هر غړي باید د دندې معيارونه په پام کې ونيسي او خپله دنده د حاجيانو د خدمت او د خدای رضا په خاطر په بنه او غوره طريقي سره ترسره کړي. بناغلي حقاني همدا رازد هري کمېټې د کاري د دوام خبرې وکړي او مسؤلينو ته یې د خپلو دندو په اړه معلومات ورکړل. په پاي کې نوموري ټينګار وکړ، چې د حج په بهير کې به د کاري کمېټوله فعالیتونه وڅیل شي او د مکافاتو او مجازاتو اصول به په جدي توګه په پام کې ونيول شي.

ختم روند انتقال حاج افغان به بيت الله شريف ۴ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۱۲ سرطان سال ۱۴۰۱ هـ)

آخرین طیاره حامل حجاج افغانستان از میدان هوايی بين المللی کابل به مقصد جده پرواز نمود. قابل ذکر است، که مطابق عقد قرار داد رفت و برگشت حجاج که میان وزارت ارشاد، حج و اوقاف و شرکت های هوايی آريانا افغان و کام ایر صورت گرفته بود؛ شرکت های متذکرہ به صورت مساویانه طی (۴۱) پرواز (۱۳۵۸۲) تن حاجی را از تاریخ ۱۳ ذوالقعده الی ۴ ذوالحجه از طریق زون های مرکز، قندهار، بلخ و هرات به مقصد عربستان سعودی منتقل نمودند، همچنان شرکت های نامبرده در بازگشت نیز حجاج محترم را بعد از ختم مراسم حج به کشور باز می گردانند.

آخرین فردی که به ادائی فریضه الهی راهی عربستان سعودی گردید، احمد نام دارد وی همرا با والده اش، به که در آخرین پرواز انتقال حجاج تنظیم گردیده بود، راهی بيت الله شريف شد.

نامبرده در مصاحبه با خبرنگار ما از این که فرصت یافته است که ادائی فریضه الهی را انجام دهد؛ ابراز خرسندي نموده و از زحمات و تلاش های شبانه روزی مسؤولین و منصوبین وزارت ارشاد، حج و اوقاف که تا آخرین فرد متقارضی حج را به بيت الله شريف فرستاده اند، قدردانی نمود.

قابل ذکر است که رهبری وزارت ارشاد، حج و اوقاف از آغاز پروسه حج سعی نمودند تابراي تمام متقارضیان حج فرضی به اساس جدول نوبت پروازی شان زمینه ادائی فریضه الهی را فراهم نمایند که خوشبختانه روند انتقال آنها به عربستان سعودی موفقانه به اتمام رسید.

د فرضي حج رئيس د چمتوالي په موخي د ارونډ کمېټوله مسؤلينو سره غونډه ۱۵ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۳ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د فرضي حج رئيس الحاج قاضي فيض محمد مختار ددي وزارت د بېلاښلو کمېټوله مسؤلينو سره غونډه وکړه. په ياده غونډه کې هېواد ته د افغان حاجيانو بېرته راستنېدو په اړه د هر

اړخیزو کارونو چمتوالي په اړه تېنګکار او لازمي لارښوونې وکړئ. او په دغه غونډه کې د حاجيانو د امنیت تېنګښت، په مجتمع کې نقلیه وسايطو او د حاجيانو د بنه راغلاست لپاره نورو وګرو ته د اجازې نه ورکولو، د حاجيانو سره د بنه چلنډ په کولو او حاجيانو سره د هر ډول مرستې ترسره کولو په موضوعاتو تېنګکار وکړ او په اړه یې اړوندو کمېټو ته لازمي سپارښتنې وکړئ.

نوموري وویل، ټولو حاجيانو ته باید ډېر اسانтиاوې را منځته او په راحتۍ سره له هوايی ډګر خخه د حاجيانو مجتمع ته را انتقال شي او هغه کسان چې عمرونه یې زیات دي، باید تر نورو ډېره مرسته ورسه وشي. تاکل شوي چې له سعودي عربستان خخه د افغان حاجيانو لومړني ډله کابل ته راوسېږي.

د مکي معظمې خخه مدینې منوري ته د حاجيانو د لومړۍ کاروان د تللوپيل.

۱۵ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۳ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

افغان حاجيانو مدینې منوري ته د تللو لپاره له کعبې شريفي خخه وداع وکړ او هغه حاجيان چې له هیواد خخه مکي مکرمې ته راغلي وو، له مکي مکرمې خخه مدینې منوري ته ولېږدول شول. محترم حاجيان چې شمېر یې (۳۴۶) تنه وو د (۸) ورڅو لپاره په مدینه منوره کې پاتې شول او ورته ټولي لازمي اسانтиاوې برابري شوي وي، په ټولیزه توګه دوی په سعودي عربستان کې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت له خدمتونو خخه خوبني خرګنده کړ او د یاد وزارت له مسؤولينو او ناظمينو خخه یې چې په دي موده کې ورسه همکاري کړي منه وکړه.

دانغان حاجيانو د لومړۍ کاروان نن له سعودي عربستان خخه کابل ته راوسېد

۱۵ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۳ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

افغان حاجيانو سېکال پرته له کومي ستونزي د فرضي حج مراسم په بنه توګه ترسره کړل او نن بيرته په لومړۍ کاروان کې، چې شاوخوا (۷۰۰) تنه حاجيان دي په دوو الوتکو کې کابل ته را ورسېدل. یادو حاجيانو ته د ارشاد، حج او اوقافو وزارت یو شمېر رئیسانون او کارکونکو له لوري د ګلونو په ورکولو سره هرکلې وشو.

د یادولو ورده، چې شاوخوا (۶۰۰) تنه حاجيان چې لومړۍ سعودي ته رسېدلې وو او له حج خخه مخکې مدینې منوري ته تللي وو، هغوي به په لومړيو الوننو کې هېواد ته ستنيې او کوم حاجيان چې مدینې منوري ته نه دي تللي، مدینې منوري ته به د تلو ورسه هېيد ته راستانه شي.

د یادونې ورده، چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت او د آريانا افغان او کام اير هوايی شرکتونو ترمنځ د فرضي حج سفر او راستنېدو هوکړي په اساس یادو شرکتونو په مساوی توګه د (۴۱) الوننو په ترڅ کې د ذوالقعده له ۱۳ مې نېټې خخه ذوالحجي تر ۴ مې نېټې پورې د مرکز، کندهار، بلخ او هرات زونونو له لاري سعودي عربستان ته حاجيان انتقال کړل. او له دي وروسته به هم یاد شرکتونه د افغانستان حاجيان هیواد ته راستانه کړي.

مواصلت اولین کاروان حجاج بعد از اتمام مراسم به مدینه منوره

۱۵ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۳ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

نخستین کاروان حجاج افغانستان بعد از سېپري نمودن موفقانه مراسم حج فرضي از مکه مکرمه به مدینه منوره مع الخير مواصلت ورزیدند. در این کاروان (۲۴۶) تن از حجاج ولایت هرات بوده که بعد از مواصلت در عماره (جوارالطيبة) نزدیک به مسجد نبوی (صلی الله علیه وسلم) تسکین گردیدند. عماره متذکره از امکانات و تسهیلات لازم برخودار می باشد.

اعزام کاروان حجاج به مدینه منوره در موسم دوم حج ۱۶ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۴ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

کاروان حجاج ولایت سمنگان، الحمد لله بعد از ادای موقانه مناسک حج، مع الخیر با انجام آخرین عهد به بیت الله الحرام (طواف وداع) به مقصد ادای سلام و زیارت روضه مطهره پیامبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) راهی مدینه منوره گردیدند.

در عملیه ترحیل حجاج این ولایت به صوب مدینه منوره، شیخ بازمحمد نایاب رئیس ارشاد، حج واقف این ولایت رهنمایی های لازم و ضروری را راجع به موضوعات مرتبط به زیارت روضه مطهره پیامبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) واقامت در آن شهر برای حجاج محترم ولایت سمنگان و حجاج سایر ولایات که شامل این کاروان بودند، ارایه نمود.

له سعودی عربستان خخه دافغان حاجيانو دويمه ډله کابل ته راورسيده.

۱۶ ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۴ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

د افغان حاجيانو دويمه ډله د حج فريضي له اداء کولو وروسته نن کابل ته راورسيده.

د حاجيانو دغه ډله چې شمپري (۳۴۶) تنوهه رسپد، له هوايي ډګر خخه د حاجيانو مجتمع ته ولپردول شوه او د خپلو توکو له ترلاسه کولو او ترتبيلو وروسته خپلو کورونو ته روان شو.

دا په داسي حال کې ده، چې له سعودی عربستان خخه افغانستان ته د افغان حاجيانو د لپر بد بهير پيل شو او تمه ده، چې په راتلونکو (۲۰) ورخو کې به تول افغان حاجيان افغانستان ته را ورسپري.

ادامه انتقال حجاج از مکه مكرمه به مدینه منوره

۱۶ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۴ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

بعد از سپری نمودن موقانه مراسم حج فرضی به تعداد (۳۴۵) تن حاجی ازمکه مکرمه به مدینه منوره تشریف آوردن. این کاروان متشكل از حجاج ولایت بلخ و تخار بوده که در عماره (ضيافة المختار) نزدیک به مسجد نبوی (صلی الله علیه وسلم) تسکین گردیدند. عماره متذکره از امکانات و تسهیلات لازم برخوردار می باشد.

له سعودی عربستان خخه هبوده د افغان حاجيانو انتقال په چېکۍ سره دوام لري.

۱۶ ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۵ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

له سعودی عربستان خخه افغانستان ته د افغان حاجيانو د لپر بد بهير د سرطان په ۲۴ مه پيل شو او تمه ده، چې په راتلونکو ۲۰ ورخو کې به تول افغان حاجيان افغانستان ته را ورسپري.

تراوشه له سعودی عربستان خخه افغانستان ته شاوخوا (۱۷۰۰) حاجيان را انتقال شوي دي او ددغې چاري لپاره د ارشاد، حج او اوقاف وزارت له لوري هر اړخیزه چمتوالی نیول شوي دي.

د یادونې وړ ده، چې د ارشاد، حج او اوقاف وزارت او د آريانا افغان او کام اير هوايي شرکتونو ترمنځ د فرضي حج تللو او راستنډو هوکړي په اساس افغان حاجيان سعودي ته انتقال کړ او یاد شرکتونه به د افغان حاجيان پېښه بېرته هبوده ته راستانه هم کړي او دغه لږي د دغه شرکتونه له لوري روانه ده.

برگشت نخستين کاروان حجاج زون بلخ به مزارشريف

۱۹ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۷ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

در ادامه روند برگشت حجاج از زون مرکز، نخستين کاروان حجاج از زون بلخ رأس ساعت (۶)، صبح به میدان هوايي بین المللی مولانا جلال الدین محمد بلخی مواصلت نمودند. در اين پرواز به تعداد (۳۴۵) تن حاجي متشكل از ولایات تخار و جوزجان پس از ادای حج فرضی با پرواز مستقيم از میدان هوايي جده به شهر

مزارشريف برگشت نمودند که بعداً به منظور سهولت توسط سرويس ها به مجتمع حجاج زون بلخ منتقل گردیدند. مسئولين وزارت ارشاد، حج و اوقاف طی پلان منظم مطابق اسکيچول پروازها در هماهنگي با شركت هاي هوايی آريانا افغان و کام اي، حجاج محترم کشور را به ترتيب شماره پرواز تنظيم و به عربستان سعودي انتقال دادند و دوباره به همان ترتيب به کشور برمى گردانند که اين پروازها تا ختم روند برگشت حجاج به کشور ادامه مى يابد.

د سماء الماسي په عماره کې د ناظمينو غونډه ترسره شوه ۱۹ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۷ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

د حج د مناسک او ناظمينو د کميتي مسؤول او مرستيال په ګډون د مدینې منوري د بعضی د رئيس شهاب الدين ثاقب په مشری د سماء الماسي په عماره کې د همغږي په موخه غونډه جوره شوه.
په دي غونډه کې په بېلابېلو موضوعاتو په ځانګړي توګه د حاجيانو د لارښونو په برخه کې د لابنه خدمت، د حاجيانو ستونزو ته د رسيدو، په عمارو کې د بنیونکو د نوکريوالۍ او د رياض الجنة مقدسو مشاعرو (د احد د شهیدانو، قباء جومات او د قبلتين جومات) ته په نوبت سره د حاجيانو د لېرده په اړه بحث او خبرې وشوي.
په پای کې ناظمينو د بعضی د مسئولينو د بنو لارښونو هرکلې وکړ او په پورتنېو برخو کې يې د خدمت لپاره پوره چمتوالۍ خرگند کړ.

معرفی رياض الجنة برای حجاج ۲۰ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۸ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

كميته ارشاد مناسک بعد از اخذ تصريح و جواز ورود به رياض الجنة با بيان آداب و فضائل اين مكان مقدس توسط معلمین و رهنمايی های لا زم اعضای کميته مناسک، به تعداد (۴۰۰) تن از حجاج ولایات (زابل، کندهار، کاپيسا و حجاج اهل تشیع) را به این زيارت و روضه مبارک تنظيم نمودند.

له سعودي عربستان خخه هېواد ته د حاجيانو انتقال په چېکۍ سره روان دی. ۲۰ د ذوالحجي ۱۴۴۳ هـ (۲۸ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

له سعودي عربستان خخه افغانستان ته د افغان حاجيانو د لېرده بهير د سرطان په ۲۴ پیل شو او تمه ده، چې په راتلونکو ۱۵ ورڅو شاوخوا کې تول افغان حاجيان افغانستان ته را ورسپري.
تراوسه له سعودي عربستان خخه افغانستان ته شاوخوا (۳۸۰۰) حاجيان را انتقال شوي دي او د دغې چاري لپاره د ارشاد حج، او اوقافو وزارت له لوري هر اړخیزه چمتوالۍ نیول شوي دي.
د یادونې وړ ده، چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت او د آريانا افغان او کام اي هوايی شرکتونو ترمنځ د فرضي حج سفر او راستنېدو هوکړي په اساس افغان حاجيان سعودي ته انتقال کړاو یاد شرکتونه به د افغانستان حاجيان بېرته هېواد ته راستانه هم کړي او د دغه لړي، د دغه شرکتونو له لوري روانه ده.

پېل ابراز خرسندي حجاج از مراسم حج

۲۱ ذوالحجه ۱۴۴۳ هـ (۲۹ سرطان ۱۴۰۱ هـ)
حجاج افغانستان از امكانات و خدمات ارائه شده توسط وزارت ارشاد، حج و اوقاف در مراسم حج امسال خرسندي هستند.

يکي از شرکت کنندګان مراسم حج امسال از ولایت کاپيسا مى گويد: که تمام مراحل و مناسک فريضه حج را به راحتی و بدون کدام مشکل ادا نمودند.
وی همچنان افزوډ: که در تمام نقاط ادائی مناسک حج از جمله: منی، مزدلفه و عرفات برای ما سهولت های

زیادی فراهم شده بود و همچنان برای تسکین ما عماره های خوب و منظم در نظر گرفته شده بود.

برگشت (۱۲۰) زائر اهل تشیع طی یک پرواز از عربستان سعودی به کابل ۲۱ ذوالحجہ ۱۴۴۳ هـ (۲۹ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

در مصاحبه که با یک تن از حاجیان ولایت دایکندی به عمل آمد؛ وی انجام موفقانه از انجام موفقانه مراسم حج امسال ابراز خوشحالی نموده گفت: از امارات اسلامی افغانستان بسیار سپاسگزارم که امکانات زیادی را در اختیار ما قرار دادند و خدمات خوبی را در کشور عربستان سعودی و میادین هوایی برای ما فراهم نمودند. او همچنین از کمک و تدریس معلمین شان در طول مراسم حج به نیکی یاد آوری نمود.

کندهار زون ته حاجیانو د راستنېدو لومړۍ الونه

۲۲ ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۳۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

له سعودی عربستان خخه د افغان حاجیانو د بېرته راستنولو په بهیر کې د کندهار له زون خخه د حاجیانو لومړۍ کاروان د لوی احمدشاه بابا هوایی ډګر ته ورسپد.

په دې الونه کې له کندهار ولایت خخه (۳۴۵) تنه حاجیان د حج له فرضی ادا کولو وروسته د جدی له هوایی ډګر خخه د لوی احمدشاه بابا هوایی ډګر ته په مستقیمه الونه کې انتقال او وروسته له هغې په موټرو کې د کندهار ولایت د حجاجو مجتمع ولیبدول شول.

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت او د آریانا افغان او کام ایر هوایی شرکتونو ترمنځ د فرضی حج سفر او راستنېدو هوکری په اساس افغان حاجیان سعودی ته انتقال کړاو یاد شرکتونه به د افغانستان حاجیان بېرته هېواد ته راستانه هم کړي او دغه لپې، د دغه شرکتونو له لوري روانه ۵۵.

انتقال بیش از پنج هزار تن از حاجیان به مدینه منوره

۲۳ ذوالحجہ ۱۴۴۳ هـ (۳۱ سرطان ۱۴۰۱ هـ)

بصورت مجموعی از تاریخ ۱۵ الی ۲۳ ذوالحجۃ ۱۴۴۳ به تعداد (۵۰۷۶) تن حاجی بعد از انجام مراسم حج فرضی به مدینه منوره منتقل گردیده و بعداً توسط کمیته تسکین در هماهنگی با مسؤولین مربوطه در عماره های مدینه منوره جابجا شدند.

د حاجیانو راستنېدو بهیر؛ کابل ته د مدینې منورې خخه لومړۍ پرواز ترسره شو.

۲۶ ذوالحجی ۱۴۴۳ هـ (۳ اسد ۱۴۰۱ هـ)

له سعودی عربستان خخه د افغان حاجیانو د بېرته راستنولو په بهیر کې د مدینې منورې خخه د حاجیانو لومړۍ کاروان د کابل نړیوال هوایی ډګر ته ورسپد چې له دې وړاندې مرکزی زون ته له مکې معظمې الونې کېدای. په دې الونه کې له کابل او خینې مرکزی ولایتونه خخه (۳۴۵) تنه حاجیان د حج له فرضی اداء کولو وروسته د مدینې منورې له هوایی ډګر خخه د کابل نړیوال هوایی ډګر ته په مستقیمه الونه کې انتقال او وروسته له هغې په موټرو کې د مرکزی زون حاجیانو مجتمع ته ولیبدول شول.

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معرف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهادهای سازنده و نظریات ارزنده شماست
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبیین آرآ و نظریات نویسندهای می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰) ۲۲۱۴۲۵۱
۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰ ۱۷۷۶۶

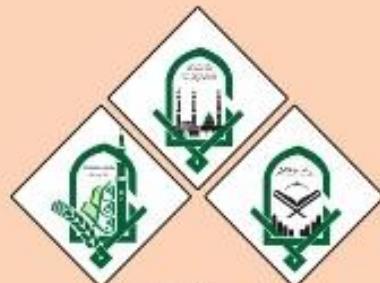
payamhaq@yahoo.com
payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

د ارشاد، حج او اوقافو (وزارت) ارشاد، حج و اوقاف

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ: مطبوعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اخلاقاعنو او عامه پوهانوي ریاست

مسجد جامع حضرت علی «کرم الله وجهه» - کابل

دور دوم ، سال بیستم

شماره چهارم (ذوالحجۃ الحرام) سال ۱۴۴۳ هـ ق
مطابق سرطان و اسد سال ۱۴۰۱ هـ ش